هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان
91

سالّی/ 2013 – بەرگی نەوەت ویەك

چاپی یەکەم/ ساڵی 2013

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/22 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/23 ل 47

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/4/24 ل 133

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/29 ل 155

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/30 ل 211

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/5/6 ل 279

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/5/7 ل 341

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/5/8 ل 359

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەکەین، پەرلەمانی کوردستان خولی سێیەمی هەڵبژاردن ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتنی (10) ڕۆژی دانیشتن 2013/4/23، بەرنامەی کار: بەپێی حوکمەکانی برگە یەکی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوەخۆی ژمارە یەکی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بڕیاری دا، بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (10)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (10)ی پێش نیوەڕۆ، ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوت 2013/4/23، بەم شێوەیە بێت

1. خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای دیاریکردن و وەرگرتنی شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق، لە داهاتەکانی فیدڕاڵ.

2. خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژە و یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای دەستەی گشتی هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە ناکۆکی لە سەرەکان ژمارە (2)ی ساڵی 2010.

بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیری دارایی و وەزیری سامانە سروشتیەکان و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین لەگەڵ وەفدە یاوەرەکەیان، ئێستاش داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی پیشەسازی ووزە دەکەین فەرموون بۆ سەر سەکۆی لیژنەکان، لیژنەی دارایی نوێنەری ئێوەش بێتە سەر سەکۆی لیژنەکان تکایە، فەرموو کاک عونی،

بەڕێزعەونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی

بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای دیاریکردن و وەرگرتنی شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق، لە داهاتەکاتەکانی فیدڕاڵدا، لیژنەی یاسایی ڕاپۆرتەکەی ئامادەکردووە سەبارەت بە پڕۆژەکە بەم شێوەیە:

الى/ رئاسة برلمان كوردستان ـ العراق

م/ تقرير لجنة الشؤون القانونية حول مشروع قانون تحديد واستحصال المستحقات المالية لأقليم كوردستان - العراق من الواردات الأتحادية

عقدت لجنة الشؤون القانونية بتأريخ 29/نوروز/ 2713 الكوردى المصادف ليوم 2013/4/18 ميلادى اجتماعاً لدراسة مشروع قانون تحديد واستحصال المستحقات المالية لأقليم كوردستان - العراق من الواردات الأتحادية، المقدم من قبل رئاسة مجلس الوزراء بموجب كتابها المرقم (3234) في 2013/4/8 والمحال الى لجنتنا بعد القراءة الأولى له في البرلمان بجلستها الأعتيادية المرقمة(7) في 2013/4/16، بعد المناقشة والمداولة توصلت اللجنة الى ما يلي: 1. تأييد المشروع وفقاً لما هو مقدم، لكونه جاء مطابقاً مع احكام دستور جمهورية العراق الأتحادي لسنة 2005 وتنفيذاً لأحكام المادة (40) من قانون الموازنة العامة لأقليم كوردستان - العراق لسنة 2013 والتى تنص بإلزام حكومة الأقليم بأتخاذ الطرق القانونية لتحصيل جميع مستحقات حكومة الأقليم لدى الحكومة الأتحادية حسب أحكام الدستور، وبما أن الأقليم يلتزم في القرارات والأجراءات التي

تتخذها وفق هذا القانون بأحكام قانون النفط والغاز المرقم (22) لسنة 2007، من ضمنها تعامله مع الواردات المستحصلة ويمارس مسؤولياته وفق المبادئ والمعايير الخاصة بمبادرة شفافية الصناعات الأستخراجية (EATA)وان المشروع يحقق الهدف المستوفاة منه في تحصيل جميع مستحقات حكومة الأقليم لدى الحكومة الأتحادية بالأجراءات والأليات الواردة في بنوده،

2.اضافة الأسباب الموجبة التالية للمشروع:

الأسباب الموجبة

حيث ان دستور العراق قد نص على ان حقوق الأقليم المالية سواء ما يستحقه من الواردات الأتحادية بما فيها النفط والغاز أو ما يستحقه من تعويضات لما فات الأقليم من منافع وما لحقه من أضرار جراء حرمانه من استحقاقاته من واردات الدولة العراقية لعقود من الزمن وما لحق مواطن الأقليم من خسائر في الأرواح والأموال جراء السياسات التمعية الجائرة للحكومات العراقية المتوالية، وتنفيذها سياسة الارض المحروقة لكوردستان والابادة الجماعية لشعبها ولما نص عليها للدستور من صلاحية الأقليم وما اناط بهم من أختصاصات ولضمان حقوق الاقليم من المستحقات المالية فقد شرع هذا القانون، راجين التفضل بالأطلاع وعرض التقرير ورأى اللجنة القانونية بشأنها على البرلمان للمناقشة وابداء الرأى المناسب للمشروع والتصويت مع التقدير.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك یاووز،

بەڕێز یاووزخورشید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئەو پڕۆژە یاسایەی کە ئێستا موناقەشەی لە سەر دەکرێ 4/16 خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرایە ئاراستەی لیژنەکەمان کرایە، تەبعەن 4/22 لە بەرنامەی کار دانرایە کە دەکا تەقریبەن (7) ڕۆژ، ئێمەش پڕۆژە یاساکە دوێنێ گەیشتە دەستمان وەکو لیژنە، بۆیە ئێمە ڕاپۆرتمان نیە بۆ ئەو پڕۆژە یاسایە، هەرچەند من پێم وایە ئەو پڕۆژە یاسایە هەر پێویست نەبوو ئاڕاستەی لیژنەکەمان بکرێتەوە، چونکە وابزانم تەبعەتی پارەی تێدایە، و هەرچەندە باسی نەفت و غاز و ئەو شتانە دەکرێتن، بۆیە ئێمە لێرە ڕاپۆرتمان نیە، و داوای تەئجیلیش ناکەم، ئەمە لیژنەکە ئەمەی دەزانی من ناتوانم بڕیار لە سەر ئەوە بدەم، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك کاردۆ

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی

پێش ئەوەی بچینە ناو موناقەشەکردنی ئەو پڕۆژە یاسایە وەکو کاك یاووز ئیشارەی پێکرد، ئەمە بەپێی پەیڕەویش بەپێچەوانەی پەیڕەوە، من دەمەوێ سەرەتا یەك تەئکید بکەمەوە، ئێمە لەگەڵ ئەوە داین هەموو مافە داراییەکانی هەرێمی کوردستان، و مافە داراییەکان کە لە دەستوری عێراق جێگیر کرایە، یەك دینار بە فیڕۆ نەدرێ، بەڵکو وەرگیرێتەوە، و بەرپرسیاریەتەکەی یەکەم لە ئەستۆی نوێنەرانی کوردە کە لەوێ کە ئەوە بەپێی دەستور ماددەی (106) کە پێویستە هەیئە هەبێ بە قانون هەیئە دروست بکرێ، ئەوە سەرەڕای ئەوەی ئێمە پێمان وایە لە کوردستان هەندێك گرفتمان هەیە کە پەیوەندی بە داهاتی نەوتەوە هەیە، چەندین پڕۆژەی یاسای داهاتی نەوت لەلایەن حکومەتەوە ناردراوە بۆ پەرلەمان، و هەموو جارێ ئێمە پرسیار لە حکومەت دەکەینەوە دەڵێن کاکە پەرلەمان بەرپرسیارە، من دەمەوێ :-

1. بۆ ئەو پڕۆژە یاسایانەی کە پەیوەندی بە نەوت و کومپانیاکان و داهاتی نەوتەوە هەیە نایهێنە موناقەشە؟، پڕۆژە یاسایەك 16ی مانگ خوێندراوەتەوە هێشتا لیژنەکە دوێنێ بەدەستی گەیشتیە بەو پەلە پەلە دەیهێنن دەیخوێننەوە ئەوە بەو مانایە نیە، ئەمە بەپێچەوانەی ئەوە بین کە یاسایەك هەبێ بەپێی دەستور کە دیفاع لە مافە داراییەکان و دەستوریەکانی هەرێم بکات، بەڵام ئێمە یەکەم جار نوێنەرانی خۆمان ئیلزام دەکەین ئەمە یەکیان کە بەپێی دەستوری عێراقی دەبێ ئیش بکەن،

2. لە هەرێمی کوردستان تا چەند ئەو داهاتە شەفاف دەبێ بەتایبەتی داهاتی نەوت، ئەوە بەڕێزان لێرە دانیشتوون، وەزارەتی دارایی و وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەبێ ئەم مەسەلەی پڕۆژەی نەوتە یەك لایی بکەینەوە، ئینجا دوایی قسە لە سەر ئەو یاسایە بکەین بۆ ئەوەی بتوانین پارێزگاری لە مافە دەستوری و داراییەکانی خۆمان بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو سۆزان خان

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە پێشدا جارێ باسی ئەوە دەکەم کە لە ناو پەیڕەوی ناوخۆدا لە ماددەی (71)دا، لە خاڵی چوارەمدا دەکرێت بە سورەتێکی موستەعجەل داوا بکرێ، کەوا یاسایەك، ڕاپۆرتێك تەواو بکرێ لەبەر گرنگی ئەو یاسایە، خاڵی دووەم کە دەمەوێ باسی بکەم، لە (25) ڕۆژی موناقەشەی بودجەدا (111) ئەندام پەرلەمان هەڵساوە لە ئەوەندە سەعاتەدا هەر هەمووی جەختمان لە سەر ئیستیحساڵی مافەکانی هەرێمی کوردستان کردۆتەوە کە دەبێ حکومەتی هەرێمی کوردستان، هەر بگرە هەندێك لایەنیش بە نیازی ئەوە بوون کە دەعوا قەید بکەن لە سەر وەزارەتی دارایی، وەزارەتی سامانە سروشتیەکان کە بۆچی کەم تەرخەم بوون لە ئیستیحساڵەکەدا، ئێستا کە ئێمە ئەمانەوێ ئەمە بە یاسایەك بکەین من بە لامەوە سەیرە کۆمەڵێ قسە دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو ناسك خان،

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە بەپێی پەیڕەوی ناوەخۆ مەفروزە هەموو ئەو پڕۆژە یاسایانەی كە دێتە بەردەست لیژنە (10) ڕۆژیان لەبەر دەست دابێ بۆ دیراسەكردنی، ئەم پڕۆژەیە 21 مانگ گەیشتۆتە بەردەست لیژنەی پێشەسازی وزە، پێش ئەم پڕۆژەیە شەشە پڕۆژەی تری زۆر گرینگ كە من پێم وایە تەقیدی صندوقی داهاتەكەش دەكا، من لەگەڵ ئەوەم موستەحەقاتی خۆمان بەپێی دەستور هەرچیمان هەیە بە قانونیش ڕێك بخرێ، هەرچەند ئێستا ئێمە بەسەریعی من سەیرێكم كردووە، هەمووی دەڵێی كۆكراوەی ماددە دەستوریەكانە، بۆیە من پێم وایە یەعنی دەبوایە نووسراوێك لە سەرۆكایەتی پەرلەمانەوە ئاراستەی لیژنەكان بكرایە، بیان گوتبایە پەلەمانە لەوە بۆ ئەوەی ئێمە دوێنێ هاتووین یەكسەر دانیشین دوو دێڕ بنووسین بڵێین موافقین، خۆ دەمانتوانی ئێستا كۆبونەوەی لیژنەی پیشەسازیمان هەبوو لە سەر مەوزوعێكی تر دەمانتوانی ئێمەش بۆ ئەوەی لیژنەكەمان هین نەبێ دوو دێڕ بنووسین بڵێین هەمووی یاساییە و دەستتان خۆشبێ، بڕوا، بەس یاسا بەڕاستی وا دانانرێ خاسەتەن یاسایەكی وا حەساس، نە ئەوەی كە دوو ساڵ یاسایەك لە لیژنە دەكەوێ و كەس لێی ناپرسێتەوە، نە ئەوەی 21ی مانگ هاتۆتە لیژنەو 23ی مانگ موناقەشەی بكەین، بەڕاستی من داوای تەئجیل دەكەم عەلەل ئەقەل دوو ڕۆژ با ئێمەش دیراسەیەكی بكەین، بە دوو ڕۆژیش دیراسەی ئەمە ناكرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

ئەزانی چۆن ئەو هەموو خەڵكە هەڵناسێنرێ بەڕاستی، فەرموو كوێستان خان،

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله::

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەك هاوڕێكانم باسیان كرد، ئەم پڕۆژە یاسایە (7) ڕۆژە خوێندنەوەی یەكەمی بۆ كراوە، من بۆ خۆم ڕۆژی چوارشەممە و پێنج شەممە تەلەفۆنم كردووە كاك عەونی وای پێ ڕاگەیاندین كە بەرنامەی كار هەر ئەوەی حەفتەی پێشووە، ڕۆژی یەكشەممە سەعات (11) واتا (24) سەعات پێش دانیشتنی دوێنێ قسەم لەگەڵ كاك فرسەت كرد وتی هەر بەرنامەی كاری پێشووە، كەواتە كە بەڕێز سكرتێری پەرلەمان نەزانێ بەرنامەی كاری ڕۆژی دووشەممە ئەم دوو خاڵە ئیزافە كراوە، منی ئەندام پەرلەمان چۆن بزانم؟ و دوێنێ كە هاتووینەتە ئێرە زانیومانە ئەو دوو بڕگەیە زیادكراوە، چۆن دەبێت ئێمە پڕۆژە یاسایەك لە شەوو ڕۆژێكدا دیراسە بكەین، كە پڕۆژە یاسایەكی گرنگیشە بۆیە من پشتگیری ناسك خان دەكەم كە دوا بخرێ بۆ حەفتەی داهاتوو بۆ ئەوەی لیژنەی پیشەسازی ڕاپۆرتی خۆی بنووسێ ئێمەش دیراسەی بكەین، و ئاگادار بین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

ئیجازە بدەن تکایە، ئێمە دائیمەن گلەییمان لە هەندێك لە لیژنەکان هەبوو کە لیژنەکان وەکو پێویست دیراسەی ئەو پڕۆژە یاسایانە ناکەن کە دەچێتە بەردەستیان، ئەوە لیژنەی قانونی هەمووتان لێرە دانیشتوون، من چەندین جار خۆم وەکو شەخسی هاتوومەتە لیژنەی قانونی تکاو رجام لێکردوون، بۆ ئەوەی دوو مادده بۆ بەرنامەی کار ئامادە بکەن بۆ ئەوەی قسەی لە سەر بکەین گەلێ جاری وا هەبووە مەشروعمان نەبووە لە بەرنامەی کار دایبنێن، بۆیە حەفتەکە بەبەلاش رۆیشتووە، یەعنی حەق نیە ئێوە گلەیی لەوە بکەن، ئەوە یەکێکیان: دووەم: حکومەت خۆی دەزانی کام پڕۆژە یاسا گرنگە رەبتی حکومەت بە هەموو مەعیشەتی حەیاتی ئینسان و هەموو بوارەکانی ئینسان و کوردەوە هەیە، سێیەم: ئێمە هەموومان تێکرا داوامان کردووە، وتوومانە دەبێ حکومەتی هەرێم رێگایەکی قانونی بگرێتە بەر حەتا ئەگەر مەحکەمەش بێ بۆ وەرگرتنی موستەحەقاتی ئەم هەرێمە ،ئەمە ئەوەیە، بۆ مەسەلەی پیشەسازی و وزەش بەڕاستی هیچ رەبتێکی بەوانەوە نیە، وەکو چەند رەبتی بە لیژنەکانی تر هەیە ئەوەندەش رەبتی بەوانەوە هەیە، چونکە مەسەلەن ئیستیحقاقاتی داراییە، ئەگەر ئیلحاح دەکەن لە سەر ئەوەی بڵێین تەئجیل بکرێ دەیخەینە تەصویتەوە بزانین تەئجیل بێ یان بەردەوام بێ؟ کەسی دیکە قسە ناکات بەڕاستی ناسك خان و کویستان خان دەتانەوێ تەئجیل بێ، بەهەرحاڵ ئێمە دەیخەینە دەنگەوە، کێ دەیەوێ تەئجیل بێ، تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ (19) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ ئەوەدایە بەردەوام بین؟ ناژمێردرێ، زۆرە بەڕاستی، لەبەر ئەوە ئەکسەریەت بڕیاری دا بەردەوامبین، فەرموو بەردەوام بین،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك خورشید،

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمان

ئاماژە بەنووسراوی بەڕێوبەرایەتی کاروباری پەرلەمان ژمارە (ك) (654) لە 4/21 هاوپێچ لەگەڵ وێنەیەك لە دەقی پڕۆژە یاسای دیاریکردن و وەرگرتنی شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق لە داهاتەکانی فیدڕاڵ، لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشنیارکراوە، و لە دانیشتنی ژمارە (8)ی ئاسایی رۆژی شەممە رێکەوتی 2013/4/16 پەرلەمانی کوردستان خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کردووە، هەرچەندە ئەم پڕۆژە یاسایە لە بەرواری 2013/4/21 بە ژمارە هاتووەتە، لیژنەکەمان لە 4/21 بەدەستمان گەیشتووە، و لەبەر گرنگی بابەتەکە کە میکانیزمی پەیوەندی حکومەتی هەرێم دیاری دەکات لەگەڵ حکومەتی فیدڕاڵ لە چواچێوەی دەستوری عێراق لە رووی داراییەوە، و دوای راوێژکردنی راستەوخۆ لەگەڵ بەڕێز لیژنەی یاسایی لە پەرلەمانی کوردستان کە پێیان راگەیاندین پشتگیری دەکەن لە ماددە یاساییەکانی ئەم پڕۆژە یاسایە بەهۆی گونجاندنی لەگەڵ بەندەکانی دەستوری عێراقی فیدراڵ، بۆ ئەم مەبەستە لیژنەکەمان کوبوونەوەی ئەنجامدا لە هەمان رۆژی گەیشتنی پڕۆژە یاساکە کە بە کۆبوونەوەی

ئاسایی ژماره (392)ی لیژنەکەمان ئاماژە دەکرێ بە لێکۆڵینەوە، و بڕیار دان لە سەر پڕۆژە یاسای ناوبراو، و بەزۆرینەی دەنگی ئامادەبووان گەیشتینە ئەم بڕیارەی خوارەوە، بڕیار: پەسەندکردنی گشت ماددە یاساییەکانی پڕۆژە یاسای ناوبراو وەکو لە پڕۆژە یاساکەدا هاتووە، و ئەم پڕۆژە یاسایە دەقاو دەق گونجاوە لەگەڵ دەستوری فیدڕالی عێراق بۆ پێدانی موستەحەقاتی دارایی بە هەرێمی کوردستان، و دواتر بڕیاری کۆتایی بۆ ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێزە لە کاتی گفتوگۆکردن لە ناو هۆڵی پەرلەمانی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ماددە ماددە بیخوێنەوە، فەرموو کاک عونی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەمی پڕۆژەکە المادة الأولى: يقصد بالمصطلحات الأتية المعاني المبينة إزاءها لأغراض هذا القانون:

اولاً: الحكومة الأتحادية: حكومة جمهورية العراق الأتحادية.

ثانياً: الدستور: دستور جمهورية العراق الإتحادي لسنة 2005.

ثالثاً:الإقليم: إقليم كوردستان ـ العراق.

رابعاً: البرلمان: برلمان كوردستان ـ العراق.

خامساً: مجلس الوزراء: مجلس وزراء الإقليم.

سادساً: واردات النفط والغاز: واردات الحكومة الأتحادية المستحصلة من العمليات النفطية و من ضمنها مبيعات النفط والغاز والريع والعائدات الأخرى للعقود النفطية المبرمة مع الشركات الأجنبية والمحلية من قبل الحكومة الإتحادية أو حكومة إقليم.

سابعاً: الهيئات الأتحادية: هي الهيئات التي يوجد ما يماثلها في الإقليم.

ثامناً: جداول النفقات: جداول مبالغ النفقات الحاكمة والسيادية المرفقة بقوانين الموازنة العامة السنوية الإتحادية منذ سنة 2004.

تاسعاً: يقصد بكل من المصطلحات(النفط، النفط الخام، الغاز، الغاز الطبيعي، حقل النفط، الحقل الحالي، الحقل المستقبلي، العمليات النفطية) المعاني الواردة إزاءها في المادة الأولى من قانون النفط والغاز لإقليم كوردستان - العراق رقم 22 لسنة 2007.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

کوردیەکەتان هەیە، فەرموو کاک عمر،

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم: مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ئەو مانایانە کە لە بەرامبەریاندا هاتووە بۆ شیکردنەوەی ئەم یاسایە:

یەکەم: حکومەتی فیدڕاڵ: حکومەتی کۆماری عێراقی فیدڕاڵ.
دووەم: دەستور: دەستوری کۆماری عێراقی فیدڕاڵ ساڵی 2005.
سێیەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عێراق.
چوارەم: پەرلەمان: پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق.
پینجەم: ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم.
شەشەم: داهاتەکانی نەوت و گاز: داهاتەکانی حکومەتی فیدڕاڵ کە لە نەوتەوە دەست دەکەون فرۆشەکانی نەوت و غاز و بەروبووم و داهاتەکانی دیکە دەگرێتەوە کە لەو گرێبەستە نەوتیانە دەست دەکەون لەگەڵ کۆمپانیا بیانی و خۆماڵیەکان دەبەسترێن، لەلایەن حکومەتی فیدڕاڵ یان حکومەتی هەرێم.
حەوتەم: دەزگا فیدڕالیەکان: ئەو دەزگایانەن کە لە هەرێمیشدا هاوشێوەیان هەیە.
هەشتەم: خشتەی خەرجیەکان: خشتەی بڕی خەرجیەکان و حوکم کردن و بابەتە سیادیەکانە کە لەگەڵ یاسای هاوسەنگکردنی گشتی ساڵانەی فیدڕالەوە دانراوە لە ساڵی 2004.
نۆیەم: مەبەست لە هەموو ئەو زاراوانە (نەوت، نەوتی خاو، گاز، گازی سروشتی، کێڵگەی نەوت، کێڵگەی ئێستا، کێڵگەی ئایندە، کاروبارەکانی پەیوەست بە نەوت) ئەو مانایانە کە لە ماددەی یەکدا هاتووە لە یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە 22ی ساڵی 2007.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی

لیژنەکەمان هیچ تێبینی لە سەر نیە، تەنها بڕگەی دووەم دستور جمهورية العراق الاتحادی (الإتحادية) نیە، لسنة 2005، واتا ناحیەی زمانەوانی دوایی دەتوانین چاکی بکەینەوە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك خورشید،

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو لیژنە تێبینیمان نیە، بەس فەقەرەی نۆ ئەگەر سیاغەکەی ئیعادە بکرێ لە رووی زمانیەوە، چونکە تەوزیحێك لە سەر بکرێ باشە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەوزیحێك دەدەم لە سەری، دەڵێ: (یقصد بكل من المصطلحات)، ئەوە لە بڕگەی نۆ داهاتیە دەگەڕێنەوە ماددەی یەكی لە قانونی نەوت و غاز لەوێ تەعریفەكی تەفسیل كرایتەوە لە فەقەرەی پانزە تا ئاخیری ماددەكە ئەگەر پێتان باشە بیخوێنمەوە یان پێویست ناكات؟.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك خورشید،

بەڕێز خورشیداحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەعنی ئەگەر بەو شكلە بێت وازیح تر دەبێت لە سەر (یقصد بالمصطلحات الأتیة المعانی الواردة إزاءها في المادة اولاً من قانون النفط والغاز لإقلیم كوردستان - العراق رقم (22) لسنة 2007، (النفط، النفط الخام، الغاز، الغاز الطبیعي، حقل النفط، الحقل الحالي، الحقل المستقبلي، العملیات النفطیة) زۆر وازیح دەبێت، و ئەمە داوای لیژنەی هینە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتییەكان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە موافقین لە سەر ئەو تەعدیلاتە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، (كاك سەرهەنگ، كاك عبدالسلام، كاك جمال، كاك حەمە سعید) فەرموو كاك سەرهەنگ،

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە بە بڕوای من ئەم یاسایە لە حاڵەتی دەرچوونی پەیوەندیەكی زۆری بە مەسەلەی شەفافیەت هەیە لە هەرێمی كوردستاندا، یەعنی ناكرێ ئێمە باس لە شەفافیەتی فرۆشتنی نەوت و موشتەقاتەكانی بكەین لە هەرێمدا موناقەشەی ئەم یاسایە بكەین لێرە، ئێستا فرسەتێكی باشە هەست دەكەم بەرێز وەزیری سامانە سروشتیەكان و وەزیری دارایش لێرەیە لە ئەسنای بودجەدا كە ئێمە بە بەڕێز وەزیری داراییمان وت داهاتی نەوت چەندە؟ وتی وەزیری سامانە سروشتیەكان دەزانێ ئێستا لێرەیە ئێمە تكا دەكەین كە باسی موستەحەقاتی خۆمان دەكەین لە عێراق، بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەكان پێمان بڵێی كە داهاتی نەوتی هەرێمی كوردستان چەندە؟ وەك ئەوەی كە پەرلەمان بەبەردەوام داوای كردووە، و بە بڕوای من ئەم یاسایە بۆ فرۆشتنی نەوتە لە رێگەی توركیاوە، و هیچ مەبەستێكی تر نیە، و لە ماددەكانی دوایی زۆر بە

وازیحی هاتووه كه مەبەست لەم یاسایه بۆ ڕەوانەكردن و فرۆشتنی نەوته لە هەرێمی كوردستانەوه بە ڕێگەی توركیا، ئەگەر وا نیه ئێمه لە پێناسەی زاراوەكان یەكێك لە موشكیلەكان كه بەبەردەوام باسمان كردووه لەگەڵ حكومەتی ناوەندی دا هەمانه مەسەلەی موستەحەقاتی پێشمەرگەیه، موستەحەقاتی پێشمەرگه لە كوێ هاتووه لەناو ئەم یاسایه؟ بۆچی باس نەكراوە؟، یەكێك لەو پارانەی كه بەبەردەوامی ئێمه داوامان كردووه كه پێویسته بێ بۆ هەرێمی كوردستان موستەحەقی خۆمانه، موستەحاقاتی پێشمەرگەیه، و یەكێكی تر لەو داهاتانەی كه لە ئەسنای موناقەشەی بودجه بەڕێز وەزیری دارایی باسی كردووه كه پێمان نادەن لە حكومەتی عێراقیەوه یان لێیان گلدایتەوه، مەسەلەی داهاتی خاڵە سنوورییەكانه، بۆ مەسەلەی داهاتی خاڵە سنوورییەكان لێرانه نیه؟، بۆیه من دڵنیام لەوەی كه تەنها مەبەست لەم یاسایه ئەوەندەی بۆ مەسەلەی شەرعیەت دانه بە فرۆشتنی نەوت لە ڕێگەی توركیاوە، سەرەڕای ئەو غموزە گەورەی كه لە سەر داهاتی نەوت هەیه لە هەرێمی كوردستان، و تا ئێستاش ئێمه نازانین چەندە؟ بۆ ئەوە نیه كه موستەحەقاتی دارایی هی هەرێمی كوردستان و خەڵكی كوردستان لە بەغدا وەرگریەوە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك عبدالسلام،

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرەتا شانازی دەكەم بەوەی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول و گوڵان بووم، و دەنگم دەخەمە پاڵ دەنگی هەر ئەندام پەرلەمانێك دیفاع بكات لە مافی پێشمەرگە، بەڵام وابزانم ئەم یاسایە یاسای ئیستیحسالی واریداتی نەوتە، پاشان هاوڕێم هانی منیدا جارێكی تر یاسایەكە بخوێنمەوە، وشەی توركیام نەدۆزیەوە لە ناو یاساكە، چونكە دڵنیا بوو لە مەبەستی یاساكە ئەگەر دۆزیتەوە پیشانم بدە پاشان، ئەمە یەك: دووەم سابعاً: الهیئات الأتحادیة: هي الهیئات التي یوجد ما یماثلها في الإقلیم، وەكو چۆن وشەی توركیام نەدۆزیەوە لەناو ئەو یاسایە وشەی (الهیئات الأتحادیة)م نەدۆزیەوە، هەیە من جەوابی كەسم نەداوە بابە، تۆ تەسەور دەكەی، چۆن ئەو تەسەوری كرد ئەو یاسایە فرۆشتیانە توركیا كە وا نیە، تۆش تەسەورت دەكرد كە من باسی خۆم و پێشمەرگاتی خۆمم دەكرد، جەوابی ئەوە دەدەم خوشكم، وەڵلاهی كەیفی خۆتە ئینجا دوو تەسەورە، جێگای موناقەشەیە،(الهیئات الأتحادیة)،

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆكی پەرلەمان:

داوا لە ئەندامانی پەرلەمان دەكەین وەختی قسە دەكەن ڕوو لە سەرۆكایەتی بكەن، بۆتان نیە ڕوو لە ئەندامی پەرلەمان بكەن. فەرموو كاك عبدالسلام.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

(الهيئات الأتحادية) نەهاتووە، بۆیە تەسەور دەکەم، ئەگەر ئەو فەقەرەیە یان لا بدەن، یان ئەگەر بتەویٚ بلێ (الهيئات الأتحادية) ، هەیئات ئیتیحادی تەعریف بکا، بلێ ئەم دام و دەزگایە سەر بە حکومەتی ئیتیحادی عێراقن، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جمال،

بەڕێز جمال طاهر ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشەکی لە عینوانی یاساکە دەست پێ دەکەم،(قانون تحديد وأستحصال) ئەگەر بێن و سەیری رابوردوو بکەین تەعامولمان لەگەڵ حکومەتی عێراقدا نسبەی (17٪) تەحدیدکراوە، ئیتر پێویست ناکات جارێکی تردووبارە تەحدید بکرێت، پێم باشە بکرێت بە (قانون استحصال) وشەی تەحدید لابدرێ، تەنها (أستحصال مستحقات الإقليم الى اخره) ئەمە یەك، خاڵی دووەم: لە دیباجە هاتووە (استناداً الى احكام المواد كذاو كذا الى اخره) من ناڕۆمە ناو تەفاسیلی ماددەی (106) لە دەستوری عێراق کە پەیوەندی بەو مەسەلەوە زۆرە ، بۆیە پێویستە، من دەبینم ئەو ماددە لێرە بنووسرێت یەعنی ئیشارە پێ بدرێ لە ماددەی (106) لە دەستور جمهوریە عێراق ئەگەر بێینو سەیر بکەین بە تەفاسیل باسی ئەوە دەکات (تأسس بقانون هيئة عامة لمراقبة تخصيصات الواردات الأتحادية والى اخره) بە باشتر دەبینم ئەو ماددەیە ئیزافە بکرێت لێرە، سەبارەت بە موستەلەحات ثانياً: الدستور: دستور جمهورية العراق الإتحادية سنة 2005، (جمهورية العراق الإتحادي لسنة) ئیزافە بکرێ، ئەگەر بێینو باسی موستەحەقاتی ئیقلیم بکەین موستەلەحی ثامناً: جداول النفقات: جداول مبالغ النفقات الحاكمة والسيادية المرفقة بقوانين، النفقات الحاكمە والسيادية مانای ئەوەیە هەمووی لە خۆ دەگرێت، هی پێشمەرگەش لێرە دێت، ئەگەر ئیشارەی نەکردبێ وشەی پێشمەرگە لێرە نەهاتبێ ئەوا لە زمنی ئەوانە دێت، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك حەمە سعید،

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو لایەك لەگەڵ ئەوەین کە موستەحەقاتی هەرێمی کوردستان وەربگیرێ لە هاووڵاتیەکی ئاساییەوە تا بەرزترین باڵا دەست لەگەڵ ئەوەدایە، و دەبێ هەموو جوهدێك بخەینە کار، ئەم یاسایە راستە ئیلتیزام بۆ حکومەت دروست دەکات، و ئیلزامیشی دەکات کە هەوڵ بدات کە موستەحەقاتی هەرێم دروست بکات، بەڵام ئایا ئەم یاسایە بەهێزە یان دەستوری عێراق، لە دەستوری عێراقدا وەکو ئاماژەی پێکرا لە ماددەی (106) و چەند ماددەی تردا تەئیدی ئەوە دەکات کە ئێمە موستەحەقاتی حکومەتی هەرێم دەبێ حکومەتی فیدراڵ خۆی بیدات، و ئێمە داوای بکەین بەپێی دەستور، دەستور بەهێزترە لەم یاسایە، کەواتە یاسایەکە

نەشبێ ئێمە بەپێی دەستور دەتوانین موستەحەقاتی خۆمان دەربێنین، و دەبێ پەرلەمانی کوردستان لێپێچینەوە و لێپرسینەوە لەگەڵ حکومەت بکات، بۆ بەپێی دەستور تا لە ساڵانی رابوردوودا داواکاری نەکردووە؟، هەموو کارتێکی فشار و هەموو رێگایەکی یاسایی و دەستوری و قانونی، وە پەنای بۆ مەحکەمە نەبردووە و ئەمانەی نەکردووە؟، خاڵێکی تر من لەو بەشە پشتگیری کاك سەرهەنگ دەکەم کە لە راپۆرتەکەی لیژنەی یاساییشدا هاتووە، دەڵێ (وبما ان الإقليم يلتزم في القرارات والأجراءات التي تتخذها وفق هذا القانون بأحكام قانون النفط والغاز رقم 22 لسنة 2007 من ضمنها تعاملهم عن الواردات المستحصلة ويمارس مسؤلياته وفق مباديء ومعايير خاصة بمبادرة الشفافية) خۆی دەڵێ دەبێ موبادەرەی شەفافیەت بکا، ئایا شەفافیەت هەبووە لە داهاتی نەوتدا؟، کوا؟، پەرلەمانی کوردستان شەفافیەت نیە لە داهاتەکە کەواتە

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم ماددەیە، ماددەی تەعاریفە تکایە قسە لە سەر ماددەکە بکە، فەرمووو کاك حەمە سعید،

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من باسی قانونەکە و عینوانی قانونەکە و قوەتی قانونەکە دەکەم، کەواتە شەفافیەت نییە ئێمە پێش ئەوەی ئەم قانونە دەربکەین، قانونەکانی تر، پڕۆژە یاسای کوردستان بۆ داهاتەکانی نەوت، پڕۆژە یاسای باجەکانی نەوت، پڕۆژە یاسای داهاتی هەرێمی کوردستان لە نەوت و غاز ئەبێ ئەوانە دەرکەین، و تەحسیل حاسلە بەپێی دەستور ئێمە موستەحەقات حەقی خۆمانە، ئەم قانونەش راستە ئیلتزام و ئیلزام دروست دەکات بۆ حکومەت، بەڵام بەپێی دەستور حکومەت مولزەمە، و دەبێ حکومەتی فیدڕالیش موستەحەقاتمان بداتێ، و دەبێ هەموو رێگایەکی دەستوری و قانونی بگرین، و پەنا بۆ هەموو مەحاکمێك ببەین لە ئاستی ناوەخۆ و دەرەوە بۆ داواکاریەکان، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر تێبینیت هەبوو؟ فەرموو،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو، سێ شت روونکردنەوە دەکەم، کەلیمەی تەحدید ئەگەر نەبێ چۆن ئیستیحساڵ دەکەی؟، من پێم باشە کەلیمەی تەحدید لە عینوانی یاسایەکە بمێنێ، ئەم یاسایە بۆ شەفافیەت نیە، بۆ ئیستیحسالی مافی خۆمانە کەلە دەستور هاتووە، ئێمە ئامادەین هەرچی داواکاری پەرلەمان هەیەتی لە داهاتی نەوت، شرینیەکانە، بێن لێرە هەمووی خاڵ خاڵ بڵێین هیچمان نەشاردۆتەوە شەفافیەت لە کوردستان بەرزترە لە هەموو شوێنەکانی عالەم بەتایبەتی لە عێراق، ئینجا من بە سەیری دەزانم بەڕێزان لێرە باسی شەفافیەت بکەن لە جیاتی ئەوەی دەعمی مافی کورد بکەن هوجوم بکەنە سەر مافەکەی، بەڵام ئێمە ئامادەین کە بێن

لەم دانیشتنە بۆ هەموو میللەتی کورد ئاخیر دۆلار کە وەرگیراوە لە داهاتی نەوت پێشانی بدەین، ئامادەین کەی لە دانیشتنەکە داواکرا و ئێمە دێین لەگەڵ جەنابی سەرۆك وەزیران هەمووتان ئاگادار دەکەینەوە، و سەریشتان بەرز دەکەینەوە، ئینجا باسی شەفافیەت لەم پڕۆژەدا نیە، بەڵام ئامادەین بۆی، با بێینەوە سەر ئەوەی نەختێ غموز هەیە لە خاڵی حەوتەم راستە ئەو تێبینیە؟ منیش هەمان تێبینیم هەیە، دەڵێ(الهيئات الأتحادية: هي الهيئات التي يوجد ما يماثلها في الإقليم) ئەوانەی کە شارەزان لەمە ئێمە دەزانن ماناى چییە، بەڵام ئێمە تەعریفی یەکەم کە نوسیبوومان شووڕا لایبردووە، ئەمە بوو(الهيئات الأتحادية: هي الهيئات التي يوجد ما يماثلها في الإقليم وهي رئاسة الإقليم، برلمان كوردستان، مجلس الوزراء، رئاسة مجلس الوزراء، مكتب نائب رئيس الوزراء، حرس الإقليم البيشمركة، مجلس حماية الأمن الوطني، هيئة حقوق الأنسان، هيئة النزاهة، الجنسية والحدود، جهاز الأمن) ئەوە ئێمە لە هەرێم هەمانە کە لە بەغدا هەیە ئێمە نووسیومانە ئەگەر پێتان باشە ئەو تەعریفە بێتەوە ناو تەعریفەکە ئێمە هیچ موشکیلەمان نیە، حەزیش دەکەین لەوێ بێ، وابزانم تێبینیەکان هۆ بوون،

بەڕێزحسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی بەپێی ئەولەویات،

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە قسەکانیشدا وتمان بەنیسبەت بڕگەی دووەم (الدستور: دستور جمهورية العراق الإتحادية لسنة 2005)ئەوە چاکی دەکەینەوە، و سەبارەت بە تەوزیحی جەنابی وەزیر (هي الهيئات التي يوجد ما يماثلها في الإقليم) مادام دیاری کرد موعەڕەفە پێیناوێ ئێمە دووبارە ئەوانە ئیزافە بکەین لە قانون ئەو موستەلەحاتانە دووبارە بکرێتەوە، پەسەند نیە زۆر، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ماددەکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان، فەرموو،

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الأولى: يقصد بالمصطلحات الأتية المعانى المبينة إزاءها لأغراض هذا القانون:

اولاً: الحكومة الأتحادية: حكومة جمهورية العراق الأتحادية.

ثانياً: الدستور: دستور جمهورية العراق الإتحادية لسنة 2005.

ثالثاً:الإقليم: إقليم كوردستان ـ العراق.

رابعاً: البرلمان: برلمان كوردستان ـ العراق.

خامساً: مجلس الوزراء: مجلس وزراء الإقليم.

سادساً: واردات النفط والغاز: واردات الحكومة الأتحادية المستحصلة من العمليات النفطية و من ضمنها مبيعات النفط والغاز والريع والعائدات الأخرى للعقود النفطية المبرمة مع الشركات الأجنبية والمحلية من قبل الحكومة الإتحادية أو حكومةالاقليم.

سابعاً: الهيئات الأتحادية: هي الهيئات التي يوجد ما يماثلها في الإقليم.

ثامناً: جداول النفقات: جداول مبالغ النفقات الحاكمة والسيادية المرفقة بقوانين الموازنة العامة السنوية الإتحادية منذ سنة 2004.

تاسعاً: يقصد بالمصطلحات الأتية المعاني الواردة إزاءها في المادة الاولى من قانون النفط والغاز لإقليم كوردستان رقم 22 لسنة 2007، (النفط، النفط الخام، الغاز، الغاز الطبيعي، حقل النفط، الحقل الحالي، الحقل المستقبلي، العمليات النفطية) داوا لە سەرۆكی پەرلەمان دەكەین بخرێتە دەنگدانەوە،

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامت هەیە؟ فەرموو،

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پێشنیار دەكەین (20) خولەك كاتمان بدەنێ وەكو فراكسیۆن بۆ كۆبونەوە بۆ ئەوەی نەچینە ناو دەنگدان و تووشی ئیشكالاتی ئێوە بین، حەقی خۆمانە،

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگیری سەرۆكی پەرلەمان:

بەس خرایە دەنگدان، تەصویت لە سەر ئەو ماددەیە دەكەین، ماددەیەكی تەعریفیە، نیو سەعات كۆبونەوەكە تەئجیل دەكەین،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

لیژنەی هاوبەش ماددەی یەكەم موناقەشەكرا رەئی هەموو لایەك وەرگیرا ئێستا دەچینە سەر ئاخیر سیاغەی ماوەتەوە، فەرموون،

بەڕێز عونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الأولى: يقصد بالمصطلحات الأتية المعانى المبينة أزاءها لأغراض هذا القانون:

اولاً: الحكومة الأتحادية: حكومة جمهورية العراق الأتحادية.

ثانياً: الدستور: دستور جمهورية العراق الإتحادية لسنة 2005.

ثالثاً:الإقليم: إقليم كوردستان ـ العراق.

رابعاً: البرلمان: برلمان كوردستان ـ العراق.

خامساً: مجلس الوزراء: مجلس وزراء الإقليم.

سادساً: واردات النفط والغاز: واردات الحكومة الأتحادية المستحصلة من العمليات النفطية و من ضمنها مبيعات النفط والغاز والريع والعائدات الأخرى للعقود النفطية المبرمة مع الشركات الأجنبية والمحلية من قبل الحكومة الإتحادية أو حكومة الاقليم.

سابعاً: جداول النفقات: جداول مبالغ النفقات الحاكمة والسيادية المرفقة بقوانين الموازنة العامة السنوية الإتحادية منذ سنة 2004.

ثامناً: يقصد بالمصطلحات الأتية المعاني الواردة أزاءها في المادة الاولى من قانون النفط والغاز لإقليم كوردستان رقم 22 لسنة 2007، (النفط، النفط الخام، الغاز، الغاز الطبيعي، حقل النفط، الحقل الحالي، الحقل المستقبلي، العمليات النفطية) داوا له سەرۆكی پەرلەمان دەكەین بخرێتە دەنگدانەوە،

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

بەو سیغەیەی كە خوێندرایەوە، كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟(60) كەس لەگەڵ دایە، كێ لەگەڵ دا نیە؟ بەكۆی دەنگ پەسەندكرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر، فەرمو كاك ئاراس،

بەڕێزد. ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الفصل الثاني

اهداف القانون

المادة الثانية:

يهدف هذا القانون الى:

اولا: رسم اليات قانونية لتحديد واستحصال الحقوق المالية المستحقة للاقليم ضمن الواردات الاتحادية.

ثانيا: تمكين الاقليم من استحصال مستحقاته المالية من واردات النفط والغاز عيناً أو نقداً حسب الدستور.

ثالثا: استحصال مستحقات الاقليم من المنح والمساعدات والقروض الدولية المقدمة الى الحكومة الاتحادية وذلك استناداً الى البند اولاً من المادة 106 من الدستور.

رابعا: استحصال حصة الإقليم من اية موارد اخرى او تعويضات المستحصلة من قبل الحكومة الاتحادية.

خامسا: توفير الأليات اللازمة لاستحصال مستحقات الاقليم من الموازنة الاتحادية اخذاً بنظر الأعتبار المبالغ المتراكمة غير المدفوعة كالنفقات السيادية والحاكمة والمدرجة ضمن الموازنة الاتحادية منذ سنة 2004.

سادسا: استحصال التعويضات المستحقة للاقليم عن الاضرار الناتجة عن الممارسات المجحفة من قبل النظام السابق من خلال القمع الجماعي والابادة الجماعية وسياسية الارض المحروقة حسب الفقرة اولا من المادة 112 من الدستور.

سابعا: تحقيق العدالة في توزيع الموارد الاتحادية ضمانا لحماية وحدة شعب العراق و دولته الاتحادية منسجماً مع المادة الاولى من الدستور.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

بەکوردیەکەی

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

ئامانجەکانی ئەم یاسایە

ماددەی دووەم: ئەم یاسایە بۆ ئەم ئامانجانەی خوارەوە دانراوە:

یەکەم: دانانی ئامرازی یاسایی بۆ دیاریکردن دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم لە داهاتەکانی فیدراڵ.

دووەم: توانا دارکردنی هەرێم بۆ دەست خستنی مافە داراییەکانی لە داهاتی نەوت و غازدا چ بەرەچاوی عەینی بێت یاخود پارە بەپێی دەستور.

سێیەم: دەسخستنی مافی دەرکەوتەکانی هەرێم لە بەخشش و یارمەتی و ئەو قەرزە نێو دەوڵەتیانەی کە پێشکەشی حکومەتی فیدراڵ دەکرێن ئەمەش بە پشت بەستن بە بەندی یەکەم لە ماددەی (106)ی دەستور.

چوارەم: وەرگرتنی بەشی هەرێم لە هەر داهاتەکی دیکە یان ئەو قەرەبووانەی دەست دەخرێن لەلایەن حکومەتی فیدراڵ.

پێنجەم: دابینکردنی ئامرازی پێویست بۆ دەست خستنی مافە بەرکەوتووەکانی هەرێم لە هاوسەنگکردنی فیدراڵی بەلەبەرچاوگرتنی ئەو بڕە پارە کەڵەکە بووانەی کە نەدراون وەك خەرجیەکانی سیادی و حوکمڕانی و کە لە هاوسەنگکردنی فیدراڵی ریزبەندکراوە لە ساڵی 2004.

شەشەم: دەست خستنی ئەو قەرەبووانەی کە مافی هەرێمن لەو زیانانەی کە لە ئەنجامی کردەوە ستەمکاریەکانی رژێمی پێشوودا روویان دا لە بابەتی سەرکوتکردنی بەکۆمەڵ و جینۆساید و سیاسەتی سووتاندنی زەوی بەپێی بڕگەی یەکەم لە ماددەی (112)ی دەستور.

حەوتەم: دابینکردنی دادپەروەری لە دابەشکردنی داهاتەکانی فیدراڵ لە پێناو پاراستنی یەکێتی گەلی عێراق و دەوڵەتە فیدراڵیەکەی بەشێوەیەك کە لەگەڵ ماددەی یەکەمی دەستوردا بگونجێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پشتگیری لە ماددەکە دەکات وەك خۆی، تەنها لە بڕگەی سێیەم (وذلك استناداً الى البند اولاً) بکرێتە (استناداً الى الفقرة اولاً من المادة (106) من الدستور)، و بڕگەی چوارەم (استحصال حصة الإقليم من اية موارد اخرى او التعويضات المستحصلة من قبل الحكومة الاتحادية) ئەلف لامێکی کەمە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی

ئێمەش پشتگیری لە ماددەکە دەکەین، و پشتگیری لەو گۆڕانکاریە دەکەین کە بەڕێز لیژنەی یاسایی پێشنیاری کرد. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

جەنابی وەزیر، کێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (کاك نەریمان، کاك دڵشاد، کاك سەرهەنگ، شلێرخان، کاك جلال، ناسك خان، کاك فاضل، کاك ئاسۆ، کاك برهان، کوێستان خان، کاك کاردۆ، عظیمة خان، کاك سالار) فەرموو کاك نەریمان،

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی

ئێمە باس لە پڕۆژە یاسایەك دەکەین کە باس لە موستەحەقاتی هەرێمی کوردستان لە بەرکەوتەکانی لە بودجەی فیدڕاڵ و ئەو مافانەی کە بەپێی دەستور لە حکومەتی فیدڕاڵیدا بۆ هەرێمی کوردستان دانراوە، و نادرێتەوە بە هەرێمی کوردستان، و لەمەو پێش کێشەیەکی دارایی و ئابووری زۆری بۆ هەرێمی کوردستان دروستکردووە، و ئامانجی ئەم یاسایەش بەدەست هێنانی ئەو مافانەیە لەو کاتەی کە حکومەتی فیدڕاڵی نەتوانێ یان نەیەوێ مافەکانی گەلی کوردستان بدات، بە هەمان شێوە ئەمە نا شەفافیەتێکی گەورەی تێدا بووە، حکومەتی فیدڕاڵی هەمیشە فێڵی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان کردووە، و بەهەمان شێوە لە هەرێمی کوردستان هەمان کێشەی شەفافیەتمان هەیە لە داهاتەکانی خۆشماندا، بۆیە من پشتگیری ئەم ماددەیە دەکەم، و تێبینیەکم هەیە، بۆ ئەوەی ئێمە چەند دەمانەوێ حکومەتی فیدڕاڵی لەگەڵ ئێمە بە شەفافانە کار بکا، یان کە بە شەفافانە کار نەکا؟ ئێمە بەپێی یاسایەك مافەکانی خۆمان ببەین لەو داهاتانەی کە لە هەرێمی کوردستان هەیە، ئەمە مافێکی رەوای گەلی کوردستانە، بۆیە من داوا دەکەم هەمان شەفافیەت لە هەرێمی کوردستاندا ئێمە جێبەجێی بکەین، لە بڕگەی یەکەم من پێشنیار دەکەم کە وەهای لێبکرێ، دانانی ئامرازی یاسایی بۆ دیاریکردن دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم لە داهاتەکانی فیدڕاڵ، ئەمە وەکو خۆی ئیزافەی ئەوە بکرێتە سەری، و ئەو داهاتانە دەخرێتە صندوقی داهاتەکانی هەرێمی کوردستان لە بودجەی هەرێمی کوردستاندا تەسبیت دەکرێ، پاش ئەوەی کە تەحدید دەکرێ، و

دیاری دەکرێ، و وەری دەگرینەوە لە بودجەی خۆشماندا، با گەلەکەی خۆشمان پێی ئاگادار بێ ئەو شەفافیەتەی پێ ببەخشین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك دڵشاد،

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانجەکانی ئەم یاسایە، جاری یەکەم پرسیارێك بۆ لیژنەی یاسایی ئەگەر روونکردنەوەیەك بدات کە ئەمە خۆی یاسا بێ دانانی ئامرازی یاسایی لێرە بڵێین سیاغەیەکی یاسایی هەیە، یان دانانی هەموو ئامرازەکان بەپێی یاسا و دەستور نازانم چون سیاغە دەکرێ، بەڵام لای من جێگەی پرسیارە بڕگەی یەکەم، دووەم: ئێمە مادام ئامانجمان بەدەست هێنانی ئەو داهاتانەی کە لە حکومەتی فیدڕال بۆ ئەوەی بە شێوەی شەفافی ئێمە بەشداربین، یان ئاگادار بین لە داهاتی فیدڕال، بۆیە پێم باشە بەندێکی بۆ زیاد بکەین، ئاشکراکردن و خەرجکردنی داهاتەکانی ناوەخۆی هەرێم بەدەست هاتووی بەهەموو رێگاکان بەپێی یاسای نەوت و غازی هەرێمی کوردستان ژ 2007/22 زیاد بکرێ، سێیەم: پێشنیار دەکەم موستەحەقاتی پێشمەرگە لە ساڵی 2004 کە لەلای حکومەتی فیدڕالەوە زیاد بکرێ، ئەویش بکرێ بە یەکێك لە ئامانجەکان، لە بڕگەیەکی دیکە وەرگرتنی بەشی هەرێم لە داهاتی دیکەی ئەو قەرەبوویانەی بەدەست دەخرێن لە لایەن حکومەتی فیدڕال، پێم باشە موستەحەقاتی فەرمانبەران و خانەنشینانیش کە سەڵانە لە حکومەتی عێراقی کە زیاد دەکرێ ئێمە ئەو موستەحەقاتانە کە پێم وایە کە بەڕێز وەزیری دارایی لە گفتوگۆکردنی بودجە ساڵانە پێمان دەڵێ ئێمە ئەو موستەحەقاتە وەك خۆی وەرناگرین، و ئێستا لە عێراقدا بڕیار دراوە خانەنشینان بودجەیەکیان بۆ زیاد کراوە ئەوانەی (500) هەزار کەمترە، بەڕاستی موستەحەقاتی فەرمانبەران و خانەنشینانی هەرێم حەقە بکرێ بە ئامانجێك لەم بڕگەیە زیاد بکرێ، لە بڕگەی شەشەم دەست خستنی ئەو قەرەبووانەی کە مافی هەرێمن لەو زیانانەی کە لە ئەنجامی کردەوە ستەمکاریەکانی رژێمی پێشوودا روویان داوە لە بابەتی سەرکوتکردنی بەکۆمەڵ و جینۆساید، پێم باشە بڕگەیەکی دیکە زیاد بکرێ، ئەمە دەست خستنی قەرەبوو ئەوە مافی هەرێمە، وەك دەزگا، وەك موئەسەسەیەکی حوکمڕانی، بەڵام ئەی مافی ئەو هاووڵاتیانەی کە بەدەست ئەم سیاسەتەوە بڵێین زەرەرمەندبوون، کە بەپێی دادگای فیدڕاڵی تاوانەکانی عێراق مافەکانیان بۆ چەسپێندراوە بەتایبەتی جینۆساید، ئەنفال و کیمیابارانی هەڵەبجە کە حوکمی خۆی دراوە کە دەبێ قەرەبوو بکرێنەوە، ئەوەش موستەحەقاتی خەڵکە پێم وایە حکومەتی هەرێم بەس ئەو بڕگەیە دائەنێ کە مافی هەرێم بە داهات حیساب دەکا، مافی خەڵکیش حیساب بکات لەم بڕگەدا، بۆیە پێم باشە ئەوەش زیاد بکرێ، مافی ئەو خەڵکانەی کە تووشی زیان لێکەوتوو بوون، بۆ ئەوەی سیاسەتەکان بەپێی رژێمی پێشوو کە بەپێی دادگای تاوانەکانی عێراق بڕیاری لە سەر دراوە بۆ ئەوەی ئەو هاووڵاتیانە قەرەبووبکرێنەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك سەرهەنگ،

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم کە باس لە دابینکردنی ئامرازی پێویست یەعنی ئامراز بەعەرەبی (ادات) وەابزانم ئەگەر بەهەڵە نەچووبم، ئامرازی پێویست یەعنی چی؟ با حکومەت بۆمان روون کاتەوە ئامرازە پێویستەکان مەبەستی لە چییە؟ چی هەیە وەکو ئامرازی پێویست دابین بکرێ بۆ وەرگرتنەوەی ئەم موستەحەقانەو بەدەست خستنی، لە دیڕی دووەم دەڵێ بۆ دەست خستنی مافە بەرکەوتووەکانی هەرێم لە هاوسەنگکردنی فیدڕاڵی مەبەست لە هاوسەنگکردنی فیدڕالی چییە؟ ئەمە کۆمەڵێك موستەلەحاتە بەڕاستی لە ناو ئەم یاسایە پێویستی بە روونکردنەوە هەیە، پێویستە زۆر بە تەحدید ئێمە دیاری بکەین مەسەلەن ئەم بڕگانە شی بکەینەوە مەجالی تەفسیر و تەئویل هەڵنەگرێ، من بەتەواوی پشتیوانی قسەکانی کاك دڵشاد دەکەم، و پشتیوانی قسەکانی کاك نەریمان دەکەم لە سەر ئەو بڕگەیەی کە ئەو داهاتانەی یان هەر داهاتێکی تر کە وەردەگیرێتەوە بخرێتە ناو صندوقی داهاتەکان هەرچەندە لە ماددەی چواری ئەم یاسایە لە بڕگەی (ج) باسێکی کردووە کە دەڵێ ئەنجومەنی وەزیران بەڕەزامەندی پەرلەمان تایبەتمەندە بە دیاریکردنی چۆنیەتی مامەڵەکردن بەو داهاتانەی کە لەلایەن هەرێمەوە وەدەست دەخرێن بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، نابێ بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بە بڕوای ئێمە، بەبڕوای من دەبێ بچێتە ناو ئەو صندوقە، صندوقی داهاتەکان، و لە ناو بودجە کە بەشێکە تری بودجە مەسەلەی داهاتە پێویستە ئەمە بە روونی دەرکەوێ، و پێویستە بێتەوە بەردەستی پەرلەمانی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو شلێر خان،

بەڕێز شلێر محمد نجیب

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی سێیەم کە دەڵێ (ثالثا: استحصال مستحقات الاقليم من المنح والمساعدات والقروض الدولية المقدمة الى الحكومة الاتحادية وذلك استناداً الى البند اولاً من المادة 106 من الدستور) بەپێی دەستور سەیری ماددەی (106) دەکەی هەر ئەو بڕگەیەی تێدا نیە، بۆچی بەس تەرکیزی کراوەتە سەر من پرسیارەکەم ئەوەیە، چونکە ماددەی (106) زۆربەی زۆری دەبێ یەعنی هەر ئەوە نەبێ کە منەح و موساعەدات بێ، بەڵکو بڕگەکانی تر هەر لە بیدایەتی ماددەکەوە کە دەڵێ ئەو هەیئە عامەیە دروست بکرێ بۆ موڕاقەبەی تەخسیسی واریداتی ئیتحادی (وتتكون الهيئة من خبراء الحكومة الأتحادية) وابزانم ئەوە گەورەترین کێشەمانە کە لەو خەبیرانە کەسی کوردی تێدا نیە، کە باسیش دەکا دەڵێ (الأقاليم والمحافظات وممثلين عنها) لەبەرئەوە با ئێمە بە تەنیا باسی ئەوەلەن نەکەین، دوایی لە سێیەمدا کە دەڵێ (ضمان

الشفافية والعدالة عند تخصيص الأموال لحكومات الأقاليم أو المحافظات غير المنتظمة في إقليم)، ئەوەش بەڕاستی ئێمە بەنیسبەت حکومەتی عێراقی تا ئێستا ئەو پارەیەی کە ئێمە ئاگامان لێیە لە موازەنە کە دێت هیچی ئەو بڕگەیەی تێدا نیە لەبەر ئەوە ئیشارەت بە هەموو (106) بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك جلال

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیە، و ماددەی پێشووتر ئەوەی من ئاگاداربم ئەو فەقەرانەی خوشك و برایان باسیان کرد لە مەسەلەی خانەنشینی و لە مەسەلەی پارەی پێشمەرگە، کە دەڵێ نەفەقاتی سیادی و حاکیمە دەیان ماددەیە، و من وای تێگەیشتووم کە زیاتر لەوەیە کە ئێمە وتوومانە، چونکە باسی حاکیمە و سیادی کردووە، من پێشنیارێکم هەیە بۆ لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی ئەگەر بکرێ لە رووی یاساییەوە دەتوانین ئێمە داوا بکەین کە حکومەتی هەرێم موشارەکە بکات لە دانانی بودجە و دانانی نەفەقاتی سیادی و حاکیمەو نەفەقاتی حکومەتی هەرێم، ئەگەر جێی ببێتەوە ئەوە بکرێ شتێکی باشە، لە شەشەم کە دەڵێ (استحصال التعويضات المستحقة للأقليم عن الأضرار)، ئەزرار نیە، من وا تێبگەم مەئساتی گەورەیە (عن المأساة) ئەزرار شتێکە کە لەوانەیە لە نەتیجەی شەرێك یان لە نەتیجەی حەریقێك، بەڵام کورد تووشی مەئسات بووە، ئەم ئەزرارە بکرێ بە مەئسات،(عن الممارسات المجحفة) مماراساتەکان زالمیشە موجحیفەیە، بڵێین (عن الممارسات الظالمة والمجحفة من قبل النظام السابق)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموناسك خان،

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دیسان جارێکی تر دەیڵێمەوە خۆزگە سەرۆکایەتی پەرلەمان ئیلزامی لیژنەی پیشەسازی بکا، کە ئەم عەسرە راپۆرتی خۆی ئامادە بکا لە سەر باقیەکەی تریش، کە من پێم وایە ئەگەر ئەمە تەنها ئیستیحسالی داراییش بێت لە (95٪) داهاتی عێراق بە گشتی لە سەر نەوت و غازە هەر بەڵگەی ئەوەی جەنابی وەزیر لێرە زۆرترین موناقەشەکان دەکا، بەڵگەیەکە لیژنەی ئێمە مەعنیە، بەس یەعنی بەڕاستی یەك رۆژ لەبەر دەستی لیژنەیەك دابێ قورسە لەبەر ئەوە فەراغێکی زۆر گەورەیە کە لیژنەی موختەس راپۆرتی نیە، زۆر پەلە کراوە لەم یاسایە، من مولاحەزەم هەیە لەسەر ئەم ئامانجانە ئەویش ئەوەیە کە لە خاڵی یەکەمدا کە دەڵێ ئامرازی دانانی یاسایی، تەبعەن ئامانجەکان زۆر گەورەن، بەڵام کام لەو ئامرازانە، ئەو ئامرازانە چین؟، یەعنی ئەو ئالیاتانە چین؟ من بەپەلە ئێستا نیو سەعاتێك سەیرێکم کرد تەنها لە یەك ماددە شتێکی تێدایە دەڵێ ئەگەر حکومەت ئیلتیزامی نەکرد بە دەفعی مالیەکانی خۆی، ئێمە بۆمان هەیە

پڕکردنەوەی ئەو کەم و کورتیانە بکەین بەهەر ڕێگە و شوێنێك کە حکومەتی هەرێم پێی باشە، یەعنی تاقە ئامرازێ ئەم ئامرازەیە، ئایا ئەمە دەگونجێ لەگەڵ دەستوردا؟ ئایا ئەمە کێشەمان بۆ دروست ناکات؟ ئایا کرانەوەی بەم شێوەیە لەبەر دەست حکومەتدا بەهەر ڕێگە و شوێنێك کە خۆی بەباشی دەزانێ دواتر کێشەی دەستوریمان بۆ دروست ناکات؟ لەبەر ئەوەی من پێم وایە ئەم خاڵانەی تر تەقریبی (7 تا 8) خاڵە یەعنی دەڵێی تواناداركردنی هەرێم، بەچی تواناداری دەکەی؟ ئەوا هەرچی موستەحەقات هەیە بەدەستور، چ شتێك هەندی دەستور بەقوەتە؟، لە دەستوردا دیاری کراوە، ئێستا ئەم یاسایە هاتووە تەجمیعی ماددەکانی دەستوری کردووە، بەچی بە توانای دەکەی؟ یەعنی کە دەڵێ بەتواناداركردنی هەر لە خۆیدا ئامانج نیە، ئەمە شێوازی ئامانج نووسین نیە، بە چ ئالیاتێك تۆ حکومەتی هەرێم بە توانا دەکەی، ئەی ئەم چەند ساڵە لە 2005 ەوە دەستورمان هەبووە ئەگەر تا ئێستا ئەم ئیستحقاقانەمان نەکردووە، خۆ ئەمە کەمتەرخەمیە، دەبێ لێپرسینەوەی لەگەڵ بکرێ، ئەگەر کردوویەتی بەچ قانونێك کردوویەتی؟، دیارە بەپێی دەستور کردوویەتی، کەواتە ئێستا تەجمیعی ماددە دەستورییەکانی هێناوە، بۆیە من دەڵێم ئەگەر ئەم ئامانجانە بخەینە تەصویت کردن، بەڵکو ئەم ئامانجانە بخەینە دوای ماددەکانی تر، بۆ ئەوەی بە فیعلی بزانین ئایا ئەم ماددە یاساییانەی دواوە ئەم ئامانجانەمان بۆ تەحقیق دەکا؟ ئایا بە فیعلی ئەم ماددە یاساییانەی دواوە ئامرازی تێدایە بۆ دەستخستنی ئەو موستەحەقاتانەی خۆمان، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە ئەم ماددەیە تەصویت لە سەری تەئجیل بێ بۆ دوای ماددەکانی تر بۆ ئەوەی بە فیعلی بزانین ئەو ئامانجانە تەحقیق بووە؟ بۆ ئەوەی نەبێتە عەیبەیەك بۆ یاساکە، و ئەگەر تەئجیلیش نەبوو خاڵی چوارەم کە باس لە وەرگرتنی بەشی هەرێمە لە هەر داهاتی دیکە یان قەرەبوو من پێم وایە قانونێك هەیە، قانونی ژمارە 16ی 2010 قانونی (المتضررین من قبل النظام) ئەمە هەموو کوردستان لێی ئیستیفادە دەکات، بە ئاوارەکانەوە بە موتەزەڕەرینی کیمیابارانەکانەوە، بە ئەنفالەوە کە مەعەل ئەسەف تا ئێستا حکومەتی عێراقی ئەم قانونەی جێبەجێنەکردووە، ڕاستە کە دەڵێ هەموو ئەو یاسایانە دەگرێتەوە، بەس ئەگەر تایبەتمەندی لێ بدرێ بەم یاسایە ئەوە خاڵێکی ترە، خاڵێکی تر ئێمە کە دەڵێین لە (17٪) کە بە قانون نیە، تاکو ئێستا بە ڕێکەوتنە، ساڵانە نەفەقاتی سیادی و حاکیمە تەئسیر لە کەمبونەوەی ئەم (17٪)یە دەکات، ئایا ئەم خەلەلە گەورەیە، ئەم یاسایەی ئێمە توانیویەتی ئەمە چارەسەر بکا؟، کە بە فیعلی دەبوایە ئێمە لە خەمی ئەو ماددەیە بین، بۆیە جارێکی تر دەیڵێیمەوە ئومێدەوارم پشتگیری بکرێم، ئەم ئامانجانە زۆر گەورەو باشن، تەصویت کردنی با بکەوێتە دواوە، بۆ ئەوەی بە فیعلی بزانین قانونیەکان ئەم ئامانجانە تەحقیق دەکا؟، ئینجا تەصویتی لە سەر بکەین، بۆ ئەوەی قانونەکەمان تووشی کەم و کورتی نەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك فاضل حسن،

بەڕێز فاضل حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە زۆر بە دوورو درێژی نووسراوە، و بەشێك لە بڕگەکانی بڕگەی دووەم و سێیەم و پێنجەم ئەوە هەر دەکرێ لە ماددەی سێیەم لە مافە داراییەکان بێ، لەبەر ئەوەی یان دەبێ هەمووی بنووسرێ لە مافە داراییەکان، چونکە لە پێشەوە کە لە بڕگەی یەکەم هاتووە، دەڵێ یەکەم: دانانی ئامرازی یاسایی بۆ دیاریکردن دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم لە داهاتەکانی فیدڕاڵ، یان دەبێ هەموویان بنووسرێ، یان ئەو سێیە لە ماددەی سێیەم کە باسی مافە داراییەکان دەکات لەوێ شوێنی دەبێتەوە، بڕگەی دووەم و سێیەم و پێنجەم، لە بڕگەی چوارەم و شەشەم یەکێکیان بنووسرێ، کە دەڵێ، وەرگرتنی بەشی هەرێم لە هەر داهاتەکی دیکە یان ئەو قەرەبووانەی دەست دەخرێن لەلایەن حکومەتی فیدڕاڵ، لێرە لە شەشەم تەنها یەك قەرەبوو نووسراوە، جا دەکرێ یەکێکیان بنووسرێ، یان شەشەم یان چوارەم، بەم مانایەی کە ئەم ماددەیە دەبێتە سێ بڕگە، بڕگەی یەکەم یان بڕگەی چوارەم یان شەشەم، لەگەڵ بڕگەی حەوتەم، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك ئاسۆ.

بەڕێز بکر کریم محمد (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە تەنها لەیەك بڕگەدا کورت بکرێتەوە، و بەم شێوەیەی دابڕێژرێتەوە:

یەکەم: دانانی میکانزم و ئامرازی یاسایی بۆ دیاریکردن و، وەدەستخستنەوەی مافە داراییەکانی هەرێم لە داهاتەکانی فیدڕاڵ وەك لە ماددەی سێیەمی ئەم یاسایە داهاتوون بەگوێرەی دەستوری عێراق، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك برهان

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەم ماددەیە بەڕاستی ئامانجی جوانی دیاریکردووە و شتی جوانی وتووە، بەڵام من پێم خۆشە شتێك بە بیر ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز و سەرۆکایەتی پەرلەمان و وەزیرە ئامادەبووەکانو ئەو بەڕێزانە بێنمەوە لە ماددە (106)ی دەستوری ئیتیحادی عێراقی ساڵی 2005 بە نەص هاتووە دەڵێ دادەمەزرێت بە یاسا دەستەی گشتی چاودێری کردنی دابەشکردنی واریداتی ئیتیحادی دەستەکەش پێك دێت لە خوبەرای حکومەتی ئیتیحادی و هەرێمەکان و پارێزگاکان ئەم ئەرکانەی لە ئەستۆیە:

یەکەم: دڵنیابوون لە عەدالەتی دابەشکردنی مینحە و هاوکاری و قەرزی دەولی بەپێی ئیستیحقاقاتی هەرێم و پارێزگاکان کە نەلکاون بەهەرێمەکانەوە،

دووەم: دڵنیابوون لە بەکارهێنانی باشی مواریدە مالیە ئیتیحادییەکان و دابەشکردنی،

سێیەم: گرنتی کردنی شەفافیەت و عەدالەت لە دابینکردنی پارە بۆ حکومەتی هەرێمی و پارێزگا نەلکاوەکان بە هەرێمەوە بەپێی رێژەی برِیار لێدراو،

لە ماددەی (115)دا هاتووە دەڵێ: هەرچی بەدەق نەهاتبوو لە ئیختیساساتی دیاریکراوی دەسەڵاتی ئیتیحادی لە دەسەڵاتەکانی هەرێم و پارێزگا نەلکاوەکان بە هەرێمەکان دەسەڵاتەکانی تر هاوبەشە لە نێوان حکومەتی ئیتیحادی و هەرێمەکان، ئەوەلەویەت بۆ یاسای هەرێم و پارێزگا نەلکاوەکانە لە کاتی وجودی جیاوازی لە نێوانیادا،

مەبەستم لە خوێندنەوەی ئەم دوو ماددە یاسایە موقارەنەکردنیەتی بەم یاسایە، بەرِێز سەرۆکی پەرلەمان، کە ئەم ماددەیەلە قانوون دا، لە دەستوری غێراق دا هەبێ بەپێی ماددەی (13) بە نەص تێدا هاتووە لە دەستوری عێراق دا دەڵێ (لا يجوز سن أي قانون يتعارض مع أحكام هذا الدستور ويعتبر هذا القانون، القانون الأسمى والأعلى في العراق ويعتبر ملزماً فيها حي كافة بما فيها الأقاليم والمحافظات) واتە نووسینی ئەم یاسایە بە رەئی دەستوری من ئەگەر بەپێی ماددەی (93) برِگەی یەك و برِگە دوو لە دەستوری دائیمی عێراق کە برِگە یەکەکەی باس لە رەقابیەتی دەستوریەتی قەوانین دەکا لە عێراقدا برِگەی دوو باس لە تەفسیری نصوصی دەستور دەکا ئەگەر داوایەك لە مەحکەمەی ئیتیحادی عولیا واتە مەحکەمەی دەستوری عێراق قەید بکرێ ئەم یاسایە لە ئەلیفەوە بۆ یای باتل دەبێ، لەبەر ئەوەی ماددەیەکی دەستوری هەیە بەپێیی ماددەی (13)ی مولزەمین موقەیەد بین پێوەی، بۆمان نیە زیاتر داوا بکەین ئەم یاسایە ئەگەر تۆ پەنا ببەی بۆ ماددەی (115) ئیختیساسات دابەش بکەی، ئەمە ئیختیساسات نیە تۆ دابەشی بکەی، لەبەر ئەوەی ئەمە ریزبەندی باب و فەسل و ماددەکانی دەستورە، لە بابی سێیدا باسی سوڵتاتی ئیتیحادی کراوە، لە بابی چوارەمدا باسی ئیختیساساتی سولتەی ئیتیحادی و لە بابی پێنجەم سوڵتاتی ئەقالیم، ئیختیساسات دابەش دەکرێ، سوڵتات دابەش ناکرێ، ئەگەر سەیری بکەین بۆچی فەسل و بابەکەی جیاوازە، ئەوە شتێك هەیە لە تەفسیری قانون دا پێی دەوترێ قەسدی موشەریع، بگەرِێینەوە بۆ قەسدی موشەریع کە بە جیاواز دایناوە نە لە زمنی ئیختیساساتی هەرێمەکانە، تا لە زمنی ئیختیساساتی حکومەتی مەرکەزین و هی مالیکیش دا نیە ئەمە، ئەگەر سەیری ماددەکانی (109) و (110)ی دەستوری دائیمی عێراق بکەین، بەڵکو ئەمە لە زمنی هەیئاتی موستەقیلە کە نەخراوەتە بابی ئیختیساساتی هەرێمەوە، نە بەغداوە، باسکراوە هەیئاتی موستەقیلە کە ماددەکانی (102) بۆ (108) لە پاڵ ئەم هەیئاتانە باسی بانکی ناوەندی عێراقە ئەگەر تۆ بۆت هەیە لە هەرێمدا ئەم هەیئەتانە دابەش بکەی، دەبێ بانکی ناوەندی عێراقیش دابەش بکەی لێرە بانکێکی ناوەند بکرێتەوە، لەبەرئەوە ئەمە من پێم باشە تەدقیقی تێدا بکرێ، لەبەر ئەوەی لە رووی دەستوریەوە خیلافی زۆری لە سەرە، موشکیلە دروست دەکات، دڵنیاشم دەبێ بەپێی ماددەی (106) ئیشارەی پێ بدرێ، هەرچی لە خارجی ماددەی (106) بەدەر بێت لە دەستوری دائیمی عێراق لەم برِگەیە ئیشارەتی پێ نەدرێ، قانونەکە باتل دەکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کوێستان خان،

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری زیادکردنی ئەو دەستەواژەیە دەکەم کە کاك نەریمان کردی بۆ بڕگەی یەك، و نەصەکەشی ناردووە لەبەردەستی لیژنەی هاوبەش دایە، ئەویش لە پێناوی دیاربوونی شەفافیەتی نەوت، ئێمە ئەزانین کە ساڵی پار چەندین بڕە پارە خرا بەردەستی وەزارەتەکان لە پارەی نەوت بە ئیعتیرافی خۆیان لەبەردەمی پەرلەمان دا من بۆ خۆم ئەو پرسیارەم ئاڕاستەی سەرۆکی حکومەت کرد لە وەڵامەکەدا دەڵێ ئەوە لە صندوقی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بوو، دواتر چۆتە صندوقی وەزارەتی دارایی و ئەوان،حیسابی وەزارەتی دارایی و ئەوان ئەو پارانەیان خەرجکرووە، بەڵام دواتر قسەم لەگەڵ بەڕێز وەزیری دارایی و بریکارەکەی کرد تەواو بێ ئاگایی خۆیان لەو مەسەلەدا دەربڕی کە ئەوان بەهیچ شێوەیەك ئاگایان لەو پارەیە نیە، کەواتە پێشتر داهاتی نەوت بەبێ ئاگاداری وەزارەتی داراییش مامەڵەی پێوە کراوە، بۆیە لە پێناوی ئەو شەفافیەت و خراپ بەکارهێنانی داهاتی نەوتە، پێویستە ئەو دەستەواژەیە زیاد بکرێ، تێبینی دووەم ئەوەیە کە هەروەك هاوڕیانم کاك دڵشاد و برادەرانی دیکە باسیان کرد کە بۆ بڕگەی پێنج موستەحەقاتی پێشمەرگە زیاد بکرێ، ئەگەر هەبێت لە شوێنێکی دیکە بۆ تەئکیدکردنەوە پێویستە موستەحەقاتی پێشمەرگە بنووسین خۆمان ئەزانین وەزعی پێشمەرگە چۆنە، مووچەیان کەمە بەتایبەتی ئێمە کە لە بودجەی ساڵی 2013 یەکێك لە بڕگەکانی ماددەی (5)مان تەسبیت کردووە کە پێویستە موستەحەقاتی لە 2004 ەوە وەرگرین، تەعویزی پێشمەرگەی پێ بدەینەوە، بۆیە پێویستە ئەوەش ئیزافە بکرێ کە موستەحەقاتی پێشمەرگە لە 2004 وەربگیرێتەوە، خاڵی سێیەمیشم هەر پشتگیریە لەو پێشنیارەی کاك دڵشاد کە هەموو زیادکردنێکی فەرمانبەر و خانەنشین ئیزافە بکرێت بەتایبەتی ئێستا هەرێم لەبەردەستی ئەوەدایە (100)هەزاردینار مانگانە بدات بە خانەنشین تا ئێستا ئەم زیادەیەی سەرف نەکردووە، بۆ ئەوەی ئێمە لەو شتانە رزگارمان بێ، پێوستە ئەوەش ئیزافە بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك کاردۆ

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی لە راستیدا ئامانجەکانی ئەو یاسایە دەکرێ لەیەك بڕگە کۆ بکەیتەوە، چونکە ئێمە بەپێ دەستوری عێراقی کە مافەکانی ئێمە دیاریکراوە، و دانانی ئامراز هەر لە ماددەی (106)ی دەستوری عێراقی ئەو هەیئەتەی کە بەپێی یاسا دەبێت پێك بێ لە خەڵکی بەتوانا و پسپۆر بۆ ئەوەی کە بتوانێ ئەو موستەحەقاتانەی کە پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە دابینی بکا دەتوانین بڵێین یەکێك لەو ئیزافانەی کە

پێویسته بکرێ ئەوەیە کە ئەم یاسایە ئامانجی لە بەدی هێنان و دەستخستنی مافە داراییەکانە بەپێی دەستوری عێراقی کە لەوێ ئاماژەیەکی زەقی پێکراوە ئەوە یەکیان، دوو: پابەندکردنی نوێنەرانی کورد بۆ بەدەست هێنانی یان گرتنەبەری رێکارە یاساییەکان لە بەرامبەر بەدەستهێنانی ئەو مافە دەستورییانەی کە لە عێراق هەمانە، یەعنی یەکێك لە ئەرکە گرنگەکانی نوێنەرانی خەڵکی کوردستان لەوێ بەدیهێنانی ئەو مافانەیە کە ئەمە من پێم وایە ئەو رێکارە یاساییە لە ئەستۆی ئەوانیشە بیگرنە ئەستۆ، یان ئامانجی ئەو یاسایە ئەم خاڵەی تێدا بێ، خاڵێکی تریش: ئایا دەتوانین لێرە جێی بکەینەوە کە ئێمە بەڕاستی دەبێ یاسا خۆی جێبەجێ بکرێ، بەڵام یەکێك لەو گرفتانەی ئێمە هەمانە ئەم یاسایانەی کە پەیوەندن بە بەدیهێنانی ئەم بەرکەوتە بەلای منەوە گرنگە ئەو پرۆژە یاسایانەی کە رۆڵیان دەبێ لە بەکارهێنانی ئەو بەرکەوتەیە یان ئەو مافە داراییانەیە بەشێوەیەکی شەفاف، و بەشێوەیەك کە لەگەڵ ستراتیژی هەرێمی کوردستان بێتەوە بۆ بەهێزکردنی ژێرخانەکەی مەسەلەی نەوتە وا بکەین ئامانجی ئەو یاسایە جێبەجێکردنە یان بەدیهێنانی ئەو یاسایە کە یاسای نەوت و گازە ئێمە لە کوردستان پێم وایە جێبەجێمان نەکردووە، یەعنی پێم قورسە لە یاسا داوای شتێکی وا بکەین، بەڵام بەڕاستی بەلای منەوە گرنگە کە حکومەتیش پابەند بکەین لەوەی کە ئەم پرۆژانە بە خێراترین کات بێتە پەرلەمان و موناقەشەی لە سەر بکەین بۆ ئەوەی بەدیهێنانی ئەو مافانە لە هەمان کاتدا دەبێتە مایەی شەفافیەت لە جێبەجێکردن یان لە خەرجکردن لە داهاتی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو عظیمة خان،

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە خۆی ئەم پرۆژە یاسایە بە رەئی من پێویستی بە یاسا نەدەکرد، لەبەر ئەوەی لە دەستوردا مافێکی دەستوری کە لە عێراقدا چەسپی بێ بۆ کورد، بۆ هەموو ئەو داهاتانەی کە بۆ هەرێمی کوردستان هیچ پێویست ناکات ئێمە بە دەستوری بکەین، چونکە دەستور لە سەرووی یاساوەیە، هەموو ئەو مافە دەستوریانە ئێمە دەتوانین لە هەرێمی کوردستان دا ئەو مافانە بەدەست بێنین، بەڵام لێرەدا یەك خاڵ جێی سەرنجە توانا دارکردنی هەرێم بۆ دەست خستنی مافە داراییەکان، توانا دارکردنی هەرێم، من لە وەزیری سامانە سروشتیەکان دەپرسم توانا دارکردنی هەرێم بۆ دەست خستنی مافە داراییەکانی لە داهاتی نەوت مەبەستان چییە؟ جگە لەو مافە داراییانەی کە لە دەستوردا هاتووە، ئەمە خاڵێکە جێی گومانە، لێرەدا لە خاڵی یەکەم ئامانجەکانی ئەم یاسایە بۆ خۆی ئامرازی یاسایی نیە بۆ بەدەست هێنانی مافە داراییەکان، چونکە مافە داراییەکان بە دەستور رێکخراوە و بەدی هاتووە، بەڵام ئەوەی کە ئامرازی یاسایی بێ لەم یاسایە ئیمە دەکرا لە کوردستاندا یاسایەك دەرکەین بۆ ئەوەی کە هەموو ئەو مافە داراییانەی کە لە داهاتەکانی فیدڕاڵ دا هەمانە لەگەڵ داهاتە ناوەخۆییەکاندا بە یاسایەك لە هەرێمی کوردستان دا

ڕێكبخرابایە لەگەڵ هەموو داهاتە ناوەخۆییەكاندا، بەڵام ئێمە تەنها یاسایەك دەردەكەین بۆ ئەو مافە دەستوریانەی كە لە عێراقدا بە یاساو بە دەستور هەمانە و چەقیوە لەگەڵ ئەوەشدا هەموو داهاتە ناوەخۆییەكان و ڕێكخستنی ئەو داهاتانەی كە لە ناوەخۆ هەمانە لە نەوت و هەموو ئەو داهاتانەی كە هەمانە ئێمە یاسایەكمان نەبێ بۆ ئاشكراكردن و بە شەفافیەت كردنی ئەو بابەتانەی هەمانە لە مەسەلەی داهات لە هەرێمی كوردستاندا، چەندین جار لە كاتی بودجە داوای ئەوەمان كردووە با یاسایەك هەبێ، با صندوقی داهاتە نەوتیەكان هەبێ، كەچی بەداخەوە ئەوانە نیە، یاسایەك هاتووە بۆ بەیاسایی كردنی دەستور لە هەرێمی كوردستاندا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك سالار،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا وەكو (مبدأ)بەشداری پێكردنی پەرلەمانی كوردستان لەم پرسەدا بابەتێكی زۆر زۆر گرنگە، هەرچەند درەنگ وەختە دەبوو حكومەت بۆ ئەم شەڕەی خۆی زووتر پەرلەمانی هاوبەشی پێ بكردایە، چونكە ململانێ لە نێوان حكومەتی ئیتیحادی و حكومەتی هەرێم دا بەردەوامە، حكومەتی ئیتیحادی كۆمەڵێك ڕێ و شوێنی نێو دەوڵەتی گرتۆتەبەر بۆ بردنەوەی خۆی لەم شەڕە ئابووری و سیاسیە، دەبوو حكومەتی هەرێمی كوردستان زووتر بەدەم داخوازی پەرلەمانەوە بهاتایە، بەڵام ئێستاش دەكرێ ئێمە جدی تر قسە لە سەر ئەم بابەتە بكەین، وەكو كاردانەوەیەك وەری نەگرین لە ڕاستیدا بۆیە بەدیدی من ئەم شەڕە شەرعیەت پێدانی كاتێك زیاتر دەبێ پشتیوانی حكومەت بێ لەم پرسەدا، بەبێ پشتیوانی پەرلەمانی كوردستان، حكومەت ناتوانێ خواستەكانی خۆی لەم پرسەدا بەدی بهێنێ هەرچەندە هەنگاویشی بۆ ناوە، من پێشنیار دەكەم كە سەرۆكی حكومەتی هەرێمی كوردستان و وەزارەتی سامانە سروشتیەكان لە ئایندەیەكی نزیكدا بێنە پەرلەمانی كوردستان بۆ ڕوونكردنەوەی هەموو ئەو پرسیارانەی كە پەرلەمانتاران لە یاسای بودجە، و لە كۆمەڵێ پرسی تردا كردیان قسەكەشم پشت ئەستورە بە ئامادەیی بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەكان ، و هیوادارین ئەم بابەتە لە ئایندەیەكی نزیك دا لەلایەن سەرۆكایەتی پەرلەمان و حكومەتی هەرێمی كوردستاوە كاری جدی بۆ بكرێ، ئەوەی پەیوەندی بە ماددەی دووەمەوە هەیە زۆربەی ماددەكان پشت ئەستوورن بە بڕگەی دەستوری ئەمە كارێكی گرنگە، بەڵام لە بڕگەی شەشەمی ماددەی دووەمدا كە قسە لە سەر تاوانەكان دەكا هیوادارین وەكو دیكۆمێنت تاوانی ئەنفال و كیمیاباران یاداشت بكرێ، و ئەوەی نووسراوە بابەتی سەركوتكردن و سیاسەتی سووتاندنی زەوی لابدرێ، تاوانی شەڕ و دژە مرۆڤایەتی و تاوانی جینۆساید (ئەنفال و كیمیاباران) ئیزافە بكرێ، مەبەستیشم لە تاوانی شەڕ و دژە مرۆڤایەتی و جینۆساید سێ ڕوكنی تاوانی نێو دەوڵەتین، و پەیوەندیدارە بە قەرەبووكردنەوە، چونكە پەرلەمانی عێراق و پەرلەمانی كوردستان لە 2008/4/14دا ئیقراری بڕیاری دادگای باڵای تاوانەكانی

کردووە، و بەپێی ماددەی (112)ی دەستوریش هاتووە کە ئەم ئیستیحقاقانە بە قانون تەنزیم بکرێ، کاتی خۆی لە دەستوری هەمیشەیی عێراق دا هەڵەیەکی ستراتیژی گەورە کراوە، کە لە هیچ لە ماددەکاندا مەسەلەی تۆمارکردنی تاوانی کیمیا باران و ئەنفال نەدەخرا ناو ماددەکانەوە بەتایبەتی ماددەی (112) دەکرێ ئێمە ئەمە وەکو دیکۆمێنتێك بەکاربێنین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێزد. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو خاڵانەی کەوا تا رادەیەك پەیوەندی بە لیژنەی داراییەوە هەیە، وا دیار بوو زیاتر لە یەك پێشنیار هەبوو کە ئەو موستەحەقاتانەی دەستمان دەکەوێ یان بەدەستی دێنین بچێتە ناو صندوقێکەوە، بەحەقیقەت ئەو موستەحەقاتانەی کە حکومەتی هەرێم هی خۆیەتی بەپێی یاسا بە رای لیژنەی دارایی دەتوانین لە ماددەیەك لە ماددەکان ئیزافە بکەین، یان هەر لە خاڵی یەك دا بتوانین بەم (تدخل ضمن موازنة الإقليم) بەم شێوەیە دەتوانین کۆتایی بەکێشەکە بێنین، ئیقتراحێك هەبوو کەوا ئاماژە بدەین بە موستەحەقاتی پێشمەرگە و هاووڵاتیان و موزەفین و موتەقاعیدین لەو موستەحەقاتە مالیانە، بەحەقیقەت ئەوەش بەجێی ئەهێڵین بۆ لیژنەی یاسایی بزانین موستەحەقات شمولی هەموو لایەك دەکات یان ئەوانە جیا بکرێتەوە یان ئاماژەی پێ بدرێت، باشتر وایە لیژنەی یاسایی ئەم وەڵامانەمان بداتەوە، دەربارەی دەمج کردنی برگەی چوار لەگەڵ برگەی شەشدا، لە راستیدا ئێمە وای لێ تێ دەگەین لێرە لە لیژنەی دارایی کە ئەوە دوو فەقەرەی جیان، یەکێکیان هەموو عێراق دەگرێتەوە کە هەرێمی کوردستان بەشێکە لە عێراق، ئەوەی شەشەمیان مافی هەرێمی کوردستانە بەسەر عێراقدا، لەبەر ئەوە پێمان باشە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بۆچوونێکی دیکە هەبوو ئەوەش هەرچەندە ناحیەی یاساییە موشارەکەی حکومەتی ئیقلیم لە دانانی نەفەقاتی سیادی و حاکیمە وا تێ دەگەم ئەوە ماددەیەکی دەستوریە، ئیشارەی پێ دراوە، نازانم چۆن لێرە بتوانین جێگای بکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك خورشید،

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت موستەحەقات حەسری موستەحەقات لەناو یاسا زۆر زەحمەتە، چونکە موستەحەقات زۆرن، موستەحەقات هەر ئەوە نیە مافی پێشمەرگە، موستەحەقات مافی پێشمەرگەیە، موستەحەقات ئێستا پارەی ئێمە ساڵانە دەخورێ لە داهاتە سنورییەکان، موستەحەقاتی پارەی پترۆ دۆلارە بە ئێمەی نادەن، موستەحەقاتی زیادەی ساڵانەیە کە تەقدیری بەرمیلێك نەوت دەکرێ بە (90) دۆلار بە (110 و 115)

دۆلار دەفرۆشرێت، موستەحەقات ئەو پارەیە کە تەخسیسی دەکەن بۆ نەفەقاتی سیادی و حاکیمە کە بەشێك لێ دەمێنێ 17٪ بۆ ئێمە بۆمان ناگەڕێننەوە، موستەحەقات جۆراو جۆرە،زۆرە، لەبەر ئەوە بەرەئی من کەلیمەی موستەحەقات کافیە، ئەو وشەیە هەر ئەوە بمێنێ نەچینە حەسر، چونکە ئەگەر حەسری بکەین ناتوانین هەموو ئەو شتانە حەسر بکەین لە ناو یاسادا هەیە، لەبەر ئەوەپێویستە هەر کەلیمەی موستەحەقات بمێنێ ئەوی تر هەر حکومەت بە خۆی دەزانێ موستەحەقات چییە و چۆن موتابەعە دەکەن،؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە پێشنیارەکانی ئەندامانی پەرلەمان کەوا لە بڕگەی یەکەم لە نیهایەتی جوملەکە ئەو عیبارەیە ئیزافە بکرێتەوە، دانانی ئامرازی یاسایی بۆ دیاریکردن، دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم لە داهاتەکانی فیدراڵ، و دەخرێتە صندوقی داهاتەکانی هەرێمی کوردستان و بودجەی هەرێم، ئێمەش پێمان باشە، بەڵام ئێرە جێگای نیە، لە مادده حەوتەم باسی لێ کراوە بەشێوەیەکی روون تر لەوێ ئیزافەی دەکەین، و ئەو بابەتانەی کە قسەیان لە سەر کرد بەڕاستی بابەتەکان لە ناحیەی دەستور و لە ناحیەی قانونی لە پڕۆژەکەدا زۆر بە وردەکایەکی باش دا هاتۆتەوە، ئێمە پابەندین بە دەستوری عێراقی، و مافەکانمان چەسپاوە بەپێی دەستوری عێراقی دەتوانین بە دواداچوونی بۆ بکەین ،وەرگرین، ئەم یاسایە ئامراز و چۆنیەتی وەرگرتنی داهاتەکانی واتا ئیستیحقاقاتی حکومەتی هەرێم لە حکومەتی عێراقی فیدڕالی بە وردەکاریەکی زۆر باشەوە هاتووە وابزانم ئەگەر دەستکاری بکەین، یەعنی زەرەر لە پڕۆژەکە دەدەین، واتا بڕگەکان وەك خۆی بمێنێتەوە تەنها ئەو پێشنیارەی کە کرا لایەنی زمانەوانی چاکی بکەینەوە، هەندێك غەڵەتی قواعیدی تێدایە ئەوانەش دەتوانین چاکی بکەینەوە، سەبارەت بە ئیستیحقاقاتی هاووڵاتیان و پێشمەرگە و تەقاعود تەبیعی بڕگەکان زۆر بە وازیحی دیارە، مەرج نیە خۆ ناوی هەموو شتەکان بێنین بە وازیحی، (استحصال التعویضات المستحقة للأقلیم عن الاضرار الناتجة عن الممارسات المجحفة من قبل النظام السابق)واتا هەموو ئەو زەرەرانەی کە بە خەڵکانی هەرێمی کوردستان گەیاندراوە بە ئەزراری جەماعی، ئیبادەی جەماعی (سیاسة الأرض المحروقة) هەموو ئەوانە تەسبیت کراوە، و هەروەها قەردەکانی حکومەت کە دەڵێ لە بڕگەی پێنجەم (توفیر الالیات اللازمة لاستحصال مستحقات الاقلیم من الموازنة الاتحادیة اخذاً بنظر الاعتبار المبالغ المتراکمة غیر المدفوعة کالنفقات السیادیة والحاکمة والمدرجة ضمن الموازنة الاتحادیة منذ سنة 2004) واتا ئەگەر بگەڕێینەوە بودجەی حکومەتی عێراقی لە ساڵانی 2007 تا ئەمرۆ ئەو مافانە لەوێ تەسبیت کراوە، بەڵام تا ئێستا وەرنەگیراوە، بەپێی ئەو قانونە دەتوانین وەریگرینەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك عمر،

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئیزافە بۆ ئەو تەوزیحەی كە كاك عەونی و كاك ئاراس باسیان لە سەر كرد، و ئەو مولاحەزاتانەی ئەم بەڕێزانە دیارە خەم خۆریە بۆ موستەحەقاتی ئیقلیم لە هەموو لایەكانەوە لەلایەنی پارەی پێشمەرگە، پارەی موتەراكیم ئەگەر ئێمە بێتو سەیری ئەم ماددەیە بكەین دەقاو دەق نەصی ماددەكانی (105 و 106 و 112 و 121)ی دەستوری عێراقە كە دەستورێكی نافیزە ئێستا، لێرە لە ناو دەستوردا موستەحەقاتی ئیقلیم بە ئیستیحقاق هاتووە تەوزیح نەكراوە لە سەر چ بابێك باس دەكا ئەم یاسایەش كە ئێستا ئێمە موناقەشەی لەسەر دەكەین، باس لە فەقەرەی پێنجە، كە باس لە مەبالغی موتەراكیم دەكا، (الغیر مدفوعة) كەواتە هەرچی ئەو مەبلەغانەی هەرێم (ئیقلیم) ماویەتی لە ملی حكومەتی عێراقدا بە مبالغی موتەراكیم باسی دەكەین،لە فەقەرەی پێنج دا ئیستیحقاقی خۆمانە لێیان وەربگرین، ئیزافە بۆ ئەوەی كە لە فەقەرەی چوار باسی لە سەر كرا كە تەوحید كرێ لەگەڵ فەقەرەكەی تردا، كاك ئاراس تەوزیحێكی دا زیاتر بۆ رونكردنەوە، فەقەرە چوار (خاصة من اية موارد اخرى او تعویضات) ماددەكانی دیكە ئیستیحقاقات مەبالغی موتەراكیمە فەقەرە شەشە، عیبارەتە لە تەعویزات لە نەتیجەی مومارەساتی دەسەڵاتەكانی یەك لە دوای یەكی عێراق كە ئەم ناوچانەی هەرێمی كوردستان بە ئیبادەی جەماعی، جەرائیمی زدی ئینسانی، سیاسەی ئەرزی مەحروقە، بەگوێرەی ماددەی (112) لە دەستوری عێراق كە باسی لە سەر كراوە ئەو ناوچانە دەبێ سوودمەندبن لە موستەحەقاتی نەوت كە چۆن زەرەریان بەركەوتووە لە نەتیجەی تەسەروفات، بۆیە ئەم مولاحەزاتانە خەم خۆریە، بەڵام بەڕاستی بەموتڵەقی لە فەقەرەكاندا هاتووە كە پێویست ناكات وردبكرێتەوە، پێویستە خۆی وەك خۆی بخرێتە دەنگدان و سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كوێستان خان،

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوو پێشنیار چەند ئەندامێكی پەرلەمان پشتگیریان كردووە، یەكەم: زیادكردنی ئەو دەستەواژەی كاك نەریمان باسی كرد، لەبەرئەوەی ئەمە ئامانجی یاساكەیە كە ئەمە گرنگترین شتە پێویستە ئیزافە بكرێ، با لە ماددەكەی دیكەش هاتبێ، لەبەرئەوەی ئامانجی یاساكە پێویستە دەلالەت لە شەفافیەتی داهاتی نەوت بكات ئەمە یەك، دووەم: مەسەلەی موستەحەقاتی پێشمەرگە كە ئێمە دەڵێین زیاد بكرێ بۆ ئێرە، بۆ نووسراوە وەك خەرجیەكانی سیادی حوكمڕانی، بۆ موستەحەقاتی پێشمەرگە زیاد نەكرێ، پێویستە زیاد بكرێ، لەبەرئەوەی كە هەموو ساڵێك كورت هێنانی بودجەی هەرێمی كوردستان پەیوەندی بە

موستەحەقاتی پێشمەرگەوە هەیە، پارەیەکی زۆرە، و لە 2004 تا ئێستا پارەیەکی زۆرە کە بدرێتەوە بە پێشمەرگە، بۆیە پێویستە ئەم دووانە بخرێتە دەنگدانەوە، و ئەوە مافی ئەندامانە، چونکە زیاتر لە (3) ئەندام پەرلەمان پشتگیری کردووە، تکایە بیخەنە دەنگەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

کاک نەریمان ئەگەر شتی ترە قەیناکە، بەڵام ئەگەر هەمان قسەی کوێستان خانە نابێ، فەرموو

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان لیژنەی یاسایی ئاماژەیان دا بە ماددەی (7) ئەو پێشنیارەی کە کراوە زیاتر لە (5 تا 6) کەس پشتگیری کرد، ئاماژەی دا بە ماددەی (7) کە هاتووە، بەڵام ئەوە ماددەی (7) لەبەر دەستی هەموومانە لە دوور و لە نزیك ئەو مەبەستە ناپێکێ، بۆیە من داوا دەکەم بەڕاستی بخرێتە دەنگدانەوە، و جێگەی خۆیەتی کە باس لە ئامانج دەکەین ئامانجەکەمان ئەوەیە کە مافەکانمان لە حکومەتی فیدڕالی بەشێوەیەکی شەفافانە وەرگرینەوە، و بەشێوەیەکی شەفافانە با هەمان ئامانجمان هەبێ لە هەرێمی کوردستانیشدا روون بێ، بخرێتە بودجەوە، پێم وا نیە رێگریەك هەبێ کە دابنرێ، بۆیە لە ماددەی (7) دا ئەوەی کە بەڕێزان لیژنەی یاسایی دەڵێن ئەو مەبەستەی تێدا نیە، دەتوانن بیخوێننەوە ماددەی (7)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تازە ئەوەی کاك نەریمانیش هەر ئەو بابەتەیە، ئێمە نەمان وتووە وەری ناگرین، پێمان باشە، پشتگیری لێ دەکەین، بەڵام گوتمان جێگای لە بڕگەی یەکەمی ماددەی دووەم دا نیە، بچێتە ماددەی (7)، لەوێ باسی شەفافیەت دەکا، دووەم: بەنیسبەت قسەکانی خوشکی بەڕێزم کوێستان خان موستەحەقاتی پێشمەرگە نەفەقاتی سیادیە، خۆ لەوێ کە دەڵێ نەفەقاتی سیادی، مانای نەفەقاتی سیادیشی تێدایە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بکرێت بەڕای من ئەو نیقاشە بەوە کۆتایی پێ بێنین لە بڕگەی ئەوەڵەن کە بڵێین، (و تدرج ضمن موازنة الإقليم) چونکە ئەوە ئەساسەن ئەوە حصەی خۆمانە شتێکی زیادە نیە کە بێت، هەر دەبێ بچێتە

موازەنەوە، چونکە موشکیلەی ئێمە لە موازەنە دایە کە زۆر شت لە بەغداوە دێت تەحسیل حاسلە دەچێتە ناو موازەنەوە لەبەر ئەوە (و تدرج ضمن موازنة الإقليم) بە رای من کۆتایی بەو نیقاشە دێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای بە ڕەچاوکردنی ئەو پێشنیارانەی کە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەشیان کرد، سیاغەی ماددەکە بەو شێوەیە،

الفصل الثاني

اهداف القانون

المادة الثانية:

يهدف هذا القانون الى:

اولا: رسم اليات قانونية لتحديد واستحصال الحقوق المالية المستحقة للاقليم ضمن الواردات الاتحادية، وتدرج ضمن الموازنة العامة للإقليم.

ثانيا: تمكين الاقليم من استحصال مستحقاته المالية من واردات النفط والغاز عيناً أو نقداً حسب الدستور.

ثالثا: استحصال مستحقات الاقليم من المنح والمساعدات والقروض الدولية المقدمة الى الحكومة الاتحادية وذلك استناداً من الفقرة اولاً من المادة 106 من الدستور.

رابعا: استحصال حصة الإقليم من اية موارد اخرى او تعويضات المستحصلة من قبل الحكومة الاتحادية.

خامسا: توفير الأليات اللازمة لاستحصال مستحقات الاقليم من الموازنة الاتحادية اخذاً بنظر الأعتبار المبالغ المتراكمة غير المدفوعة كالنفقات السيادية والحاكمة والمدرجة ضمن الموازنة الاتحادية منذ سنة 2004.

سادسا: استحصال التعويضات المستحقة للاقليم عن الاضرار الناتجة عن الممارسات المجحفة من قبل النظام السابق من خلال القمع الجماعي والابادة الجماعية وعمليات الأنفال وسياسية الارض المحروقة حسب الفقرة اولا من المادة 112 من الدستور.

سابعا: تحقيق العدالة في توزيع الموارد الاتحادية ضماناً لوحدة شعب العراق و دولته الاتحادية منسجماً مع المادة الاولى من الدستور.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

تکایە کێ لەگەڵ دایە دەست بەرزکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بەکۆی دەنگ پەسەندکرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر، فەرموو کاک خورشید.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

الحقوق المالية للإقليم

المادة الثالثة

اولا: يكون للإقليم الحق في حصة عادلة من واردات النفط والغاز المستخرج في عموم العراق على ان تتناسب مع التوزيع السكاني فيه استناداً الى كل من المادة (111) والبند اولا من المادة (112) من الدستور.

ثانيا: يكون للاقليم الحق من حصة عادلة من جميع الايرادات الاخرى المستحصلة اتحادياً أو المنح والمساعدات والقروض الدولية لتتمكن حكومة الاقليم من القيام باعبائها ومسؤولياتها استنادا الى البند ثالثا من المادة (121) من الدستور.

ثالثا: للاقليم الحق في حصة اضافية من واردات النفط والغاز لتعويضه عن الاضرار الناتجة عن ممارسات النظام السابق استناداً الى البند اولاً من المادة (112) من الدستور.

رابعا: للاقليم حق المشاركة الفعلية في تشكيل وعضوية هيئة عامة لرقابة وتخصيص الواردات الاتحادية من خلال تمثيلة فيها بخبراء وممثلين عنه بموجب احكام المادة (106) من الدستور.

خامسا: يحق للاقليم مطالبة الحكومة الاتحادية بانجاز التشريعات التي تجسد شراكته الفعلية في ادارة الدولة ومؤسساتها استنادا لحكم المادة (105) من الدستور ودرء الضرر عن حقوق الاقليم المالية والاقتصادية وتشريع قانون توزيع واردات النفط والغاز استنادا الى الفقرة اولا من المادة (112) من الدستور لتعجيل التنمية في الاقليم والمحافظات.

سادسا: يحق للاقليم المشاركة الفعلية مع الحكومة الاتحادية لتسويق النفط والغاز المنتجة من الحقول الحالية، و ان يلعب دوره الحصري في ادارة الحقول المستقبلية في الاقليم، من ضمنها تسويق النفط والغاز المنتج منهم، والتي حرم منها الاقليم بسبب رفض الحكومة الاتحادية وتقاعسها عن اداء دورها الايجابي في رسم السياسات الاستراتيجية اللازمة لتطوير ثروة النفط والغاز والمشار اليها في البند ثانيا من المادة (112) من الدستور.

سابعا: يحق للاقليم ان تخصص له حصة عادلة، من النفط والغاز الخام والمنتجات النفطية المعدة للاستهلاك في عموم العراق على ان تتناسب مع التوزيع السكاني فيه والأخذ بنظر الاعتبار الظروف الخاصة للاقليم وازالة مظاهر التمييز المتبعة ضده.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك عمر،

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

مافە داراییەکانی هەرێم

ماددەی سێیەم:

یەكەم: هەرێم لە داهاتەكانی نەوت و گازی دەرهێنراوی سەرەپای عێراق مافی خۆی هەیە بەمەرجێ لەگەڵ دابەشبوونی دانیشتوان دا گونجاو بێت لە وڵات، بە پشت بەستن بە هەر یەك لە ماددەكانی (111) و بەندی یەكەم لە ماددەی (112)ی دەستور.

دووەم: هەرێم لە هەموو داهاتە وەرگیراوەكانی دیكەی فیدڕاڵ و بەخشش و یارمەتیەكان و قەرزە نێو دەوڵەتییەكان مافی هەیە، بۆ ئەوەی حكومەتی هەرێم بتوانێت بە ئەرك و بەرپرسیاریەتیەكانی خۆی هەڵسێت بە پشت بەستن بە بەندی سێیەم لە ماددەی (121)ی دەستور.

سێیەم: هەرێم مافی لە بەشی دیكەش هەیە لە داهاتەكانی نەوت و گاز بۆ قەربووكردنەوەی ئەو زیانانەی كە لەلایەن رژێمی پێشوو پێی گەیشتووە بە پشت بەستن بە بەندی یەكەم لە ماددەی (112)ی دەستور.

چوارەم: هەرێم مافی بەشداربوونی راستەوخۆی هەیە لە دروستكردنی ئەندامەتی دەزگای گشتی چاودێری و تەرخانكردنی داهاتە فیدڕالیەكان لە رێگەی دانانی نمایندەی خۆی لە شارەزاو نوێنەر بەپێی حوكمەكانی ماددەی (106)ی دەستور.

پێنجەم: هەرێم مافی خۆیەتی داوا لە حكومەتی فیدڕاڵ بكات بۆ دەركردنی ئەو یاسایانەی كە هاوبەش بوونی دروست لە بەڕێوەبردنی دەوڵەت و لە دامەزراوەكانی بەرجەستە دەكات بەپێی حوكمی ماددەی (105)ی دەستور و دوورخستنەوەی زیان لە مافە دارایی و ئابووریەكانی هەرێم و دانانی یاسای دابەشكردن و بەڕێوەبردنی كاروباری نەوت و گاز بەپێی بڕگەی یەكەمی ماددەی (112)ی دەستور بۆ خێراكردنی گەشەكردن لە هەرێم و پارێزگاكان.

شەشەم: هەرێم مافی خۆیەتی لەگەڵ حكومەتی فیدڕاڵ بەشداری كارا لە بەڕێ كردنی نەوت و گازی بەرهەم هێنراو بكات لە كێڵگەكانی ئێستا دا، هەروەها رۆڵی دیاری خۆی بگێڕێ لە هەڵسوڕانی كێڵگە ئاییندەكانی هەرێم، لەوانەش فرۆشتنی ئەو نەوت و گازانەی كە لێیانەوە بەرهەم دەهێنرێن و هەرێم بە هۆی رەتكردنەوەی حكومەتی فیدڕاڵ لێی بێبەش بووە لە نواندنی رۆڵی ئیجابی لە دانانی سیاسەتی ستراتیجی پێویست كەمتەرخەمی دەنوێنێ بۆ پێش خشتنی سامانی نەوت و گاز كە لە بەندی دووەمی ماددەی (112)ی دەستور دا ئاماژەی پێكراوە.

حەوتەم: هەرێم مافی خۆیەتی كە بەشێكی عادیلانەی لە نەوت و گاز و ئەو بەرهەمە نەوتیانەی بۆ بەكاربردن ئامادە دەكرێن دیاری بكرێت لە عێراق بەمەرجێك لەگەڵ دابەش بوونی دانیشتوانی وڵات گونجاو بێت و بارودۆخە تایبەتیەكانی هەرێم لەبەرچاو بگیرێت و هەموو دیاردەكانی رەگەز پەرستی نەهێڵدرێت كە لە دژی دا ئەنجام دەدرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی لە سیاغەکە پێشنیار دەکا لە جیاتی (البند) لە فەقەرەی یەکەم، ئەوەلەن ببێتە (والفقرة اولاًمن المادة)، لە دووەم: بە هەمان شێوە (الى الفقرة الثالثة من المادة)، و لە سێیەم بە هەمان شێوە (استناداً الى الفقرة)، بەندەکان ببێتە فەقەرە، و لە برگەی پێنجەم دا بەو شێوەیە بێت: (يحق للاقليم مطالبة الحكومة الاتحادية بانجاز التشريعات التي تجسد شراكته الفعلية في ادارة الدولة ومؤسساتها استنادا لحكم المادة (105) من الدستور ودرء الضرر عن حقوق الاقليم المالية والاقتصادية وتشريع قانون توزيع واردات النفط والغاز استناداً الى الفقرة اولا من المادة (112) من الدستور لتعجيل التنمية في الاقليم والمحافظات)، و سەبارەت بە برگەی شەشەم، لە جیاتی (و ان يلعب) سیاغەکە بەو شکلە بێ: (وأن يقوم بدوره الحصري في ادارة الحقول المستقبلية في الاقليم من ضمنها تسويق النفط والغاز المنتج منهم)، و بەهەمان شێوە نسبەت بەند ببێتە (الفقرة) لە کۆتایی مادده دا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێزد. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە رووی داراییەوە ماددەکان پەسەندە لای ئێمە، و پشتگیری لەو گۆڕانکاریەش دەکەین کە لیژنەی یاسایی داوای کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بەشێوەیەکی عام رازین لەو تەعدیلاتە، بەڵام قانونی وابزانم لە دەستوریش ئیشارەت بە بەند دەدات نەك بە فەقەرە، ئێمە فەقەرەمان نووسی بوو، ئەنجومەنی شورا کردیان بە بەند، ئینجا وابزانم بە بەند بمێنێ وەکو خۆی باشترە، ئێمە کردوومان بە فەقەرە لە بیدایەتەوە شوورا کردی بە بەند ئەوە یەك، دووەم: یەك مولاحەزەم هەیە لە ئەوەش شوورا هێناویێتیە ناوی حەوتەم: دەڵێ (يحق للاقليم ان تخصص له حصة عادلة، من النفط والغاز الخام) شتی وا نیە (النفط الخام) غازەکە لادە، ئیزافەکە کراوە، بەڵام موناسب نیە، ئێمە باسی تەسفیەی نەوت دەکەین لێرە، لەبەر ئەوە غازەکە لا دەدرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

کێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، (ناسك خان، د. صباح، د. أحمد، كاك دلێر، كاك جمال، هاژە خان، ئاهەنگ خان، كاك دڵشاد، كاك پێشەوا، ئاشتی خان، كاك سەرهەنگ، كاك شوان، كاك عمر هەورامی ، د. بەشیر، كاك فاضل) فەرموو ناسك خان،

بەڕێز ناسك توفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بڕگەی یەكەم و بڕگەی سێیەم و بڕگەی پێنجەم و شەشەم و هەموو ئیستیحقاقێكی خۆمانە كە بە ماددەی (112) تەحقیق كراوە، یەعنی یەك بڕگە، دوو، سێ، چوار، پێنجی پەیوەندی بە ماددەی (112) هەیە لە دەستوری عێراقی دا، و ئیستیحقاقی خۆمانە، بەڵام ماددەی (112) لە بڕگەی یەكەمی كە لە دەستوردا هاتووە، حەز ناكەم سەرتان بێشێنم هەمووی بخوێنمەوە ، بەڵام بە تەفسیل كە باسی مافەكانی حكومەتی فیدڕاڵ لەگەڵ هەرێم و پارێزگا بەرهەم هێنەكانی نەوت و غازی بەرهەم هێنراو تا ئەخیر ئەم مافانەی كە لەوێ دیاری كردووە كە دەمان داتێ لە ئەخیردا دەڵێ ئەمەش بە یاسا رێك دەخرێ، كێشەی ئێمە لەگەڵ بەغدا تا ئێستا ئەوەیە كە ئەوان تا ئێستا یاسای نەوت و غازیان نیە، ئایا ئەم یاسایە حكومەت دروست ناكات كە دواتر ئێمە محاسەبەیان بكەین بڵێین بۆچی ئەم ئیستیحقاقانەمان بۆ دەست ناخەن كە مادام پەیوەندی بە شتێكەوە هەیە كە لە دەسەڵاتی ئێمەدا نیە، یەعنی ئێمە ئەوە، چەند ساڵە، پێنج ساڵە، زیاترە هەوڵ دەدرێ ئەم یاسایە دەرچێ، ئەم ماددە دەستوریە كە چوار ئیستیحقاقاتی بۆ ئێمە دیاری كراوە، بەندە بەوەی كە ئایا مەركەز یاسای نەوت و غاز دەردەكات یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو د. صباح،

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم بە بۆچوونی من هەندێك ئیشكالی تێدایە، یەعنی لەگەڵ تەئیدكردنی ئەو ئیستیحقاقاتەی كە لەو ماددەدا باسكراوە هەمووی ئیستیحقاقاتی دەستوریە، من پێم وایە كە تەحسیل حاسلە كە تۆ بڵێی (یحق للاقلیم)، و مەجموعەیەك شت ریزكەی، چونكە شتێك كە لە دەستوردا جێگیر بێ، یەعنی وەكو حەقبێ قانون بۆ ئەوەیە كە تەرەفەك مولزەم كەی بە جێبەجێكردنی ئەو حەقانە، بەڵام موجوڕەد تەنها ئیسباتی حەقبێ وەكو ئیعلانێكی لێ دێ، بۆیە من ئیقتیراحی ئەوە دەكەم، بۆ ئەوەی ماددەكە ئیلزامی تێدابێ بۆ حكومەتی ئیقلیم كە موتالەبەی ئەو ئیستیحقاقانە بكا لە حكومەتی ئیتیحادی، بۆچی؟ چونكە كە بڵێی (یحق للاقلیم مطالبة الحكومة الاتحادیة)، ئەمە حەقێكێكی سابتە لە حاڵێكدا ئێمە دەبێ قانون بۆ ئیلزامی جیهەتێكی موعەییەن بێ، كێ تەمسیلی ئیقلیم دەكات حكومەتی ئیقلیم، كەواتە دەبێ بڵێی(على حكومة الإقلیم مطالبة الحكومة الاتحادیة)، چونكە ئەگەر بڵێی (یحق) عەلا كولین، چونكە ئێمە ناتوانین ئیلزامی حكومەتی ئیتیحادی بكەین لە رووی دەستوریەوە، چونكە ئێمە لە تەرەفی نزمترین، كەواتە هەموو

ئەوانە کە لێرە نووسراوە دەبێ بڵێی (على حكومة الإقليم مطالبة الحكومة الاتحادية)، بەپێی ماددەی یاسای سەرۆکایەتیش بێ بەڕاستی سەرۆکایەتی هەرێم (يتولى التنسيق بين السلطات الأتحادية وسلطات الإقليم) یەعنی بەشێك لە ئەرکەکەی دەکەوێتە ئەستۆی سەرۆکایەتی هەرێم، بۆیە من ئیقتیراحی ئەوە دەکەم، ئیلزامی حکومەتی هەرێم بکرێ بە هەموو ئەوانەی کە لێرە وەکو ماف باسکراوە، چونکە فیعلەن ئیقلیم ئەو مافانەی هەیە بەپێی دەستور کەسیش ناتوانێ موناقەشەی تێدا بکا، بەڵام چ کەسێك موتاڵەبە بەم قانونە، کە بڵێی ئیقلیم موتاڵەبە بەم قانونە، بەڵێ شەخسیەتێکی مەعنەوی ئیعتیباری هەیە، بەڵام جیهەتی تەنفیزی بەڕاستی موکەلەفە بەوەی ئەو کارانە بکات هەموو ئەوانە کە وەکو حەق باسکراوە، دەبێ ببێ بە واجیب لە سەر شانی حکومەتی ئیقلیم، بۆ نموونە (على حكومة الإقليم المشاركة الفعلية مع الحكومة الاتحادية) نەك بڵێ (يحق) چونکە مومارەسەی حەق ناکەم، یەکێك کە حەقێکی بدەیتێ وەکو حەق یەعنی بە حوکمێکی جەوازی بیهێنی بڵێ (له) بۆی هەیە سبەینێ بڵێ نەخێر مومارەسەی ئەو حەقە ناکەم، بۆیە ئەگەر سیغەکە بمانەوێ ئیلزامی تێدابێ، دەبێ لەو حوکمە جەوازیانە بڕۆینە دەرەوە بۆ ئەحکامی وجوبی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیرتێبینیت هەبوو؟

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو مولاحەزەی ئێمە راستە سەبەبی جەوهەری کە ئەم یاسایە دەردەکەین، چونکە بەغدا رەفزی کردووە کە یاسا دەرکات، ئینجا لەبەر ئەوە دەبێ تەفاسیلی تێدابێ خۆی دەستور دەڵێ مافمان چییە، بەڵام دەڵێ (ينظم بقانون) قانونەکەش ناکا مافەکەش وەرناگری، ئێمە هینەکەمان هێناوتە لای خۆمان بە یاسا داوای حقوقی خۆمان دەکەین، دووەم: د. صباح مولاحەزەتەکانی راستە، بەڵام ئەم فەسلە باسی ئالیەتەکان ناکا، باسی ئەوە دەکات حقوقمان چییە، فەسلەکانی تر ئالیاتی بۆ داناوی کە چۆن داوای دەکەی، تێبینیەکە راستە، بەڵام دانراوە لە قانونەکە فەسلی داهاتوو بزەبت ئەو قسانە دەکات کە باست کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو د. أحمد،

بەڕێز د. أحمد ابراهيم علي (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری ئەو ماددەیە دەکەم وەکو مەزموون کە هەرێمی کوردستان مافی خۆیەتی کە مافە دارایییەکان خۆی لەلایەن حکومەتی ئیتیحادیەوە داوا بکات، و ئەوە حەقێکی مەشروعە، بەڵام مولاحەزە لە سەر هەندێك دارشتنەوەکانی هەیە، ئەمە بۆ دەوڵەمەندکردنی ماددەکە لە بەند ئەوەی خۆی مولاحەزەی دا جەنابی وەزیر فیعلەن لە دەستوردا بەند هاتووە، با بەند بێ فەقەرە نەبێت لە ثالثا: (للاقليم الحق في

حصة اضافية من واردات النفط والغاز لتعويضه عن الاضرار الناتجة) به راى (الاضرار الناتجة) له (الناتجة) چونكه له كورديەكەدا واى هێناوه دەڵێ: بۆ قەربووكردنەوەى ئەو زيانانەى كە لەلايەن رژێمى پێشوو پێى گەيشتووه، لەگەڵ ناتيجه پێم وايه ناجيمه گونجاو تره، رابعا: للاقليم حق المشاركة الفعلية في تشكيل وعضوية هيئة عامة لرقابة وتخصيص الواردات الاتحادية) من پێم باشه بەو شێوەى لێ بكرێ، (للاقليم حق المشاركة الفعلية في تشكيل وعضوية هيئة عامة لمراقبة تخصيص الواردات الاتحادية) چونكه ئەو ماددەى (106) له دەستور ئاماژەى پێكراوه دەڵێ: (تأسس بقانون هيئة عامة لمراقبة تخصيص الواردات) نەك (لرقابة) بۆ ئەوەى موتابيق بێ لەگەڵ دەستور، ئەمە يەك، دواتر (مراقبه وتخصيص) نيه، يەعنى واوەكە زياده لێره، بۆ ئەوەى لەگەڵ دەستورەكە دا بێتەوه (لمراقبة تخصيص الواردات الأتحادية) نەك (لرقابه وتخصيص) واوەكە زياده بەپێى دەستورەكە، ماددەى (106) له فەقەرەى يەعنى بۆيه دەڵێم بكرێته (الهيئة العامة) راسته دەستور دەڵێ هەيئەتێكى عامه دروست دەكرێ، بەلاَم كه وەختێك هەيئه عامه دروست بوو ناوى دەنرێ (الهيئة العامة للرقابة) ناوى نانرێ (هيئة العامة) به نەكيره، چونكه ئەوه ئەو كاتەى بڵێى دەستەيەكى گشتى، دواى ئەوەى لێره كه دروست دەبێ حەقى خۆته بەشدارى فيعليت هەبێ له تەشكيل و ئەندامێتى له ئەو (هيئة العامة) كه دروست دەبێ (لمرقابة تخصيص الواردات الاتحادية)، سەبارەت به (المشاركة الفعلية) كه له فەقەرەى چوارەم و پێنجەم و شەشەم (المشاركة الفعلية) هاتووه، بەلاَم سەير دەكەين له كورديەكەدا، له چوارەمدا دەڵێ: (بەشداربوونى راستەوخۆ) يەعنى هەمووى (المشاركة الفعلية) له عەرەبيەكە، له يەكيان دەڵێ: (بەشداربوونى راستەوخۆ) لەوى تريان دەڵێ: (هاوبەش بوونى دروست) لەوى تريان دەڵێ: (بەشدارى كارا) بۆيه له هەمووشيان له عەرەبيەكه واته (المشاركة الفعلية) بەڕاى من هەر بڵێ: بەعەرەبيەكە بنووسرێ (هاوبەشى فيعلى) گونجاوتره، سەبارەت به (دور الحصرى) له كورديەكەدا پێم وا نيه رۆڵى ديارى هەبێ، چونكه دياره جياوازه لەگەڵ ئەوەى كه تۆ دەورى حەسريت هەبێ، يەعنى خۆت تەنها هەرێم سەرپەرشتى دەكات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكى پەرلەمانى كوردستان:

فەرموو كاك دلێر،

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

بەگوێرەى ماددەى سێ من واى به باش دەزانم، بەندى يەكەم و دووەم و چوارەمئەتوانرێ كورت بكرێتەوه بكرێ بەيەك بەند هەمووى، يەعنى بەو شێوەيه نەبێت، لەبەرئەوەى لەگەڵ مادده ياساكانى ناو دەستور بۆ ئەوەى تەعاروز نەكا يان پێك نەچن لەگەڵ يەكدا وا باشتره بەم شێوەيه بێت بڵێين، يەكەم: هەرێم له داهاتەكانى نەوت و گازى دەرهێنراوى سەرەپاى عێراق داواى مافى خۆى بكات به پشت بەستن به به هەر يەك له ماددەكانى (111) و بەندى يەكەم له ماددەى (112)ى دەستور، و هەروەها به پشت بەستن به بەندى سێيەم له ماددەى (121)ى دەستور و ماددەى (105) و (106)ى دەستور، ئەمە زياتر هينى ئەوه

دەكات يەعنی هەر سێ بەندەكە لەیەك بەند دا كۆ بكرێتەوە، و لە هەمان كاتیشدا ئیشارەت بە ماددەی (142)ی دەستوری عێراقی بدرێت هەر لەم ماددەیەدا باشترە ئەمە خاڵێك، من پێم باشە بەندێكی تر زیاد بكرێ بۆ ئەم ماددەیە بەم شێوەیە بێت: پێویستی بەشداری پێكردنی حكومەتی هەرێمی كوردستان لە كاتی ئامادەكردنی پرۆژە یاسای بودجەی ساڵانەی حكومەتی فیدڕالی عێراقدا، لەبەر ئەوەی بە فیعلی ئیسپاتی ئەوە بكرێ كە حكومەتی هەرێم بەشدارە لەدەسەڵاتدا، نەك هەر تەنها بەنووسین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك جمال،

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر بێینو سەیری داڕشتنی ئەم ماددەیە بكەین، بەشێوەیەك داڕێژراوە كە تازە وەفدێك لە كوردستان دەڕواتە بەغدا مفاوەزاتێك دەكەن و دەستور دادەنێن، چونكە هەموو بەسیغەی موستەقبەلە (یحق كذا، یحق كذا، یحق كذا) بۆیە من دەبینم ئەوە دووبارەیە، مانای نابێت، ئێمە شتێك لە دەستور بەدەستمان هێناوە ئەوە بوویتە حەقێك، یەعنی ئیشەكە تەواو بووە و ڕۆیشتووە، بۆ چارەسەركردنی ئەم بابەتە من بۆ لیژنەی یاساییش نووسیومە، بڵێین (المادة الثالثة: للأقلیم الحقوق التالیة) ئیتر ئەو (یحق ویكون للإقلیم) هەتا كۆتایی ئەگەر بڵێن (یحق للإقلیم، یحق للإقلیم) هەر دووبارەیە تەقریبەن یەعنی زمانەوانیش جوان نیە، و لە رووی داڕشتنەوەش جوان نیە، پێشنیار دەكەم ئەو عیبارەی یەكەم بخرێتە بیدایەتی ماددەكە و ئەو (یحق) و نازانم چ تا دوایی هەمووی لەغو بكرێتن و من بۆیانم نووسیوە، سەبارەت بە وشەی بەند و فەقەرەلەگەڵ جەنابی وەزیرم وشەی بەند بەكاربێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو هاژە خان،

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ماددەكە دەكەم وەكو مەزموون، بەڵام تەنها دوو مولاحەزەی شكلیم هەیە لە سەر ماددەكە ئەویش ئەوەیە لە فەقەرەی یەكەم و دووەم هاتووە (یكون للإقلیم) من پێم وایە لە رووی لوغەویەوە ئەو (یكون)ـە شیاو نیە دەبێ هەڵبگیرێ، چونكە لە فەقەرەكانی تردا ئەو (یكون)ی تێدا نیە، تەنها بەس لە فەقەرەی یەكەم و دووەم (یكون)ی تێدایە، و مولاحەزەی ترم لە سەر ئەوەیە كە هەر یەك لە فەقەرەی یەكەم و سێیەم و شەشەم، باس لە ماددەی (112) دەكات بەڕاستی ئەمە دەبێ دابڕێژرێتەوە، و سیغەیەكی تری بۆ هین بكرێ، و دەمج بكرێتەوە هەموویان بەیەكەوە لە ماددەیەكدا بۆ ئەوەی هەموو ئەو تەفاسیلە لە ناو ماددەكە نەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو ئاهەنگ خان،

بەڕێز ئاهەنگ عارف ڕۆوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێکم لە بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان هەیە، من لێرە زۆر پێم خۆشە وشەیەك لێرە تیکرار دەبێتەوە (حصة عادلة)، لە هەموو فەقەرەکان دووبارە دەبێتەوە، حەزم دەکرد لە فەقەرەی تەصویتیش دووبارە بێتەوە، چونکە فیعلەن (حصة عادلة) شتێکی موهیمە، بەڵام من لە جەنابی وەزیر دەپرسم بە چ پێوەرێك (حصة عادلة) دادەنرێ؟ ئەگەر بە پێوەری دانیشتوان و تیعدادی دانیشتوان بێ ئەوە قیاسەکە ئەوان دەتوانن بڵێین ئێمە هەندە کوردین و ئەوان دەڵێن ئێوە کەمترن، بەڵام هەر لە کۆدی هەندەسی و مەشاریعی ئاو پێوەر هەیە، کۆد هەیە بۆ حسەی عادیلە و تیکراری ئەو مەسەلەیە، مەسەلەن من پێویستم بە (60) لیتر ئاو هەیە، بەڵام مودیری ئاو دەڵێ ئیقلیم دەتوانێ ڕۆژێ (50) لیتر ئاوت بداتێ، من ئەو حیسە عادیلەی خۆم دەبێ بیکەمە (50) یان دەبێ بیکەمە (60) یان دەبێ بیکەمە (90) ئایا چ قیاسێکی عالەمی چ ستانداریێکی عالەمی هەیە ئێوە کە مفاوەزات لەگەڵ بەغدا بکەن ئەو حیسە عادیلەیەی بتوانن بە قانون یان بە ستاندارێك یان بە کۆدێکی جیهانی تەسبیتی بکەن، چونکە هەروەکو جەنابی دەزانێ ئەمڕۆ نەوت شتێکی زۆر گرنگە لە عالەم (85,5) ملیۆن بەرمیل پێویستیە لە دونیادا، و ئۆپیك وابزانم بەڕێز جەنابی وەزیر ئەگەر غەڵەت نەبم (46٪) ئیحتیاجات، ئەوەی تر چەند تەکنەلۆجیای بەقوەت بێ، چەند ستاندەری بەقوەت بێ، چەند پێوەری بە قوەت بێ، ئێمە دەتوانین بەو فاکتەرەی لەگەڵ ئەوەی کە دوژمنداریمان دەکا شەڕی لەگەڵ بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی (وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(حصة عادلة) خۆی موعەرەفە لە دەستوردا ئێمە ئیشارەتمان دا کە (حصة عادلة) تەفسیرەکەی چییە بە فەقەرەی یان بەند ئەوەلەن من ماددەی (112) لە الدستور، لەوێ تەفسیر کراوە، دەڵێ تیعدادی دانیشتوان یان تەحسیل حاسلە ئەوە لە دەستوردا دانراوە(حصة عادلة) بە موجەبی تیعدادی دانیشتوانە، ئەمە یەك، ئەگەر ڕێگا هەیە دوو، سێ مولاحەزە لە سەر برادەران د. احمد ئیشارەتی لوغەوی هەبوو پیچمان باشە ئەو لوغەویانە بێتە ناویەوە، بەڕێز کاك دلێر وابزانم فەقەرەیەك بوو ئیشارەی بکەین حەقمان هەیە موشارەکە بکەین لە دانانی موازەنەی ئیتیحادی خراب نیە ئەو فەقەرە بچێتە سەری، و هەروەها کاك جمال وتی ناحیەی لوغەوی (یحق) لا بدرێ بیکە بە (حقوق) موشکیلەمان نیە لە سەری ئیشارەی پێ بکەین

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك دڵشاد،

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشەکی تەنها بە کۆی ئەو زۆرینەی ئەو بەندانەی کە دانراوە تەقریبەن نزیکەی چوار بەندی ئیستینادی کردۆتە سەر ماددەی (112)، نە دەکرا بەپێی ئەم ئیستینادە هەموو ئەو بەندانە لە بەندێك دا کۆ بکرێنەوە؟چونکە ماددەی (112) لە دەستور لە دوو بڕگە پێك هاتووە هەرچەند لێرە هەندێ جار نووسراوە بەند، هەندێك جار نووسراوە فەقەرە، ئیتر یان بەندەکە بەکار بێ یان فەقەرەکە بەکار بێ، و ئەوانەی کە پەیوەستن بۆ نموونە بڕگەی یەك ئیستینادی کردۆتە سەر ماددەی (112)ی دەستور و بڕگەی دوو لە ماددەی (112)ی دەستور و بڕگەی پێنجی (112) دەستور، بڕگەی شەش لە ماددەی(112)ی دەستور هەموو ماددەی (112) دەستور لە دوو بڕگە پێك هاتووە یەعنی نەدەکرا ئەو چوارە پێکەوە کۆ بکرێتەوە لە یەك بڕگە کە ئیستیناد بە بڕگە یەك و دووی ماددەی دەستوری (112) دەکات ئەمە وەکو مەسەلەی قانونی، هەر لە مەسەلەی قانونی لە ماددەی (7) کۆتاییەکەی نووسراوە (ازالة مظاهر التمييز المتبعة ضده) بە بڕوای ئێوە ئەمە لە رووی یاسا ئەکرێ بنووسرێ؟، چونکە ئەمە یەعنی (متبعة ضده) یەعنی تا ئێساش دەکرێ بەرامبەری، یەعنی جۆرێك ناڕواتە خانەی با بڵێین ئیتیهام و ئەوانە بۆ تەمیز و ئەمانە لە رووی یاسا حەز دەکەم من پرسیار بکەم، سێیەم لە ماددەی شەش دا تەواو مەقسود لە یاساکە دەرکەوتووە لە ماددەی شەش دا ئەویش ئەوەیە حکومەتی هەرێم پێی وایە لە مستەقبەل دا دەتوانێ نەوت بفرۆشێ و غاز بفرۆشێ کە بەرهەمی هێنا لە کوردستان پێشم وایە هەدەفی یاساکەش ئەوەیە ئەگەر بەڕێز وەزیر ئەو ماددەی شەشە جوان روون بکاتەوە، چونکە بەپێی ئەوە دەڵێ جگە لەوەی حکومەتی ئیقلیم کە دەتوانێ لەو حقولانەی کە ئێستا هەیە دەور بگێڕێ (و ان يلعب دوره الحصري في ادارة الحقول المستقبلية في الاقليم من ضمنها تسويق النفط والغاز المنتج منهم) یەعنی دەتوانێ لە داهاتوو حەسریەن بەپێی ئەم یاسایە ئیتر بێگومان نازانم موتەناقز لە دەستور دەبێ یان نا؟ ئەم حەقەیە ئێمە لە راستیدا من پشتگیریی سیاسەتی سەربەخۆبوونی ئیدارەدانی نەوت لە هەرێمی کوردستان دەکەم، و پشتگیری ئەوە دەکەم کە ئێمە هەرێمی کوردستان بتوانین نەوت پەرە پێ بدەین، و بەو رێگایەی تەشجیعی وەبەرهێنەکانی وڵاتان بکەین بۆ دەرهێنانی و فرۆشتنی، بەڵام کێشەی گەوری ئێمە لە کەشف کردنی داهاتوو خەرجیەکانێتی، بەڕێز وەزیر ئامادەیی پیشان دا کە لە دانیشتنی داهاتوو، داهات و خەرجیەکان بۆمان ئاشکرا بکا، هیوادارم ئەو وەعدە بباتە سەر لە داهاتوو لە پەرلەمان ئەوە ئاشکرا بێ، و ئەم ماددەیە ئەگەر ئێمە بکرێ لە راستیدا دەبێ فەقەرەیەکی بۆ زیاد بکەین کە حکومەتی هەرێم ئیدارەی حەسری حقولی موستەقبەلی ئیقلیم بکا بۆ دەرهێنان و فرۆشتنی نەوت بە هەموو رێگاکانی ئەو کاتە دەبێ رێگا قاچاغەکانی فرۆشتنی نەوت کۆتایی پێ بێ، چونکە دەبێ بە شێوەیەکی رەسمی بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

تێبینیت هەیە؟ فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی وەزیری سامانە سروشتییەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانی کاك دڵشاد ئێمە مولاحەزەمان نیە، بەڵام یەك مولاحەزەم هەیە، راستە زۆر جار ئیشارەت لە سەر ماددەی (112) دەکەین، بەڵام کێشەی ئێمە هەرێمی کوردستان وەزارەتی ئێمە یان میللەتی کوردستان خۆی دەستور هەیە فەقەری (112) دەتوانین بڵێین بۆ پیوستمان نیە، بەڵام یاسایەکت پێویستە غموزی تێدا نەبێ بۆ ئەوەی بتوانین جێبەجێ ی بکەین، لەبەرئەوە هیچ زەرەر ناکەین دووبارەی کەینەوە، فەقەرەکان جیاکەینەوە، لەبەرئەوە حەز دەکەین ئەو فەقەرانە وەکو خۆیان بمێنێنەوە، ناحیەی شەفافیەت ئەوە دەزانین هەموو جارێ ئێمە دووبارەی ئامادەین کە بێن بۆ ئەم پەرلەمانە بەڕێزە کە هەموو شتێك ئاشکرا دەکەین، و ئیشارەتیشمان داوە کە ئەو داهاتە کە وەری دەگرین لە رێگای ئەم یاسایەوە یان یاسای نەوت و غاز دەچێتە صندوقی داهاتی کە لای جەنابتانە بۆ پەسەندکردنی، یەعنی هەمووی دانراوە لە یاساکەی تردا کە مسوەدەکەتان لەلایە کە ئەویش ببێ بە یاسا ئینجا هەمووی تەواو دەبێ، ئەمە ئەوەیە کە حقوقی خۆمان چییە لە دەستوردا دەبێت غموز نەهێڵین هەتا ئەگەر بوو بە کێشەیەکی دەستوری، ئێمە دەتوانین دیفاع لە خۆمان بکەین، لەبەر ئەوە پێویستە فەقەرەکان جیا جیا بن، و لە ناحیەی حەسریش و لە ناحیەی دەستوریەوە ئێمە مافێکی حەسریمان هەیە ئیستیشاراتی قانونی دەولیمان کردووە، حقوقی موستەقبەلی حسریە بۆ کوردستان، و تەبعەن لە یاسای نەوت و غازیش نیە ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك پێشەوا،

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من پێم وایە ئەم ماددەیە ئەگەر بەم شێوەیە بمێنێتەوە ئەم سیاغەیە رێك یەك ناگرێتەوە لەگەڵ ناوەڕۆکی یاساکە، و لەگەڵ ئەهداڤی یاساکە، و لەگەڵ بەشی پێنجەمی ماددەی شەشەم، بۆچی؟ چونکە ئێمە لە ناوەڕۆکی یاساکە باس لە تەحدید و ئیستحسالی موستەحەقاتی مالی دەکەین، بەڵام ئەم ماددەیە باس لە حقوقی مالی دەکا، حقوقی مالی لەگەڵ ئیستحقاقی مالی دوو شتی زۆر جیاوازن، کرۆکی ئەم یاسایە، و گرنگی ئەم یاسایە لەو ماددەیە دایە، چونکە تۆ کۆمەڵێك ئیستحقاقی موستەحەقاتی خۆت هەیە، حکومەتی بەغدا پێت نادا لەبەر هەر هۆکارێك بێ، ئایا خەلەل لای ئەوانە یان لێرەیە، ئەوە شتێکی دیکەیە، بۆیە مەفروز وایە هەروەکو لە ماددەی شەش ئەهدافەکان باس لەوە کراوە کە ئەم یاسایە تێدەکۆشێت بۆ بەدەست هێنانی کۆمەڵێك موستەحەقات کە بەغدا نایدا بە هەرێمی کوردستان، و لە ماددەی یەکەم برگەی شەشەم باس لەوە دەکات کە حکومەتی هەرێمی کوردستان پێویستە داوا لە حکومەتی مەرکەزی بکات لە خیلالی (90) رۆژ، لەو رۆژەوەی کە داواکاریەکەی دەگاتە دەست ئەو موستەحەقاتانەی کە هی هەرێمی کوردستانە بیداتەوە، ئەگەر نا لە دوای ئەو رێکاری تر دەگرێتەبەر، بۆیە

من داوا دەكەم ئەم سیاغەیە بەم شێوەیە نەبێت، یان ناونیشانەكە بگۆڕن بە (المستحقات المالیة) یان بیكەن بە (تحدیدالمستحقات المالیة) خاڵەكان دیاری بكەن، بۆ نموونە موستەحەقاتی مالی بودجەی پێشمەرگەیە، بۆ نموونە پترۆ دۆلارە، بەم شێوەیە تەحدیدی كەن، تەسەور دەكەم یەعنی لەگەڵ یاساكە زیاتر خزمەت دەكا، ئەوەی كە هەیە بەم شێوەیە هیچ سوود بەیاساكە ناگەیەنێ، زیادەشە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو ئاشتی خان،

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من چەند تێبینیەكم هەیە لە سەر ماددەی سێیەم؟ بە بڕوای من كۆمەڵێك لە خاڵەكان دووبارەكردنەوەیە بۆ ئامانجەكان، لە یاسا كە تۆ ئامانج دەنووسی لە كۆی ئامانجەكە یەعنی قانونەكە خۆی هەدەفی گشتی ئەوەیە كە لە نەتیجەدا كۆمەڵێك حقوق بۆتۆ ئیستیحساڵ بكات، كە تۆ لە لاپەڕەی ئەو دیوی ئامانجەكە دەڵێی ئەوانە هەمووی مافی منە كەواتە ئامانجەكانی ئەو دیو چ زەرورەتێكە؟، یەعنی تۆ لێرەدا جۆرێك لە ئومێد و ئامانجەكانتان هەیە كە من هەوڵی ئەو شتانە دەدەم ئەمە ئامانجی قانونەكەمە، هەر لە لاپەڕەكەی ئەو دیو دەڵێی ئەمانە مافی منە، یەعنی بۆیە بە بڕوای من ئەم دوو لاپەڕەیە وازبێنین لەوەی كە ئێستا زەرورەتێكە (إلا) دەبێ ئەم یاسایە دەرچێ، ئەگەر چوارچێوەكەی قانونی بێ، یان قانونی نەبێ، یاساكە دەبێ دەرچێ چونكە زەرورەتێك هاتۆتە پێشەوە با ئەمە ببیەین بەو لاوە منیش وەكو حەقی كورد بە زەرورەتی دەزانم، بەڵام وەكو چوارچێوە قانونیەكە بەڕاستی ئەم دوو لاپەڕەیەش تەناقوزە بەیەكتری لەم دیو هەمووی هاتۆتەوە باس لە حەق دەكا، ئایا ئێمە جارێكی تر حەقی تەصویت دەدەینەوە لەسەر دەستوری عێراقی لە ناو پەرلەمانی كوردستان دا كە بە دەستور رێكخراوە، جەنابی وەزیر وەڵام دەداتەوە دەڵێ هیچ ئیشكالێكی تێدا نیە با جارێكی تر ئێمە حقوقەكان تەدوین كەینەوە، تەقنین كەینەوە لێرە، وردی بكەینەوە، بەڵام بەم شێوەیە بۆیە بە بڕوای من بەڕێزێكیش ئیشارەی بەوە دا كە ئێمە لە مەرحەلەیەك داین كە لە نەتیجەدا ئێمە حقوقەكانمان بۆ دەستەبەر نەبووە، بۆیە دەبێ ئەم حقوقانە ورد بكرێتەوە بۆ یاسا بۆ جێبەجێكردن، بەوە جێبەجێ ناكرێ جارێكی تر قانونەكە لە دەستوردا دەهێنیتەوە وەكو خۆی دەق دایڕێژێتەوە، بۆ نموونە ئێمە یاسای نەوت و غازمان دەركردووە ئەوە میكانزمە بۆ وردكرنەوەی دەستور، كە تۆ یاسای سەربەخۆی خۆتت هەیە ماددەیەكی دەستوری لە رێگەی ئەم یاسایە جێبەجێ دەكەی، بەڵام جارێكی تر تۆ نەصی دەستوری دادەڕێژیتەوە، ئەمە چۆن جێبەجێ دەكرێ؟، چونكە هەر یەكێك لەم حەقانە قانونێكی دەوێ بۆ جێبەجێكردن، بەم شێوەیە جێبەجێكردنی لەوانەیە عەمەلی نەبێ كە نووسراوە، بۆیە من پێشنیازی ئەوە دەكەم لە هەموو حاڵەتێكدا دڵنیام كە ئەم مافانە ئاوا دەڕوات كە من تەسەور دەكەم لە رووی تەشكیلی داڕشتندا خەلەلی زۆر زۆر دروست دەكات لەگەڵ ئامانجەكاندا، لە ئامانجی سێ دەڵێ: (استحصال مستحقات الاقلیم من المنح والمساعدات والقروض الدولیة) لە

خاڵی دووی مافەکاندا عەینی شت نووسراوەتەوە، یەعنی بەبێ کەم و زیاد کە هەردووکی تەزاروبە بەرامبەر بەیەکتری، بۆیە پێشنیاز دەکەم بۆ لیژنەی هاوبەش کە لەگەڵ ئەوەی کە بەیەك مادده هەموو حقوقی مالیەکان بنووسرێتەوە وەکو چەند بەڕێزێك ئاماژەیان پێکرد سیاغەیەکی بۆ دابنرێ؟ چونکە هەمووی، زۆربەی زۆری لە ماددەی (112) دایە، و دواتریش باس لەوە بکرێ مافێك زۆر گرنگە بۆ هەرێمی کوردستان کە تێدا تەدوین بکرێ کە مافی بەدواداچوون بۆ ئیستیحسال کردنی ئەو مافانەیە کە لە ئامانجەکاندا نووسیمانە، دەبێ لە دوو برگە پێك بێت، یەکیان پێك بێ لە برگەیەك بۆ موتابەعەکردنی ئەو مافانە، ئەویتریان هەموو ئیستیحقاقە قانونیە دەستوریەکانمان لەیەك برگەدا بنووسرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە تەبعەن ئێمە دەتوانین زۆر کورتی بکەینەوە بیکەن بە دوو لاپەڕە، حکومەتی هەرێم نامەیەك بنووسێ بۆ بەغدا لە ماوە (90) رۆژدا ئەمەمان بۆ نەکەن ئێمە نەوتی خۆمان دەفرۆشین، ئەمە هەدەفەکەیە، بەڵام دەبێ ئالیات دابنێی تەعاریفمان داناوە، ئەهدافی قانونیمان داناوە، ماددەی سێیەم دەڵێ، مافەکانمان چییە بەپێی دەستور دەبێ ئیشارەتی پێ بدەی (أليات أسس تعويض) یان ماددەی دوایی، ئەگەر ئەوە تەنفیز نەبوو ئالیاتی بۆ داناوی، ئینجا لەبەر ئەوە زەروریە روون بێ بۆ هەموومان بۆ ئەوەی با بڵێین سبەی سەرۆکی حکومەت دەچێ بۆ بەغداد بۆ مفاوەزات، ئەمەی بە دەست بێ مەوقیفی بەقوەت ترە تەفسیر ناکا ئەو وەختە ئەم ئەندامە بەڕێزانەمان کە لە پەرلەمانی بەغدان ئەزانن مافەکانمان چییە، لەبەر چاویانە، ئەو شەڕەمان بۆ دەکەن، بەڵام ئەگەر کورتی دەکەیتەوە موشکیلەی دەستور ئەوەیە خۆی کورتە، تەفسیرمان هەیە بۆ ئەوەی بزانین حدودی خۆمان لە کنە، من داوا لە بەڕێزتان دەکەم با وەکو خۆی بمێنێ، پێویستمان پێیە تی راستە تیکراری تێدایە، بەڵام زەروریە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك سەرهەنگ،

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پشتیوانی بەشێکی قسەکانی ئاشتی خان دەکەم ،ئێمە یەعنی بەسەراحەت دەبێ ئیقرار بکەین ئەوەندەی من لێی تێگەیشتبم یەعنی لە ناو ئەم یاسایە، لە ناو ئەم رەشنووسە ئەوەی کە ئێستا ئێمە موناقەشەی دەکەین ئێمە بە دیوێك موناقەشەی ئەو رەشنووسە دەکەین کە کاتی خۆی سەرکردایەتی سیاسی کورد پێشکەشی کردووە بۆ بەغداد، یاسای نەوت و غازە بەڕاستی، چونکە مەفهومی موخالەفە لە ناو ئەم قانونە تەسدیق کردنی ئەو مەشروعەیە ئێمە دەبێ بەسەراحەت دان بەوە دابنێن لە ماددەی شەش

دا زۆر بە وازیحی هاتووە کە ئەگەر تۆ موستەحەقاتی خۆم لە نەوت پێ نەدەی ئەگەر پارەی کۆمپانیاکانم پێ نەدەی ئەگەر نەهێڵی بەشدار بم لە ئینتاجی نەوت، لە فرۆشتنی نەوت، ئەوە من خۆم دەیکەم یەعنی ئەوە ئیقرارکردنێکە بەڕاستی، راستە مەسەلەی حەق، حەق هەیە یان حەق نیە؟ ئەوە مەوزوعێکە، بەڵام لێرە کاری یەکەمی پەرلەمان دەرکردنی یاسایە، و نابێ یاسایەك دەرکەین کە موخالف بێ لەگەڵ دەستور، موخالف بێ لەگەڵ یاسا، ناوەڕۆکی موناقەشەکەی هەندێك لە برادەران ئەوە بوو بەڕاستی مەسەلەن لە برگەی پێنجەم هاتووە، هەرێم مافی خۆیەتی داوا لە حکومەتی فیدرال بکات بۆ دەرکردنی ئەو یاسایانەی کە هاوبەش بوونی دروست لە بەڕێوەبردنی دەوڵەت و لە دامەزراوەکانی، باشە ئێمە پەرلەمانی عێراق هەیە، کورد ئەندامی لە پەرلەمانی عێراق هەیە سێ، چوار فراکسیۆنی کوردی لە پەرلەمانی عێراق هەیە، ئەمە کاری ئەوانە بەڕاستی ئێمە چۆن لە ناو یاسایەکدا داوا بکەین حکومەتی عێراقی یاسا دەربکات لە کاتێکدا ئێمە خۆمان هاوبەشین ،بەشدارین لە پەرلەمانی عێراقدا، ئەمە وەکو خاڵێك، خاڵێکی تر کە بەڕاستی لە چوارەمدا دەڵێ، هەرێم مافی بەشداربوونی راستەوخۆی هەیە لە دروستکردنی ئەندامەتی دەزگای گشتی چاودێری و تەرخانکردنی داهاتە فیدراڵیەکان، وەڵلاهی ئەمە با بینووسین، بەڵام رەنگە ئەو کاتە ئەوان بە ئێمە بڵێن جارێ بچن دەزگای چاودێری خۆتان دروست بکەن، ئەنجومەنەکەی بۆ دروست بکەن، ئینجا بە ئێمە بڵێین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك عمر،

بەڕێز عمر صدیق محمد (هەورامی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی دەست خۆشی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین بۆ ئەوەی کە ئەم پرۆژە یاسایەی ناردووە بۆ پەرلەمانی کوردستان ئەمە یەکێك بوو لە داواکاریەکانی دەتوانم بڵێم زۆرینەی پەرلەمانتاران یان تەواوی پەرلەمانتارانی کوردستان بەوەی کە حکومەتی هەرێمی کوردستان بکا بە میکانزم و بە رێکەی جیاواز بۆ بە دەست هێنانی مافە داراییەکانی لە داهاتوودا، وا ئەزانم ئەو یاسایەش یەکێکە لەو رێگایانەی کە حکومەتی هەرێمی کوردستان لەو رێگەیەوە دەتوانێت مومارەسەی ئەم بابەتە بکا، تێبینیەکانم بە کورتی لە سەر ئەم خاڵە یان ئەم ماددەیە، سەرەتا من لەگەڵ ئەوەم ماددەکە بە تەفسیلی وەکو خۆی بمێنێتەوە، چونکە زۆر بابەت لە دەستوری عێراقی و لە دەستوری وڵاتانی دیکە دەوترێ، دواتر بە یاسا رێك دەخرێ، واتە ئەم یاسایە ئەگەر دووبارەشی تێدابێ یان تەفسیلی تێدابێ بۆ ئێمە زەرورەو پێویستە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی و دارایی هاوکاریم بکەن لەم بابەتە، و جەنابی وەزیریش، برگەی یەکەم کە باس لە مافی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکا دەڵێ بەپێی تەوزیعی دانیشتوان من پێشنیار دەکەم لە کۆتایی بنووسرێ (مع مراعاة اولاً من المادة الرابعة)، بۆ؟ چونکە ماددەی چوارەم دەڵێ نسبەی (17٪) ئێمە بە دەست دەهێنین تا ئەو کاتەی تیعدادی دانیشتوان دەکرێ، واتا دەبێ جۆرێك لە پێکەوە گونجان لە نێوان

ئەو بڕگەیە لەگەڵ ئەو بڕگەیە یان ئەو ماددەیە هەبێت، چونکە لێرە بەس تەنها باسی ئەو حاڵەتە دەکات کە تەعدادی دانیشتوان لە عێراق کرابێ، و حکومەتی هەرێمی کوردستان داوای مافە داراییەکانی خۆی بکا لە سەر ئەو بنەمایە، بۆ ئەوەی پێویستە کە لێرە ئەم بابەتە بەهەند وەربگیرێ، و ئاماژەی پێ بدرێ، خاڵێکی تر لە بڕگەی پێنجەم دەڵێ: (يحق للإقليم مطالبة الحكومة) من پێشنیار دەکەم یان راوێژ لە لیژنەی یاسایی وەردەگرم، ئایا پێویست ناکات بڵێین موئەسەسات، چونکە هەندێك بابەت هەیە ئیمکانە بەس تەنها تەشریعات نەبێ، ئیمکانە ئەنزیمەش بێتە گۆڕێ کە ئەنجومەنی وەزیران دەری بکات هەندێك بابەت بۆ ئەوەی بە خێرایی ئێمە کار بۆ ئەوە بکەین کە هەرێمی کوردستان بەشەراکەت لەگەڵ عێراق بژی، و بەشەراکەت دارایی عێراق بەرێوەبچێت، و بەهەمان شێوە لە کۆتایی ئەم بڕگەیە گەشە پێ دان یان (التنمية في الاقليم) ئەم تەشریعاتانە کران یان ئەم رێگایانە گیرانە بەر خۆ تەنمیە بەس تەنها لە هەرێمی کوردستان روونادات، لە عێراقیش روودەدات، بۆیە تەسەور دەکەم ئەم بابەتە جارێکی تر پێداچوونەوەی پێویستە، خاڵی شەشەم: بەڕێز جەنابی وەزیر، و لیژنەی یاسایی جارێ تر ئەم بابەتە لەوانەیە زۆر گرینگ بێت، دەڵێ: بۆ هەرێمی کوردستان کە بەشدار بێ لە بازاڕکردنی (الحقول الحالية)، ئەم یاسایە کە لەساڵی 2013 دەردەچێ، واتە ئەو حەقلانەی کە حالین، بۆیە من پرسیار دەکەم، ئایا مەبەستتان لە حقولی حالی ئەو حەقلانەیە کە لە پیش رووخانی سەدام حسین هەبوون یان ئەوانەی کە ئێستا هەن؟ ئەگەر مەبەستمان ئەوە بێ، دەبێ لێرە ئاماژە بەوە بکرێت، بۆ ئەوەی دواتر تەفسیری بەشیوازی تر لێکدانەوەی بۆ نەکرێ، تێبینیەکانم هەر ئەوەندە بوون، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو د. بشیر،

بەڕێز د. بشير خليل توفيق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەرچواندنی ئەم یاسایە بە گرنگ دەزانم هەرچەندە تەئخیرە دەبوایە زووتر بکرێ، بەڵام ئێستاش ماوە ماوە، و پێویستە لەگەڵ دەرچواندنی ئەم یاسایە حکومەتی هەرێم بەشێوەیەکی کاریگەر تر، و بەشێوەیەکی بەهێز تر لەگەڵ بەغدا مامەڵە بکا، (بما فيه) مامەڵە لەگەڵ دادگای فیدراڵی عێراق دا، خاڵ یەکەمم لە سەر ئەو ماددەیە ئەوەیە کە بەڵێ منیش پشتگیری لە رایەکەی کاک جمال دەکەم لە هەموو بڕگەکانی ئەم ماددەیە بەعەرەبی (يحق، يحق، يحق) بە کوردیش (هەرێم، هەرێم، هەرێم) بۆی هەیە، من داوا دەکەم لە سەرەتای ماددەکە ئەو مەنتوقەی بۆ زیاد بکرێ، ماددەی سێیەم، بەپێی دەستوری فیدراڵی عێراق، هەرێمی کوردستان ئەم مافە داراییانەی هەیە، ئینجا لەوانی دیکە بەکورتی مافەکان دیاری بکرێت، خاڵەکەی تریشم ئەوەیە کە لە نەصە عەرەبیەکە دا هاتووە لە کۆتایی ماددی حەوتەم دەڵێ: (وازالة مظاهر التمييز المتبعة ضده)، لە کوردیەکەی وشەی تەمیز زۆر بە نارێکی تەرجومە کراوە بۆتە، و هەموو

دیاردەکانی ڕەگەزپەرستی، ڕەگەز پەرستی بەڕێزان دیارە عونسوریە وابزانم ئەوە نیە، بیکەینە هەموو دیاردەکانی جیاکاری نەهێڵێت نەك ڕەگەز پەرستی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك فاضل،

بەڕێز فاضل حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلای دیارە من لە ماددەی پێشووتریش باسم کرد کە هەندێك بڕگەی هاوبەش هەیە لە نێوان ماددەی دووەم و ماددەی سێیەم، بۆ نموونە لە بڕگەی دووەمی ماددەی سێیەم هەمان بڕگەی سێیەمی ماددەی دووەمە، ماددەی سێیەمیش لە بڕگەی شەشەمی ماددەی دووەم هاتووە ئەو تێکەڵاویە هەیە پێشتریش کە داوام کرد، من سەبارەت بە گشتی لە سەر ئەو ماددەیە لە بڕگەی یەکەم من پێم وایە مەسەلەیەك یەکەم: هەرێم لە داهاتەکانی نەوت و گازی دەرهێنراوی) ئەمە دیاری کراوە وەکو (17٪)ی داهات لە عێراق بە نەوت و غازیشەوە دیاری کراوە، نەك تۆ بڵێ تەنها شتێك هەیە بە مەرجێك لەگەڵ دابەش بوونی دانیشتوان تا ئەو کاتەی سەرژمێری دەکرێ ئەوە هەر بەم شێوەیە یەعنی من ئەو بڕگەیە بە زیاد دەزانم، بڕگەی دووەمیش هەر زیادە لەبەر ئەوەی لە ماددەی دووەم هاتووە، سێیەمیش هەر زیادە سەبارەت بەڕگەی چوارەم کە بەو تەفاسیلە نووسراوە من پیشم وایە بە موختەسەری بنووسرێ، (بەشداریکردنی هەرێم لە سیاسەتی دارایی و دانانی بۆدجەی عێراق) ئاوا بە موختەسەری، نەك بەو تەفاسیلەی ئێستا هەیە، چونکە هەموو شتەکان ناگرێتەوە، لە ماددەی پێنجەم نازانم ئەوە ئەگەر هەر هەڵە بێتن لیژنەی یاسایی ئەگەر ئاگاداربن، دەڵێ: هەرێم مافی خۆیەتی داوا لە حکومەتی فیدڕاڵ بکات بۆ دەرکردنی ئەو یاسایانە) حکومەتی عێراق توانای دەرکردنی ئەو یاسایەی هەیە، یان ئەوە دەوڵەتی عێراقە؟، ئەوە ئەگەر ڕاستی بکەنەوە، پاشان من پیم وایە ئیمە نوێنەرانی خەڵکی کوردستان لە پەرلەمانی عێراق و لە حکومەتی عێراق ئەوە ئەرکی ئەوانە لەوێندەر ئەوان هەوڵ بدەن، چ لە حکومەتی عێراق لە ڕێگای پێشکەشکردنی پڕۆژە یاسا بۆ ئەو یاسایانەی کە پێویستن، و چ لە پەرلەمانی عێراقیش بۆ دەرکردنی ئەو یاسایانەی کە ئێمە لێرەدا مەبەستمانە، بڕگەی شەشەم، دیارە ئەوەش بەڕاستی جیاوازە لەگەڵ ئەو مافانەی کە هەرێمی کوردستان هەیەتی بڵێین بەشێکی خوراوە وەکو لە بودجەی 2013 لە ڕاپۆرتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە بە تەفاسیل باسی مافە داراییەکانی هەرێمی کوردستانی کردووە کە لەبەر ئەوەی بەشێوەیەکی باش نەهاتووە، بۆیە لە مەسەلەی کورت هێنان کە ئەوەی لە ڕاپۆرتەکە هاتووە دەقیق ترە، بۆیە دواتر دێمەوە سەر ئەو خاڵەی کێشەی لە سەرە جیاوازە لەگەڵ ئەو مافانە، کە لەوێ باس دەکاتن ئەو بڕە پارانەی لە خەرجی سیادی و حاکیمە دەمێنێتەوە، بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بەتەواوی نایێ، داهاتە سنووریەکان وەکو پێویست ناگەڕێنەوە بۆ هەرێمی کوردستان کە بەشی خۆمانە، موستەحەقاتی پێشمەرگە ئەوە چەندین ساڵە بەتەواوی نەهاتووە، داهاتی پترۆ دۆلار و بەرهەمە

نەوتیەکان تر یەعنی بەتەواوی نایێ، جگە لەوەی کە لە کێشەی بودجەی تەواوکاری و ئەوانەش هەیە، بۆیە لە مەسەلەی بڕگەی شەشەم، ئەوە کێشەیەکی گەورە هەیە کە لە مەسەلەی ماددەی(112)ی دەستوری عێراق کە حکومەتی عێراق بەشێوەك تەفسیری دەکات حکومەتی هەرێم بەشێوەیەکی تر، بۆیە من پێم وایە کە ئەم بڕگەیە بەم شێوەیە نایەت،یەعنی لەگەڵ ئەو مافانەی تر کە هەن نادرێن یان بە ناتەواوی دەدرێن، لە بڕگەی حەوتەم کە باسی بەشێکی عادیلانە دەکرێ هەرچەندە جەنابی وەزیر وەڵامی دایەوە منیش ئەو مولاحەزەیەم هەیە، یەعنی ئێمە ئەگەر حەقێکمان هەبێ عادیلانەکە چییە؟، یەعنی حەقەکە چەندە؟ ئەوەندەیە، لە سەر مەسەلەی دانیشتوان و ئەوانە لەبەر ئەوەی سەرژمێری نەکراوە بەهەمان شێوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەو مولاحەزات و پێشنیارانەی کە ئەو بەڕێزانە پێشکەشیان کرد، بە سوپاسەوە دیارە ئەمە خەم خۆریەکی زۆرە بۆ ئەوەی کەوا ئەو حەقانەی هەرێمی کوردستان هەیە، سیاغەیەکی باش بکرێ، زیاتر پێزی یاسایی خۆی ببینێ، باس لەوە کرا کە ئەم بابە حقوقی مالی ناوە، و باس لە ئیستیحقاقاتی حقوق کرا، خۆی ئەسڵەن یاساکە یاسای موستەحەقاتە، یەعنی حەقێك هەیە، چونکە ئەو حەقە موستەحەقە، چونکە حەق هەیە ئێستا موستەحەق بێ بدرێ، یان حەق هەیە موئەجەل بێ؟، بۆیە لێرە بەچەند فەسلێك باسی لە سەر کراوە لەم یاسایە، یەکەم وەکو جەنابی وەزیر باسی لەسەر کرد حقوقەکان بە ئاشکرا دیار بێ ئێمە لە ماددەی دوو باسمان لە مەبالیغی موتەراکیم کرد .- وترا مەبالیغی موتەراکیم تەوزیح نیە پێویستە مەبلەغەکان، حقوقەکان تەوزیح کرێ، لێرە بۆچی لەسەر ماددەی (111)ی و (112) کراوە بە حەوت فەقەرە؟ بۆ ئەوەی ئەو حەقانەی کە هەرێمی کوردستان هەیەتی بەوازیحی ئاشکرا بێ لە هەردوو ماددەکانی (111) و (112)ی دەستوردا، ئەم حقوقانەی کە لێرە باسی لەسەر کراوە، برادەرینە هەرچەند باس لەسەرئەوە کرا کە حکومەتی هەرێم چۆن ئیلزامێتی داواوکردنی دەبێ، ئەمە دەکەوێتە سەر فەسلی چوار باسی لەسەر بکەین ئەمە مافەکانی ئیقلیمی کوردستانن لە فەسلی چوار باس لە ئوسس کراوە، یەعنی رێکارەکان یان ئەو ئالیەتەی کە چۆن داوای ئەو حەقانە دەکرێ، لە فەسلی پێنجەم باس لە ئجرائاتەکەی کراوە، ئەگەر بچینە سەر ماددەکانی ئەخیری باس لەم یاسایە دەکات کە لەسەر هەرێمی کوردستان دا تەنفیزی بکا لە رۆژی دەرچوونیەوە، ماددەی شەش باس لە ئالیەتی چۆن جێبەجێکردنەکەی دەکا، ئەوەیە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە (90) رۆژدا چۆن داوا لە حکومەتی ئیتیحادی دەکا ئەگەر هاتو ئیستیجابەیان هەبوو، و یاخود نەیان بوو، کەواتە ئەم یاسایە کە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان دەردەچێ ئیلزامیەتێکی تەواو دەدا بە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ کارکردن لەسەر ئەم یاسایە

وجێبەجێکردنی بڕگە و ماددەکانی، بۆیە بە تەفسیلی باسی لەسەر کراوە، چونکە بەڕێزان لە ماددەی (111)ی دەستورداو، لە ماددەی (112) دەستوردا، لە ماددەکانی دیکەی دەستوردا باس لە حەقەکان کراوە بە جیا جیا حقوقی ئیقلیم تەعویزات، ئەزرار، بەشی نەوت، حقولی حالی، حقولی موستەخرەجە، و باس لەوە کرا کە حقولی حالی لە ماددەی (112) باسی لەسەر کراوە ئەوە بەو سیغەیە باسی لەسەر کراوە کە لە ساڵی 2005 دا دەستوری عێراقی دەرچووە حقولی حالی پێ وتراوە، بۆیە ئەمە کە بە نەص لەگەڵ ماددەکانی دەستوری عێراقی دەرچووە، بۆ ئەوەی تەناقوزی تێدا نەبێ، و ئالیەتێکی بۆ تەحدیدکراوە، چۆن جێبەجێکرێ، و نەفازیەتیشی هەیە و قوەتیشی هەیە، بەڵام ئێمە لەبەر ڕۆشنایی ئەو مولاحەزاتانەی بەڕێزان پێمان وابوو فەقەرەی یەك و دوو باقی فەقەرەکانی دیکە کە هەرچەند قسە لەسەر ئەوە بوو بەند بێ یان فەقەرە، بەڵام لە دەستوردا بە بەند و بە فەقەرەش هاتووە، پێمان باش بوو، و قوەتی زیاتر بە حکومەتی هەرێمی کوردستان بڵێین (للإقليم الحق في المطالبة) بە واتای ئیقلیمەکان بگۆڕین بە (للإقليم الحق) ئەمە لەلایەك، لەلایەکی دیکە بەڕێزان باسیان لە فەقەرە حەوت کرد کەوا (ازالة مظاهر التمييز المتبعة ضده)، ئێمە وامان پێ باشە (المتبعة ضده) لا بچێ تەنیا (ازالة مظاهر التمييز) بمێنێتەوە، جیاوازکاری و بەو سیغەیەی کە ئێستا گۆڕانکاریمان تێدا کردووە و دەخوێندرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو دوا سیاغەتان بخوێننەوە،

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

الحقوق المالية للإقليم

المادة الثالثة: للإقليم الحق في:

اولا: حصة عادلة من واردات النفط والغاز المستخرج في عموم العراق على ان تتناسب مع التوزيع السكاني فيه استناداً الى كل من المادة (111) والبند اولا من المادة (112) من الدستور.

ثانيا: حصة عادلة من جميع الايرادات الاخرى المستحصلة اتحادياً والمنح والمساعدات والقروض الدولية لتتمكن حكومة الاقليم من القيام باعبائها ومسؤولياتها استنادًا الى البند ثالثا من المادة (121) من الدستور.

ثالثا: حصة اضافية من واردات النفط والغاز لتعويضه عن الاضرار الناتجة عن ممارسات النظام السابق استناداً الى البند اولاً من المادة (112) من الدستور.

رابعا: المشاركة الفعلية في تشكيل وعضوية الهيئة العامة لرقابة تخصيص الواردات الاتحادية من خلال تمثيله فيها بخبراء وممثلين عنه بموجب احكام المادة (106) من الدستور.

خامسا: مطالبة الحكومة الاتحادية بانجاز التشريعات التي تجسد شراكته الفعلية في ادارة الدولة ومؤسساتها استنادًا لحكم المادة (105) من الدستور ودرء الضرر عن حقوق الاقليم المالية والاقتصادية وتشريع قانون توزيع واردات النفط والغاز استنادًا الى البند اولا من المادة (112) من الدستور لتعجيل التنمية في الاقليم والمحافظات.

سادسا: المشاركة الفعلية مع الحكومة الاتحادية لتسويق النفط والغاز المنتجة من الحقول الحالية، و ان يقوم بدوره الحصري في ادارة الحقول المستقبلية في الاقليم من ضمنها تسويق النفط والغاز المنتج منهم، والتي حرم منها الاقليم بسبب رفض الحكومة الاتحادية وتقاعسها عن اداء دورها الايجابي في رسم السياسات الاستراتيجية اللازمة لتطوير ثروة النفط والغاز والمشار اليها في البند ثانيا من المادة (112) من الدستور.

سابعا: ان تخصص له حصة عادلة من النفط والغاز الخام والمنتجات النفطية المعدة للاستهلاك في عموم العراق على ان تتناسب مع التوزيع السكاني فيه والأخذ بنظر الاعتبار الظروف الخاصة للاقليم وازالة مظاهر التمييز.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

بەو سيغەی كە خوێندراوە كێ لەگەڵ دايە تكايە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نيە؟ بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، فەرمون بۆ ماددەيەكی تر،

بەڕێز عونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الفصل الرابع

اسس تحديد واستحصال الحقوق المالية للاقليم

المادة الرابعة:

اولا: تكون نسبة 17٪ المعتمدة في قوانين الموازنة الاتحادية اساسا لتحديد حصة الاقليم من مجموع النفقات التشغيلية ونفقات المشاريع الاسستثمارية للموازنة العامة السنوية الاتحادية لحين اجراء تعداد سكاني عام في العراق، ويكون للاقليم نفس النسبة من مايااتي:

أ- اجمالي واردات الموازنة العامة الاتحادية من ضمنها الواردات الناجمة عن تصدير النفط الخام.

ب - إجمالي النفط الخام المكرر والمعد للاستهلاك في عموم العراق من ضمنها النفط الخام اللازم لتشغيل محطات توليد الكهرباء.

ج- إجمالي النفقات الحاكمة وتخصيصات الاعمار وتنمية مشاريع محافظات الاقليم والزيادات المتحققة في الايرادات عن صادرات النفط الخام المصدر وتخصيصات النفقات السيادية للهيئات الاقليمة وحسب جداول النفقات.

د- على وزارتي المالية والاقتصاد والتخطيط في الاقليم احتساب المشار اليها في الفقرة (ج) من هذه المادة بالتنسيق مع الجهات المعنية الاخرى في الاقليم.

ه- على وزارة الثروات الطبيعية في الاقليم احتساب المستحقات المشار اليها في الفقرتين الفرعيتين (أ، ب).

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێزد. ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ثانيا:

أ ـ اضافة الى حصة محافظات الاقليم من بترودولار عن النفط الخام المصدر من الاقليم منذ 2009، يستحق الاقليم بترودولار عن كل برميل نفط خام منتج ومكرر او معد للاستهلاك في محافظات الاقليم، على ان تحتسب هذه المستحقات.

ب ـ من قبل وزارة الثروات الطبيعية حسب المعايير المعتمدة من قبل الحكومة الاتحادية.

ج ـ تعاد الايرادات المتحققة فعلاً في المنافذ الحدودية لمحافظات الاقليم وتخصص حصرًا لتأهيل واعادة اعمار المنافذ الحدودية التابعة لكل محافظة.

د ـ يختص مجلس الوزراء وبمصادقة البرلمان بتحديد كيفية التعامل مع الواردات المستحصلة من قبل الاقليم وذلك حسب احكام هذا القانون.

ثالثا: على مجلس الوزراء تشكيل لجنة وزارية لغرض تقدير التعويضات المستحقة طبقًا للفقرةالثالثة من المادة الثالثة من هذا القانون بمبالغ نقدية او مايقابلها عينا من النفط الخام من الاقليم على ان تسدد التعويضات المقدرة باقساط سنوية لمدة لاتتجاوز (5) سنوات من تأريخ نفاذ هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی موشتەرەك مولاحەزەیەكمان هەبوو، ئەم فەسلە نووسراوە (اسس تحديد واستحصال الحقوق المالية للاقليم)، بەڵام بەخوێندنەوەی ماددەكە و هەموو بڕگە كانی تەنیا تەحدید كردنی مافەكانی ئیقلیمی كوردستانی تێدا تەحدیدكراوە،لەبەر ئەوەی لە فەسلی پێنجەم باس لە ئیجرائاتی ئیستیحسال كراوە، وا موتەفقین ئێمە، ئەمە بكرێ بە (اسس تحديد الحقوق المالية للاقليم) بە واتای ئیستیحسالەكەی دەربكرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

لیژنەی یاسایی تێبینی ترتان هەیە؟ لیژنەی دارایی تێبینیتان هەیە؟

بەڕێزد. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لەو بۆچوونەی لیژنەی یاسایی دەکەین، و هەموو فەقەراتەکانی ئەو ماددەیە پەسەندە لای ئێمە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

تێبینیت هەیە؟ فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك ئیزافەمان هەیە، وابزانم بە غەڵەتی ئیمیلایی هاتووە، پترۆ دۆلار باس دەکەین

ثانیا:

أ. اضافة الى حصة محافظات الاقليم من بترودولار عن النفط الخام المصدر من الاقليم منذ 2009، يستحق الاقليم بترودولار عن كل برميل نفط خام أو متر مكعب غاز منتج ومكرر او معد للاستهلاك في محافظات الاقليم، على ان تحتسب هذه المستحقات.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

کێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (کاك شوان، سۆزان خان، کاك عبدالسلام، کاك جمال، کاك سالار، کاك یاووز، ناسك خان، ئاهەنگ خان، کاك نەریمان، هاژە خان، د. احمد) فەرموو کاك شوان.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیریم بۆ ناوەرۆکی ماددەکە، دوو تێبینیم هەیە، یەکێکیان پشتگیری لەو رایەی لیژنەی قانونی دەکەم کە بەتەئکید ئەمە ئوسسی دیاری کردنە، ئوسسی با بڵێین بەدەست هێنانەوەیە یاخود وەرگرتنەوەی نیە، پێویستە ئیستیحسالەکەی لابرێ، هەر بنووسرێ (اسس تحديد الحقوق المالية للاقليم)، عنوانی فەسلەکە، دووەم: ئەگەر تێبینی بکەن بەڕێزان پێم وایە نازانم یەعنی ئەمە چۆنە یان من هەڵەم یان ئەمە تێپەڕیوە بە سەر برادەرانی لیژنەی تایبەتمەند کە دەڵێ اولا: تکون نسبة(17٪) دوایی ویکون للاقليم نفس النسبة من مايأتي: (أ، ب،ج) تەواوە، بەڵام (د، ه) دوو شتی تری جیاوازن پەیوەندی بە ئەو نسبەیە نیە کە حەقی هەرێمە، یەعنی کە دەڵێ (أ، ب،ج) (اجمالي واردات الموازنة العامة)، یان (إجمالي النفط الخام) یان (إجمالي النفقات الحاكمة) دوایی لە (د، ه) پەیوەندی بەو نیسبەتەوە نیە، یان بەو هینەوە نیە کە هەرێم مافێتی، دوو: ئەرکی ترە، ئەرکی وەزارەتی دارایی و وەزارەتی سامانە سروشتیەکانە دیاری کراوە لەم ماددەیە لەبەر ئەوەی بە ڕای من دەبێ ئەم (أ، ب،ج) تەواوە یان دەبێ ئەمە بکرێ بە دووەم و سێیەم، دوایی دووەم بکرێ بە چوارەم یاخود ئەو دوو هینە لە دوای دووەمەوە بێت لەگەڵ (أ، ب)کەی تر، و هەروەها تەبعەکە پێم وایە هەڵەکراوە (على ان تحتسب هذه المستحقات) لێرە شتێك بووە بە (ب) (على ان تحتسب

هذه المستحقات من قبل وزارة الثروات الطبيعية وإلى أخره) جیمەكەی خوارەوە بكرێ بە (ب) تـەواو، دوایـی (د) بكرێ بە (ج)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو سۆزان خان،

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ئەوەلەن (لحین اجراء تحدید سكاني) نیە، تعداد سكانیە، چونكە لە عێراقدا ئەوەی دەكرێت پێی دەڵێن تعداد سكانیە، نەك تەحدید سكانی، ئەمە خاڵێك، هاوڕام لەگەڵ بەڕێز كاك شوان(أ، ب،ج) یەكسەر (د، ه) دەكرێ بە دووەم و سێیەم دوای ئەو دووەم دەبێتە چوارەم، بەڵام كە دێتە سەر ئەو (أ ، ب) ئینجا دوایی (د) باسی ئەوە دەكات دەبێ بكرێ بە پێنجەم، چونكە لێرە ئالیەتێكی دیار كردووە، دەڵێ، حكومەتی هەرێمی كوردستان بە ڕەزامەندی پەرلەمان دیاری دەكات كە ئەم واریداتانە چۆن تەسروفی پێوە دەكرێ، یەعنی هیچ عیلاقەی بەوەوە نیە كە ئەو ئیجرائاتانەی كە دەكرێ، بەڵام من پێم باشە بە پێنجەم بێ، بۆ ئەوەی ماددەكە تەسەلسولی مەنتیقی خۆی وەربگرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك عبدالسلام،

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

.............................، لیژنەكانی هاوبەش پێشكەشكرا، دووەمیان: بەڕاستی حەزم دەكرد لیژنەی یاسایی گوێی لێ بێ، ئەگەر بێنە ئەوەلەن پاش (اجراء تحدید سكاني) تەحدید سوكانی نیە، تەبعەن (اجراء تحدید سكاني عام في العراق، ویكون للاقلیم نفس النسبة من مایاتي) ئەگەر تەماشای (أ، ب،ج) بكەین، فیعلەن نسبەی ئەو بوارە تەحدید دەكەن، بەڵام (د ، ه) ناچنە بن (نفس النسبة من مایأتي)، بۆیە پێشنارم هەیە، پاش (اجراء تحدید سكاني عام في العراق) بنووسرێت (وعلى وزارة) تەبعەن تاكو تێك نەچێ (وزارة التخطیط و وزارة الثروات الطبیعیة و المالیة والأقتصاد في الإقلیم إحتساب النسب المشار الیها في المجالات التالیة بعد التنسیق مع الجهات المعنیة الاخرى): (أ، ب، ج) دێن ئەوكاتە ماددەكە زۆر ڕێك و پێك دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو كاك جلال،

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

له فەسلی چوارەم ئەوەلەن کە دەڵێ: (تكون نسبة 17٪ المعتمدة في قوانين الموازنـة الاتحاديـة اساسا لتحديـد حصة الاقليم) پێویست ناکات بڵێی (من مجموع النفقات التشغيلية ونفقات المشاريع الاسسـتثمارية للموازنـة العامة السنوية الاتحاديـة) ئـەو نسبەیەی (17٪) دوو، سێ جار کـە وتـت (الموازنـة الاتحاديـة) ئەسـاس بـێ، پێویست ناکات نەفەقاتی تەشغیلی و ئیستیسماری کە بڵێی موازەنـەی عامـە ئەوانـە یـە هـەر سـێکی زیـادە، پشتگیری قسەکانی سۆزان خان و کاک شوان و کاک عبدالسلام دەکەم، بەڵام مولاحەزەیەکی دیکـەم هەیـە لـە دووەم کە دەڵێ، (اضافة الى حصة محافظات الاقليم من بترودولار عن الـنفط الخـام المصـدر مـن الاقلـيم منـذ 2009، يستحق الاقليم) ئـەو پترۆیـە لێـرە زیـادە (دولار عـن كـل برميـل) تکـام وایـە لابـبرێ، چـونکە ئـەوە غەڵەتە، دوو جار پترۆ دۆلار هاتووە بڵێ (دولاراً عن كل برميل)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاک سالار،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له راستیدا من رام وایە ئەوەی پەیوەندی بە ئیستیقاقاتی مالیەوە هەیە، حەق وایە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان نەبێتە بەرپرسیاری یەکەم، و گرینگتر ئەوەیە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان سیاسەتی گشتی نەوت و ئیدارەی ئینتاج بەڕێوە ببات، و مەسەلەکانی پەیوەست بە داهات و ئیستیحقاقاتی مالی زۆرتر بڕژێتە ئیختیساساتی وەزارەتی مالیەوە، و لە رابوردوودا لە سەر ئەم سێکتەر و ئەم بابەتە زۆر قسەمان کردووە، و مەسەلەی کردنەوەی حیسابێکی تایبەتی بۆ دەسهاتە نەوتیەکان یەکێك بوو لەو بابەتە، بۆیە پێشنیار دەکەم لە بڕگەی (هـ) خاڵی یەکەم دا لەگەڵ وەزارەتی سامانە سروشتیەکان ناوی وەزارەتی داراییش بهێندرێ چونکە بڕگەی (أ ، ب) کە ئاماژەی پێکراوە پەیوەندیدارە بە ئەو دەست خستنە مالیانەوە، خاڵی دووەم: لەگەڵ ناوهێنانی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستاندا هیوادارم ناوی ئیدارەی گەرمیانیش ئیزافە بکرێ، ئەویش لەبەر چەند هۆکارێك، یەکێك لەو هۆکارانە ئەوەیە ئەگەر باسی خاڵی سنووری دەکرێ چەندین خاڵی سنووری سەر بەو ئیدارە هەیە لە رووی میزانیەی گشتی لە رووی تەختیتەوە پارێزگای سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان لەو دوو حیسابەدا جیاوازن، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

تێبینیت هەیە؟ فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی (وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئیزافەیەکمان هەیە، بەڵام پێش ئەوە پشتگیری لە مولاحەزاتی کاك شوان و سۆزان خان بۆ سیاغەکە، رەئی وابزانم کاك عبدالسلام بوو ئێمە پترۆ دۆلارەکە ئەگەر فەقەرەکە بخوێنیتەوە وتومانە (حسب الاليات المتبعة فى الحكومة الأتحادية) ئەوە شمولی دەکا، ئەوەی کاك سالار مانعمان نیە وەزارەتی مالیە زیاد بکرێ

لەگەڵ وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بۆ ئەو فەقەرەیەی ئیزافەکە ئەوەیە کە هەمانە، و هەروەها دوای فەقەرەی (ج) ئەوەلەن ببێ بە ماددەیەکی تایبەت، دووەم لە سەر (أ ، ب) موشکیلەمان نیە لە سەر ئەوەش، بەڵام ئەوەی کە ئیزافەی هەیە لە فەقەرەی (اولاً: ج- اجمالي النفقات الحاكمة وتخصيصات اعمار تنمية مشاريع محافظات الاقليم والزيادات المتحققة في الايرادات عن صادرات النفط الخام المصدر وتخصيصات النفقات السيادية للهيئات الاقليمة وحسب جداول النفقات) ئێمە تەعریفێکمان هەبوو هەیئاتی سیادی لامان برد، ئینجا لەبەرئەوە لێرە زەروریە بەینی قەوسە دوای هەیئاتی ئیقلیمی ئەمە بڵێین (رئاسة الإقليم، برلمان، مجلس الوزراء، رئاسة مجلس الوزراء، مكتب نائب رئيس مجلس الوزراء، حرس الإقليم، البيشمركة، مجلس حماية الامن الوطني، هيئة حقوق الأنسان، هيئة النزاهة، الجنسية، الحدود، جهاز الأمن) ئەوە بچێتە ئەو شوێنە، چونکە تەعریفەکەمان لابرد، ئێمە کە دەڵێین هەیئاتی ئیقلیمی دەبێ روون بێ لە سەر چی دەچین داوای (17٪)کە دەکەین، ئەوە تەعریفەکەمان لابرد، ئینجا زەروریە کەدەڵێین هەیئاتی ئیقلیمی بچێتە شوێنی خۆی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو ناسك خان،

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە تێکەڵیەکی زۆری پێوە دیارە وابزانم جەنابی وەزیر هەندێك رێکخستنی کرد، بەس من مولاحەزەی ئەوە دەدەم کە باس لە دیارکردنی (17٪) کەی کە لە بودجەی خەرجیەکان و بەکاربردن، ئایا کە دەڵێ فەرعی أ - سەرجەم داهاتی هاوسەنگ کردنی گشتی فیدراڵ بەو داهاتەی ناردنە دەرەوەی نەوتیش) ئایا هەر خۆی لە (17٪)کە، یان با بڵێین بودجەی میزانیەی عێراق لە ناردنە دەرەوەی نەوت نیە بەشی زۆری، کەواتە ناکرێ بیکەینە بەوەی کە دەڵێین لە کۆی خەرجیەکانی بەکاربردن و خەرجیەکانی پڕۆژەکان ئەمیش ببێتە خاڵێك، چونکە تۆ دەڵێێ دیاریکردنی رێژەی لە(17٪) لە مانەی خوارەوە: أ: - بودجەی بەکاربردن و یەعنی خەرجیەکانی بەکاربردن یان با بڵێین یەکەم جار سەرجەم داهاتەکانی نەوت بێ کە دەچێتە دەرەوە، ئینجا بێیتە سەر فەرعەکانی تر (أ ، ب ، ج) سێ فەرعن دوایی (د ، هـ) لا ببەی، چونکە باس لە ئیستحصاڵ دەکا، لە رێگەکانی دەستخستن دەکا، باسی ئوسسی دیاریکردن ناکا، بەڵام ئەلفی بڕگەی دوو دیسان سەرە ڕای بەشی پارێزگاکانی هەرێم ئەوەش هەر دیسان دەچێتەوە سەر فەقەرەکانی یەکەم، چونکە ئەوەش تۆ دەتەوەێ لە (17٪) دەسکەوێ یەعنی دەبێتەوە بەشێك لە فەقەرەی یەکەم یەعنی فەرعی (أ)ی بڕگەی دووەم بیکەین بە فەرعی (د)ی فەقەرەی یەکەم لەگەڵ ئەو داهاتانەی لە خاڵە

سنووریەکان یەعنی فەرعی (ب) ببێتە (هـ) یەعنی ئەگەر لیژنەی یاسایی گوێیان لێ بێ یەکەم ببێتە (أ، ب ، ج، د، هـ)بەڵام (أ ، ب)ی بڕگەی دووەم ببێتە (د ، هـ) یەعنی (أ ، ب) ی بڕگەی دووەم ببێتە (د ، هـ)ی بڕگەی یەکەم، (د ، هـ)ی بڕگەی یەکەم لەگەڵ (ج) هەر سێکی باس لە شێوازی دەست خستن و ڕێگاکانی دەست خستنە، یان بکرێتە فەقەرەی دووەم لەم ماددەیە، یان بچێتە ڕێگەکانی دەست خستن، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو ئاهەنگ خان،

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم لە جەنابی وەزیر هەیە، ماددەی سێ، (على مجلس الوزراء تشكيل لجنة وزارية لغرض تقدير التعويضات المستحقة) چ لیژنەی وزاری؟ بە چ ئالیەتێك؟ دوو: تەقدیری تەعویزات عادەتەن دەبێتە کولفە، دەبێتە میزانیە، ئەو موازەنەیە بۆ ئەوەی تۆ موسادەقەی لەسەر بکەی بزانی موستەحەقاتی خۆت وەرگرتیە یان وەرنەگرتیە؟ بە راست هاتووە یان بە راست نەچووە؟ مەفروزە موسادەقەی پەرلەمانی لەگەڵ بێ، حەسر نەبێ لە سەر مەجلیسی وزرا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئەمە فەقەرەیەکی قورسە بەڕاستی، ئێمە چاومان لە ماددەی (112)ی دەستورە، شەڕێکی گەورەمان کردووە، کە دەڵێ دەبێ ئەو ئەزرارە دراوە بە میللەتی کورد تەعویزاتی بۆ بێت، ئینجا حکومەتی ئیتیحادی نایکا، تا ئێستا (7) ساڵە نەبووە، پەرلەمان دەڵێتە مەجلیسی وزەرای هەرێم دەبێ لیژنەیەك دابنێی ئەمە تەقدیر بکا بۆ خۆت، کە تەقدیرت کرد دەچی داوای مافی خۆت دەکەی، ئینجا لەبەر ئەوە ئێمە تەبعەن ئیستیشاری و ئەو شتانە دەهێنی مەعلومات کۆ دەکەینەوە بە موجەبی ئەو مەعلوماتە بڕیار دەدەین ئەو لیژنە وزاریەی تێدایە کە تەعویزاتەکەمان چەندە، خەسارەتەکەمان چەندە، لە کەرکووك لە مەناتیقی موتەنازیع، لە هەولێر، لە هەڵەبجە، ئەو ئەوانەت هەموو بۆ حیساب دەکا، بەموجەبی ئەوەی بڕیاری لە سەر دەدەین تەعویزاتەکە چەندە، ئەمە ئالیەتێکە قوەتت داوە بە مەجلیسی وزەرا کە بچێ ئەم ئیجرائاتە بکات، ئەگەر سیاغەکەی گۆڕانکاری بکەی بۆ ئەم هەدەفە مانعمان نیە، بەڵام دەبێ حکومەت شتێك بکا بۆ ئەوەی مافەکەی وەربگرێ، دەبێ یەکەم تەقدیری بکا، ئەگەر بەبێ تەقدیرە داوای چی دەکا، دەچێتەوە سەر دەستور دەڵێ تەعویزاتم بدێ بەپێی ماددەی (112) ئەوەلەن ئێ هەر نات داتێ، ئینجا

ئێمە پێویستمان بەو فەقەرەیە وابزانم قوەتێکمان دەداتێ کە لیژنەیەکی وزاری دانێن ئیستیشاری و ئەوانە بێنین مەعلومات کۆ دەکەینەوە، دەڵێین زەرەرکەمان ئەوەندە تریلۆن دینارە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرمووو کاك نەریمان،

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند پێشنیار و تێبینیم هەیە، لەم بڕگەیە کە بەشی چوارەمە دەڵێ: بنچینەکانی دیاریکردن و دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم) یەعنی لەوێ وەستاوە ئەگەر بچینە تەفاسیلی ماددەکەوە باس لە خەرجکردنیشی دەکا، بۆیە من پێشنیار دەکەم (بنچینەکانی دیاریکردن و دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم و خەرجکردنی بێ) لە سەرەتای بەشی چوارەم دا هاتووە، لە بەر ئەوە لە بڕگەکانی تر ئاماژەی داوە بەوەی کێ و چۆن خەرج دەکرێ، ماددەی چوارەم بڕگەی یەکەم، من پێم وایە هەندێك درێژەی تێدایە یاساکە خۆی لە ئەسڵدا یاسایەکی زۆر دوورو درێژە، و چەند بکرێ لە رووی زمانەوانیدا کورت بکرێتەوە باشە من پێم وایە ئەوەی کە لەوێ دەڵێ لە کۆی خەرجیەکانی بەکاربردن و خەرجیەکانی پڕۆژەکانی وەبەرهێنان، ئەو خەرجیەکانی پڕۆژەکانی پێم وایە زیادەیە، هەر بنووسرێ لە کۆی خەرجیەکانی بەکاربردن و وەبەرهێنان، کە وتت پڕۆژەکانیش تەحدیدی دەکەی بۆ پڕۆژە، بۆیە وەبەرهێنان تەنها بەس پڕۆژە نیە، بڕگەی (أ) دەڵێ سەرجەم داهاتی هاوسەنگ کردنی گشتی فیدڕاڵ بەو داهاتەی ناردنە دەرەوەی نەوتی خاو دەست دەکەوێ) بۆیە من پێم باشە نەوتی خاو غازیشی بۆ زیاد بکرێ، تەنها نەوتی خاو جیاوازە نازانم لەوانەیە من شارەزاییم نەبێ، نەوتی خاو ئایا غازیش دەگرێتەوە، لەبەر ئەوە تەنانەت پێوەری فرۆشتنەکانیشیان جیاوازە لە تەبەقاتی ئەرزیش دا جیاوازن نەوتی خاو و غاز، لە بڕگەی (د) دەڵێ (لە سەر وەزارەتی دارایی و ئابووری لەگەڵ وەزەراتی پلاندانانی هەرێم پێویستە، بۆیە من لێرە داوا دەکەم لە راستیدا لە سەر وەزارەتی دارایی و ئابووری و سامانە سروشتیەکان لەگەڵ وەزەراتی پلاندانان پێویستە، لەبەرئەوە دەڵێ پێویستە ئەژمارکردن بۆ بڕگەی (ج)ی ئەم ماددەیە بکەن، بڕگەی (ج)ی ئەگەر بگەڕێینەوە سەری دەبینین باس لە داهاتەکانی نەوت دەکا، بۆیە دەکرێ وەزارەتی سامانە سروشتیەکانیش بەهەمان شێوە لەوێ ناوی بێ، و هەروەها بە پێچەوانەوە لە بڕگەی (هـ) دەڵێ لە سەر وەزارەتی سامانە سروشتیەکان پێویستە کاری ئەژمارکردن بۆ هەردوو بڕگەی (أ ، ب) بکات کە ئاماژەیان پێکراوە، بەڕێزان ئەم بڕگەیە ئەگەر بچینەوە سەری (أ ، ب) سەیری بکەین تەماشا دەکەین، دەڵێ سەرجەمی داهاتەکانی هاوسەنگ کردنی گشتی فیدڕاڵ بەو داهاتانەشەوە کە لە ناردنە دەرەوەی نەوتی خاو) کە پێشنیارمان کرد غازیشی بۆ زیاد بکرێ، بۆیە بڕگەی هامشەکەی سەر بە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان کەچی وەزارەتی دارایی ئاماژەی پێ نەکراوە، بۆیە دەبێ وەزارەتی دارایی و ئابووری لەگەڵ وەزارەتی سامانە سروشتیەکان لە سەرجەم داهاتەکانیان (هاوسەنگ کردن) کە پەیوەندی بە ئەوەوە هەیە ئیزافە بکرێ بۆ ئەو دوو بڕگەیە، لە بڕگەی

دووەم فەرعی (ب) لە داهاتەکانی گومرك و خاڵە سنووریەکان دەست دەکەوێ، من دەپرسم نازانم ئەوە تەنها مەبەست گومرگەکەیە یان داهاتی تری خاڵە سنووریەکانە، ئەگەر گومرگەکە بێ ئایا ئێمە لە دەستوردا گومرگەکە بە نەصی سەریع هاتووە کە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی فیدڕالی، و لە هەمان بڕگە پشتگیری لە رایەکەی برای بەڕێزم کاك سالار دەکەم کە لە پارێزگاکانی هەرێم دا هاتووە گەرمیانیش بگرێتەوە، لەبەر ئەوە بە هەمان شێوەی پارێزگاکان سنووری هەیە، و زەرەرو زیانی بەر دەکەوێ، بەرهەمی لەوێ کە دەست دەکەوێ بۆ ئەو ناوچانە سەرف نەکراوەتەوە تاوەکو ئێستا، لە بڕگەی (ج) دەڵێ ئەنجومەنی وەزیران بەڕەزامەندی پەرلەمان تایبەتمەندە بەدیاریکردنی چۆنیەتی مامەڵەکردن بەو داهاتانەوە، من ئەمە بە خاڵی باش دەزانم، بەڵام وەکو لە راستیدا بەخاڵی لاوازی دەزانم، دەبێت ئەمە لێرە زۆر بە روونی و ئاشکرا بەڕێز وەزیر زۆر جار ئاماژە بەوە دەکات کە بۆ ئەوەی وردەکاریەکانی تێدا بێ مولابەسات هەڵنەگرێ، ،تەفسیری تر هەڵنەگرێ، من داوا دەکەم ئەم بڕگەیە بەو شێوەیەی لێ بکرێ، حکومەتی هەرێمی کوردستان بەبێ رەزامەندی پەرلەمان ناتوانێ مامەڵە و خەرجکردن ئەنجام بدات لەو داهاتانەی کە بەدەست دێت لەلایەن هەرێمی کوردستانەوە ئەمەش بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، بۆیە ئەمە قاتیعە روون و وازیح دەبێ ئەو کاتە بەبێ رەزامەندی پەرلەمان ئەو بابەتانە تەعامولی پێوە ناکرێ، بڕگەی سێیەم لە سەر ئەنجومەنی وەزیران پێویستە لیژنەیەکی وزاری پێك بهێنێت ئەمە مەتاتیەتێکی تێدایە، بنووسرێ لیژنەیەکی وزاری تایبەتمەند پێك بهێنێت، ئەوە پێشنیارەکانی منە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو د. احمد،

بەڕێز د. احمد ابراهیم علی (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەکان هەمان رەئی هاوکارەکانم هەیە، بڕگەی (د، ه) لە ماددەی یەکەم بکرێنە دووەم و سێیەم، چونکە پەیوەندی نیە بە ئەو نسبەی (17٪)، سەبارەت بە خاڵی (د) کە دەبێتە دووەم: د- علی وزارت المالیة والاقتصاد والتخطیط في الاقلیم احتساب المشار الیها في الفقرة (ج)، بنووسرێ، من اولاً من هذه المادة، تەواو دەبێ، سەبارەت بە دووەمی ئەسڵی پڕۆژەکە کە هاتووە لێرە ئەگەر گۆڕانی تێدا بێ دەبێتە چوارەم (اضافة الی حصة محافظات الاقلیم) لە (ب) کە (ج) خۆی غەڵەت نووسراوە ئەوەی سەرەوە غەڵەتە، ج - تعاد الایرادات المتحققة فعلا في المنافذ الحدودیة لمحافظات الاقلیم وتخصص حصراً لتأهیل واعادة اعمار المنافذ الحدودیة التابعة لکل محافظة)، تەبعەن لێرە بەڕاستی مولاحەزە هەڵدەگرێ، چونکە لەعەرەبیەکەدا دەڵێ (اعادة اعمار المنافذ الحدودیة) لە کوردیەکەی باشتر هاتووە کە دەڵێ بۆ ئامادەکردن و بونیاتنانەوەی ئەو ناوچە سنووریانە تەرخان دەکرێن کە سەر بە پارێزگاکەیە، چونکە تەنها ئەگەر بۆ مەنافیزی حدودی بێ تەنها خاڵی سنووریەکە دەگرێتەوە، بەڵام ئەو ناوچە سنووریانە ناگرێتەوە، بۆیە لە عەرەبیەکەش بکرێتە (وتخصص حصراً لتأهیل واعادة اعمار المناطق الحدودیة التابعة لکل محافظة)بەڵام منیش ئەو

تێبینیەی کاك نەریمانم هەیە سەبارەت بە داهاتەکان، ئایا داهاتی گومرگیش دەگرێتەوە؟ چونکە بەپێی ماددەی (114) لە دەستوری عێراقی لە ئەو دەسەلاَتانەی کە موشتەرەکن لە نێوانی دەسەلاَتی ئیتیحادی و دەسەلاَتی هەرێمەکان ئەوەلەن دەڵێ (ادارة الكمارك بالتنسيق مع حكومات الاقاليم والمحافظات غير المنتظمة في إقليم وينظم ذلك بقانون) ئەم ئیدارەی گەمارکە ئەگەر لێرە داهاتەکان مەبەست گومرگیش بێ بەڕاستی ئەمە کێشەیەکی دەستوریمان بۆ دروست دەکات، بۆیە پێویستە زیاتر وردبوونەوەی تێدا بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکمان هەیە فەقەرە (ج) (تعاد الايرادات المتحققة) بزەبت ئەوە سوورە لە موازەنەی ئیتیحادی حکومەتی ئیتیحادی وای کردووە، ئێمەش عەینی شتمان کردووە، موتتەبەعە، هەموو ساڵ موازەنەی ئیتیحادی ئەو فەقەرەی تێدایە، ئینجا لەبەر ئەوە مونسەجیمە لەگەڵ موازەنەی ئیتیحادی، ناحیەی شیکلی نازانم تێگەیشتم یان نا؟ فەقەرەی (د ، ه)ی ئەوەلەن ببێ بە ماددەیەکی تایبەت، بەلاَم لە دوای هینەوە بێت، (على مجلس الوزراء تشكيل لجنة) ئەو ماددەیە لەوێ دایبنێن، چونکە یەکەم ئجرائاتەکەیە، دووەم وەزارەتەکان، هەرسێ وەزارەتەکان با بەشدار بن لە ئیجرائاتەکان، نەك هەر وەزارتی مالیە، با هەر سێ وەزارەتەکە خاڵەکە جێبەجێ بکەن، و مەجلیسی وزراش ئەو ئیجرائاتە دەکات یان دوو فەقەرەی تایبەت، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەین ماددەی (5)ی پڕۆژەکە بخوێندرێتەوە هەتا سیاغەی ماددەی چوار ئامادە دەکەن،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ماددەی (5) بخوێننەوە تا سیاغەکە تەواو دەبێ،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

على الوزارات والجهات المشار اليها في المادة الرابعة من هذا القانون اكمال مهامها خلال مدة لا تزيد على(60) ستون يومًا من تاريخ نفاذ هذا القانون، وتقديم تقريرها النهائي الى مجلس الوزراء للمصادقة عليها خلال مدة لا تتجاوز(30)يومًا من تاريخ وصولها الى المجلس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ئێوە خۆتان تێبینیتان لە سەر هەیە لیژنەی یاسایی،؟ لیژنەی دارایی هەتانە؟

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی (تقريرها) بیکەین بە (تقاريرها النهائية)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

کێ تێبینی هەیە لە سەر ماددەی (5) بۆ ئەوەی ناوی بنووسم، دوایی ناوی کەسی تر نا نووسم سێ کەس ناویان نووسراوە، تەواو (کاك کاردۆ، ئاشتی خان، کاك حەمە سعید) فەرموو کاك کاردۆ،

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بەڕاستی روون نیە، مەبەستی چییە لە سەر وەزارەت و لایەنە ئاماژە پێکراوەکان لە ماددەی چوارەمی ئەم یاسایە پێویستە ئەرکەکانیان تەواو بکەن لە ماوەیەك کە (60) رۆژ زیاتر نەبێت، رۆژی بەکاربوونی ئەم یاسایە دوا راپۆرتەکانیان لە ماوەی (30) رۆژ پێشکەش ئەنجومەنی وەزیران بکەن، یەعنی ئەم تەحدیدکردنی رۆژە، یەعنی پرسیار لای من دروست دەکات بەڕاستی، چونکە دوایی دێنە سەری بەشی پێنجەم و رێگاکانی دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم کە تەحدیدی رۆژ کراوەو ئەگەر نا هەرێم هەڵوێستی تری دەبێ و بە رای من هەموو ئەو کارانە بەبێ پەرلەمان نابێ ئەنجام بدرێ، یەعنی لەوەش راپۆرتەکەش دەبێ بۆ پەرلەمانیش بێت،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو ئاشتی خان،

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی من لە سەر ئەو ماددەیە ئەوەیە کە لە ماوەی (60) رۆژدا بەو ئەرکانەی کە دانراوە، ئەرکەکان هەمووی کۆمەڵێ ئەرکن کە پەیوەندی بە مفاوەزاتەوە هەیە بە دانوستانەوە هەیە، ئایا لە ماوەی ئەو (60) رۆژە ئێمە دەتوانین ئەو وەڵامانە بکەوێتە دەست و دواتر بە راپۆرت بخرێتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران، ئێمە لە ماددەکانی پێشووتردا ئاماژە بەوە نەکراوە کە ئێمە کێشەمان نەبێت وەکو وابێت یاسایەکی تازە بێ و سەرەتایە بۆ دروستکردنی جۆرێك لە پەیوەندی لە سەر ئەم موستەحەقاتانە کە کێشە نەبێت، بەڵام ئێمە هەموومان دەزانین کە کێشەیە، کەواتە ئێمە مادام ئێمە لەگەڵ واقیعەکە مامەڵە بکەین بە بڕوای من ئەو (60) رۆژە نە دەتوانرێ راپۆرتێکی ورد لە سەر ئەو مەسەلەیە بنووسرێ، و ئەنجومەنی وەزیرانیشی لێ ئاگادار بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی (وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە یاسایەکمان ناوێت هەر یاسایەك بێ داینێن، نامانەوێ وەکو دەستورەکەی عێراق بێ دوای (7) ساڵ هەیە، بەڵام کەس تەنفیزی ناکات، ئەمە ئیلزامی وەزیرەکان دەکەی، مەجلیس وزەرا دەکەی دەبێ ئیشەکەی خۆت بکەی، ئەم گلەییانەت هەیە، ئێمە ئالیەتمان داوە بە تۆ واجیبە لە سەرت لە ماوەی (30) رۆژدا ئەم تەخمینانە بکەی، و دوای (60) رۆژ ئەمە بکەی، لە ماوەی ئەوەندە تەسلیمی حکومەتی ئیتیحادی بکەی، ئەگەر وەڵامت نەبوو ئەم ئیجرائەتانە بکەی، ئەمە وەکو شەرێکی دەستوریە، ئەگەر ئیجرائاتی بۆ دانەنیێ و وەقتی بۆ دانەنیێ ئیشەکە ناڕوا، دژی قانون دەبێ ئیشەکەی خۆی نەکا، ئەو وەختە تۆ دەتوانی من راکێشی بۆ پەرلەمان بەپێی ئەم یاسایە لە ماوەی (30) رۆژدا دەبوایە وات بکردبایە بۆ نەتکردووە؟، ئەگەر ئەمەی تێدا نەبێ، من هیچ ناکەم، ئەمە بۆ خۆمان باشە، بۆ خۆتان باشە، بۆ هەموو میللەت باشە کە روون بێ، ئێمە مەبەستمانە ئەم یاسایە نەهاتووە بۆ ئێرە کە دابەزین وازی لێ بێنین، هاتووە کە ئالیەتێکە کە بچین دەستور جێبەجێ بکەین، دەبێ تەحدیدی بکەین دەبێ وەقت دابنێین، ئەگەر بە رەئی بەڕێزتان (30) رۆژ و (60) رۆژ زۆرە یان کەمە ئەوە قابیلن بۆ موناقەشە، بەڵام تەحدیدی دەوێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك حەمە سعید،

بەڕێزحەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێ پێم وایە جەنابی وەزیر دوای قسەی هەموو پەرلەمانتاران تەوزیح و تەعقیب و قسە بدا باشترە، چونکە ئیحتیماله قسەی تر دوایی بێ یەك جار هەڵسێ بۆ ئەوە، بەنیسبەت ئەو ماددەیەوە من پێم وایە (وتقدیم تقاریرها النهائیة الی مجلس الوزراء لإرسالها خلال (15) یومًا الی البرلمان للمصادقة علیها) بۆ ئەوەی پەرلەمان موسادەقەی بکا، وەزارەتەکان بینێرن بۆ مەجلیسی وزەرا، مەجلیسی وزەرا بینێرێ بۆ پەرلەمان بۆ ئەوەی پەرلەمان موسادەقەی لە سەر بکا، پەرلەمان ئاگای لەو بەیاناتە بێ، ئەگینا ئێمە یاسایەکمان دەرکردووە ئەگەر لیژنەی دارایی و لیژنە پەیوەندارەکان، لیژنەی سامانە سروشتیەکان ئاگایان لێ نەبێ و بەدواداچوون نەکەن و چاودیری ئیشەکانی حکومەت نەکەن کەواتە پەرلەمان رۆڵی هەیە، بۆیە بۆ پەرلەمان بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك عونی ماددەی چوار بخوێنەوە،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوای بە رەچاوكردنی ئەو پێشنیارانە كە لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان كراوە سەبارەت بە ماددەی چوارەم سیاغەی ماددەكە بەم شێوەیە دەیخوێنمەوە،

الفصل الرابع

اسس تحديد الحقوق المالية للاقليم

المادة الرابعة:

اولا: تكون نسبة 17٪ المعتمدة في قوانين الموازنة الاتحادية اساسًا لتحديد حصة الاقليم من مجموع النفقات التشغيلية ونفقات المشاريع الاسستثمارية للموازنة العامة السنوية الاتحادية لحين اجراء احصاء سكاني عام في العراق، ويكون للاقليم نفس النسبة من مايأتي:

أ- اجمالي واردات الموازنة العامة الاتحادية من ضمنها الواردات الناجمة عن تصدير النفط الخام.

ب - إجمالي النفط الخام المكرر والمعد للاستهلاك في عموم العراق من ضمنها النفط الخام اللازم لتشغيل محطات توليد الكهرباء.

ج- إجمالي النفقات الحاكمة وتخصيصات اعمار وتنمية مشاريع محافظات الاقليم والزيادات المتحققة في الايرادات عن صادرات النفط الخام المصدر وتخصيصات النفقات السيادية للهيئات الاقليمة المماثلة للهيئات الاتحادية المتكونة من رئاسة الإقليم، والبرلمان، ومجلس الوزراء، ر مجلس القضاء، مكتب نائب رئيس الوزراء، حرس الإقليم، البيشمركة، مجلس حماية الأمن الوطني، هيئة حقوق الأنسان، هيئة النزاهة، الجنسية والحدود، وجهاز الأمن،

ثانياً: على وزارات المالية والاقتصاد والتخطيط والثروات الطبيعية احتساب المستحقات المشار اليها في الفقرات (أ ، ب ، ج) من الفقرة اولآ من هذه المادة بالتنسيق مع الجهات المعنية الاخرى في الاقليم.

ثالثاً:

أ - اضافةً الى حصة محافظات الاقليم من بترودولار عن النفط الخام المصدر من الاقليم منذ 2009، يستحق الاقليم بترودولار عن كل برميل نفط خام أو متر مكعب غاز منتج ومكرر او معد للأستهلاك في محافظات الاقليم، على ان تحتسب هذه المستحقات من قبل وزارة الثروات الطبيعية حسب المعايير المعتمدة من قبل الحكومة الاتحادية.

ب - تعاد الايرادات المتحققة فعلاً في المنافذ الحدودية لمحافظات الاقليم وتخصص حصرًا لتأهيل واعادة اعمار المنافذ الحدودية التابعة لكل محافظة.

ج - يختص مجلس الوزراء وبمصادقة البرلمان بتحديد كيفية التعامل مع الواردات المستحصلة من قبل الاقليم وذلك حسب احكام هذا القانون.

رابعاً:

على مجلس الوزراء تشكيل لجنة وزارية لغرض تقدير التعويضات المستحقة طبقًا للفقرةالثالثة من المادة الثالثة من هذا القانون بمبالغ نقدية او مايقابلها عيناً من النفط الخام من الاقليم على ان تسدد التعويضات المقدرة باقساط سنوية لمدة لاتتجاوز (5) سنوات من تأريخ نفاذ هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە؟ یەك كەس لەگەڵ دا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرمون بۆ خوێندنەوەی سیاغەی ماددەی (5)،

بەڕێزعونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ئاخیر سیاغەی ماددەی (5) بەو شكلەیە:

المادة الخامسة:

على الوزارات والجهات المشار اليها في المادة الرابعة من هذا القانون اكمال مهامها خلال مدة لا تزيد على(60) ستون يومًا من تاريخ نفاذ هذا القانون، وتقديم تقاريرها النهائية الى مجلس الوزراء للمصادقة عليها خلال مدة لا تتجاوز(30)يومًا من تاريخ وصولها الى المجلس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە؟ سێ كەس لەگەڵ دا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرمون بۆ ماددەیەكی تر،

بەڕێز ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الفصل الخامس

اجراءات استحصال الحقوق المالية للاقليم

المادة السادسة:

اولا: على مجلس الوزراء بعد تحديد وتخمين الحقوق المالية للإقليم بموجب احكام هذا القانون مطالبة الحكومة الاتحادية بتسديد المستحقات المالية المقدرة وفق هذا القانون خلال مدة 90 تسعون يوما من تأريخ تبلغها بالمطالبة وقيامها بتشريع قانون توزيع واردات النفط والغاز استناداً الى البند اولاً من المادة 112 من الدستور.

ثانيا: في حالة عدم اشعار حكومة الاقليم من قبل الحكومة الاتحادية، خلال مدة 30 ثلاثون يوماً من تاريخ تبلغها، استعدادها للتباحث حول مستحقات الاقليم المالية، او مضي 90 تسعون يومًا من تأريخ بدء التباحث دون التوصل الى اتفاق حول هذه المستحقات، او مضي 90 تسعون يوماً من تأريخ استلام

الحكومة الاتحادية طلب الاقليم دون الاستجابة له وذلك بسكوتها عنه او رفضها له صراحةً او ضمنا، يحق للإقليم، حينئذ اتخاذ مايراه مناسبا من الاجراءات لاستحصال حقوقه المالية بموجب احكام هذا القانون بما فيها انتاج وتصدير وبيع النفط الخام والغاز لتغطية اي مستحق مالي تمتنع الحكومة الاتحادية عن دفعه سواء كان قبل نفاذ هذا القانون او بعده.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

بەکوردیەکەی،

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی پێنجەم
رێگاکانی دەست خستنی مافە داراییەکانی هەرێم

ماددەی شەشەم:

یەکەم: لە سەر ئەنجومەنی وەزیران پێویستە دوای دیاریکردن و خەملاندنی مافە داراییەکانی هەرێم بەپێی حوکمەکانی ئەو ماددەیە داوا لە حکومەتی فیدڕاڵ بکا، بۆ ئەوەی مافە داراییە دیاریکراوەکانی بداتەوە بەپێی یاسا، و لە ماوەی (90) رۆژ لە مێژووی ئاگادارکردنەوەی بەداواکاریەکە و بەدەرکردنی یاسای دابەشکردنی داهاتەکانی نەوت و غاز هەڵسێت بە پشت بەستن بە بەندی یەکەمی ماددەی (112)ی دەستور.

دووەم: لە حاڵەتی ئاگادارنەکردنەوەی حکومەتی هەرێم لەلایەن حکومەتی فیدڕالەوە لە ماوەی (30) رۆژ لە مێژووی ئاگادارکردنەوەکەی دەبێت خۆی ئامادە بکات بۆ گفتوگۆ لە بارەی مافە داراییەکانی هەرێم یان دوای تێپەڕبوونی (90) رۆژ لە مێژووی دەست پێکردنی وەرگرتنی داواکەی حکومەتی هەرێم لەلایەن حکومەتی فیدڕالەوە بێ ئەوەی وەڵامی بداتەوە ئینجا چ بەبێ دەنگ بوون بێت یان بەرەتکردنەوەی راستەوخۆ یان نا راستەوخۆ؟ دوای ئەو کاتە هەرێم ماڤی هەیە هەر رێ و شوێنێکی گونجاو بگرێتەبەر بۆ دەست خستنی مافە داراییەکانی بەپێی حوکمەکانی ئەو ماددەیەی کە بەرهەم هێنان و رەوانەکردن و فرۆشتنی نەوتی خاو و غاز دەگرێتە خۆی بۆ داپۆشینی هەر مافێکی دارایی کە حکومەتی فیدڕاڵ ئامادە نیە بیدات ئینجا بەر لە دەرچوونی ئەم یاسایە بێت یان دواتر.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەقا و دەق لەگەڵ ماددە یاساییەکانین پەسەندی دەکەین، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمەش لەگەڵ دەقی یاساکەین تەنها (حینئذ) لا بدەین، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ئەندامانی پەرلەمان ئەوەی کە رەئی هەیە لەسەر ئەمە ناوی بنووسین، (کاک دڵشاد، سۆزان خان، پەیمان خان، د. احمد، کاک عبدالسلام، د. صباح، ئاشتی خان، ئاهەنگ خان، کاک سەرهەنگ، سەرگوڵ خان، کاک عبدالله، کاک خورشید)

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاک دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

من پرسیار لە سەر بڕگەی دووەم دەکەم کە لە پاش ئەو ئیجرائاتانەی کە کرا ئەو ڕۆژانەی کە دانرا حکومەتی ناوەندی وەڵامی نەداوە یان رەفزی کرد یان بەجۆرێك لەو جۆرانەی کە باسکراوە، راستەوخۆ، (دوای ئەو کاتە هەرێم مافی هەیە هەر ڕێ و شوێنێکی گونجاو بگرێتەبەر بۆ دەست خستنی مافە داراییەکانی بەپێی حوکمەکانی ئەو ماددەیەی کە بەرهەم هێنان و ڕەوانەکردن و فرۆشتنی نەوتی خاو و غاز دەگرێتە خۆی بۆ داپۆشینی هەر مافێکی دارایی کە حکومەتی فیدڕاڵ ئامادە نیە بیدات ئینجا بەر لە دەرچوونی ئەم یاسایە بێت یان دواتر) پرسیار لە بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان بۆمان روونکاتەوە، ئەو ئیجرائاتە تەبیعاتی مالی هەیە، تەبعیەتی سیاسی هەیە بۆ هەرێمی کوردستان ئێوە لەم حاڵەتەدا هەرێمی کوردستان ناخەنە ژێر ئەزمەیەکی مالیەوە، ئەو دەرهێنانی نەوتە و ناردنەی کە ئێوە بڕیار لە داهاتوو دەدەن، ئەگەر حکومەتی هەرێم موستەحەقاتی نەداینەوە ئەوە حکومەتی هەرێم بودجەکەشی بڕی دوای ئەوە، ئێوە ئیجرائات بکەن بەپێی یاسا ئەوکاتە بودجەکەشی بڕی ئێوە لە راستیدا داهاتی نەوت لە کوردستان ئەوەی دەینێرنە دەرەوە ئەوەندەیە کە ئەزمەی مالی لە هەرێمی کوردستان و هەرێمی کوردستان نەکرێتە قوربانی سیاسەتێك کە نەزانی بەرەو کوێ دەڕوا، یەعنی ئەوە بۆمان وازیح بکەی، بۆیە لە داهاتوو دا ئێمە تەقریبەن ئەم ساڵ نزیکەی (16) ترلیۆن (17) ترلیۆن لە بەغداد لە (17٪) وەرگیراوە، داهاتی نەوت لە ساڵێکدا ئێمە ئەگەر حکومەتی عێراقی ئیجرائاتی لەوە زیاتری وەرگرت بودجەکەشی بڕی، ئەوە پرسیارێك، دووەم: ئەم بڕیارە هەر وەکو وتم یەکەم پرسێکی هەم سیاسی هەم ئابووری هەم پرسێکی نیشتیمانیە، کاتێك دەڵێ هەرێم ئەو کاتە مافی هەیە هەرێم کێیە؟ حکومەتی هەرێمە لە راستیدا حکومەتی هەرێم ئەو مافەی نییە، ئەو پرسە چارەنوسسازانە مافی پەرلەمانی

کوردستانە، بۆیە لێرە دەبێ بنووسرێ دوای ئەو کاتە پەرلەمانی کوردستان لە هەرێم، یان هەرێم بەڕەزامەندی پەرلەمانی کوردستان هەر ڕێ و شوێنی گونجاو بگرێتەبەر، چونکە ئەو پرسە پرسی وەزارەتێك و ئەنجومەنی وەزیران نییە، هەرێمی کوردستان بخاتە نێو ئەو ململانێ ئابووریەوە کە ڕەزامەندی پەرلەمانی لە سەر نەبێ، بویە پرسێکی نیشتیمانیە دەبێ ڕەزامەندی پەرلەمانی لە سەر بێ، سوپاس،

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو سۆزان خان

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی

پشتگیری خۆم بۆ رای هەردوو لیژنەی دارایی و یاسایی لە سەر ئەو ماددەیە، هەروەها بەڕێز وەزیر و یاساکە دەکەم، ئەوەی کە بەلای من زۆر زۆر گرینگە ئەمە یەکێکە لەو مافانەی کە باسمان کرد، چۆن سەربەخۆیی دارایی بۆ هەرێمی کوردستان مسۆگەر دەکەین لە ڕێگەی یاساکانەوە پێم وایە لە کاتی موناقەشات و پەسەندکردنی بودجەی هەرێمی کوردستان هەر هەمووومان باسمان لەوە کرد کە ئێمە دەبێ سەربەخۆیی دارایی خۆمان بەدەست بێنین، و نەکەوینە ژێر فشاری پاش ئەوەی بەڕێز وەزیری دارایی باس لە موستەحەقاتی هەرێمی کوردستان کرد کە تا ئێستا چەندی ئیستیحساڵ کراوە چەندی ماوە؟ بۆیە دەقاو دەق پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین بەم شێوەیە بمینێتەوە وەك خۆی، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو د. أحمد.

بەڕێز د. أحمد ابراهیم علی (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پشتیوانی لەو ماددەیە دەکەم، دوای ئەوەی کەوا ئەو ئیجرائاتانەی حکومەتی هەرێم پێی هەڵدەستێ ئەوە حکومەتی ئیتیحادی ئیسیجابەی نابێ، جێی خۆیەتی کە حکومەتی هەرێم بەو ئیجرائاتانە هەڵسێ بۆ ئەوەی بتوانێ سەربەخۆیی دارایی دابین بکا بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایەن بەس تەنها داڕشتەوەیەکی لوغەوی هەیە لە (ثانیا: في حالة عدم اشعار حكومة الاقليم من قبل الحكومة الاتحادية، خلال مدة 30 ثلاثين يوماً) بە کیتابەتەن (ثلاثين)ە نەك (ثلاثون)، چونکە لەوێ دەبێتە مەجهول دەبێ (خلال مدة 30 ثلاثين يوماً)، و دوایي (او مضي 90 تسعون يومًا) لە هەردووکیاندا بکرێتە (90 يومًا) لە دواتریشدا کە دەڵێ (يحق للإقليم)، پێم باشە (الحق) بکەوێتە دوای ئیقلیم (للإقليم الحق حينئذ اتخاذ مايراه مناسبا)، سوپاس

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو پەیمان خان،

بەڕێز پەیمان عبدالكریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە راستیدا من لەگەڵ پشتگیریم بۆ قسەكانی كاك دڵشاد حەز دەكەم چەند تێبینیەك بخەمە روو، ئێمە لێرە، من بۆ خۆم نە بەتەنیا وەكو ئەندامی پەرلەمان، وەكو كورد زۆر دڵم خۆشە بۆ ئەو ماددەیە، و پشتگیری تەواویشی دەكەم، بەڵام وەكو ئەندامی پەرلەمان وەكو دامەزراوەی پەرلەمان گرینگە ئێمە لەبەردەمی راستیەك دا بوەستین بزانین ئێمە بە قەدەر پەسەندكردنی ئەو ماددەیەن، تەبەعاتی قانونی ئەو ماددەیە چی دەبێ دواتر، دەتوانین بۆ ئەوەی شتێك نەكەین دواتر وابێت كە هەڵگرتنی بەردی گەورە نیشانەی نەهاویشتنی بێ، ئەوە بۆ پەرلەمان بە عەیبەیەك دەردەچێ كە ئێمە ئیقراری ماددەیەك بكەین كە دوایی نەتوانین ئیلتیزامی پێوە بكەین، بۆ خۆی ئێمە حەقمان هەیە داوای موستەحەقاتی دارایی خۆمان بكەین، و شكاتی یاسایی لە دادگای فیدڕالی بكەین، و ئێمە هەموومان، زۆربەمان ئەندامانی پەرلەمان لە كاتی موناقەشەكردنی پڕۆژە یاسای بودجە باسی ئەوەمان كرد كە مەفروزە حكومەتی هەرێمی كوردستان سكاڵای یاسایی بەرزكاتەوە، هەتا هاتنی ئەم پڕۆژە یاسایە بۆ پەرلەمانی كوردستان حكومەتی هەرێم داوای یاسایی با بڵێین ئەو مافانەی نەكردووە، یەعنی سكاڵای یاسایی لەو بارەیەوە پێشكەش نەكردووە، لە بێ دەنگ بوون لە بەرامبەر ئەو داوایانە یەكسەر ئێمە هاتوینەتە سەر ماددەیەك كە نەك هەر داوای دەكەین لە ناو ماددەكەدا حەق بە خۆمان دەدەین ئەگەر حكومەتی عێراق جەوابی نەداینەوە ئێمە ئازادی دەرهێنانی نەوتمان هەیە، و بێجگە لەوەش ئەسەری رەجعیمان هێشتۆتەوە، یەعنی نەك بەتەنیا بۆ ئەو موستەحەقاتانەی كە رەنگە لەمەو دوا نەی دەن ئەوەی پێشتریش نەدراوە، ئێمە حەقمان هەیە كە نەوت بەقەدەر ئەوە دەربێنین و ئەوانەش بێنینەوە، ئەمە لە رووی نەتەوایەتیەوە من زۆر پشتگیری دەكەم و دەبوایە زۆر دەمێكە بمان كردبایە، بەڵام پرس ئەوەیە ئێمە ئێستا چونكە ئەمە پرسێكی سیاسی ئیقتیسادیە بە تەنیا پەرلەمان ناتوانێ تەبەعاتی ئەو هەنگاوە هەڵگرێ، ئایا ئێستا هەرێمی كوردستان كە لێرە ئیشارەت بە هەرێم دراوە بەبێ ئەوەی با بڵێین نازانین دواتر سەرۆكایەتی هەرێمە، پەرلەمانە، حكومەتە، هەمووی بەیەكەوە هەیئەیەك دروست دەكا، كامیەتی؟، بەڵام ئایا ئێستا ئێمە وەكو پەرلەمان یان جەنابتان لایەنی كەم وەكو سەرۆكایەتی پەرلەمان لەگەڵ هاتنی ئەم پڕۆژە یاسایە بەرچاوتان روونە بەرچاومان روونە لەوەی كە هەرێمی كوردستان لە ئێستادا ئیستیعدادی ئەو مواجەهەیەمان هەیە، و ئیستیعدادی ئەو هەنگاوانەمان هەیە، لە كاتێكدا لە بەینی قەوس دا ئێمە زۆرجار بەرپرسە سیاسیەكان دەبیسین كاتێك كە دەنگێك بەرز دەبێتەوە بۆ كۆمەڵێك سەربەخۆیی ئیداری یان ئیقتیسادی بە جۆرەها شێوە پابەندێتی هەرێمی كوردستان بە سستمی فیدڕالی بە دەوڵەتی فیدڕاڵەوە رادەگەیەنن، بۆیە ئەمە حەقە هەتا ئەو پرسە بۆ ئێمە یەك لایی نەبێتەوە ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان

نەچینە ژێر ئەو بەرپرسیاریەتیەی کە تەحەمولی شتێك بکەین کە بڕیاری سیاسی پێ وەرنەگیرابێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

زۆر سوپاستان دەکەم بۆ ئەو روونکردنەوە، بەڕاستی جەوهەری قسەکان ئەوە بوو، من با دوو نموونە باس بکەم بەرەو کوێ دەڕۆین، من سیاسی نیم، سیاسەت بەجێ دەهێڵم بۆ ئێوە، بەڵام ئەوەی کە من ئاگادارم دەبێ ئێوەش لێی ئاگاداربن، ئێمە لەسیاسەتی خۆمان بڕیاری گەورەمان دابوو چەند ساڵی رابوردوو ئەبوایە سەربەخۆ بین لە کارەبا، ئەگەر نەمان کردبا کارەبات هەر نەدەبوو، ئەو بڕیارە گەیشتە مەرحەلەیەك ئێستا (20 تا 24) کارەبامان هەیە، ئێمە چەند ساڵی رابوردوو بڕیارێکمان دا لە سووتەمەنی دەبێ سەربەخۆ بین، ئەگینا ئاوا دەمانخنکێنن، و ئێستاش خەریکە هەر نەوت و بەنزینی سلێمانی شوێنەکانی تر دەبڕن، ئەو بڕیارە هاتە قۆناغێك ئێستا ناتوانن، چونکە ئێمە توانامان هەیە لە پاڵاوگەکانی خۆمان بەشێکی بێنین ئاڵوگۆڕیش دەکەین نەختێکی تری لەدەرەوە دەیهێنین کە حکومەتی ئیتیحادی بەیانی یەك قەترە بەنزین نەدا، ئێمە دەتوانین جێبەجێی بکەین، ئینجا ختوەی ئەخیر ماوە ئەوەی کە بە موازەنە هەڕەشەی دەکا هەموو جارێ بیبڕێ، بیبڕێ ئەبێ بگەینە مەرحەلەیەك کە توانایەکی ئیقتیسادی سەربەخۆیی، خۆمان هەبێ کە میللەتی کورد باسی سیاسەت ناکەم لێرە، ناحیەی ئیقتیسادی بەدەست خۆتە ئەو وەختە تۆ دەچیە ناو چاوی دەوڵەتێکی ئیتیحادی عێراقی دیموکراتی دەتوانی بژیت، ئەگەر ئەوەت بە دەست نەبێت کلیلەکە لەلای بەغدایە بەپێی ئەم یاسایە ئەگەر بەغدا هاتە پێشەوە دەستور جێبەجێ بووە، ئەگەر نەهاتە پێش ئالیەتی داوە بە حکومەتی هەرێم کە خۆی جێبەجێی بکا، باشە پرسیارێکی زۆر مەعقول کرا لای ئەم دوو ئەندام پەرلەمانە، ئایا نەتیجەی چییە ئەگەر هاتو تەبەنی کرد تەبعەن مەحکەمەی دەستوری هەیە، بەڵام خۆی دەستوری نیە، ببوورە من ئەو قسەیە دەکەم، هێشتا دانەنراوە ئەندامەکانی لە رێگەی پەرلەمانەوە دەچی لە کوێ شکات دەکەی، شکات دەکەی لای کێ؟ هەموو ئەندامەکان هەڵبژێردراون دژی خۆت دەنگ دەدەن، ئینجا لەبەر ئەوە با بڵێین ئایا موجازەفەیەکمان هەیە، لەمە موجازەفە لەوەیە حکومەتی ئیتیحادی ئەگەر موازەنەکەت ببڕێ، باشە موازەنەی ئێمە قیمەتی چەندە؟ ئێستا موقابیلی (10٪)ی داهاتی عێراقە سافیەکەی ئەوەی کە نایدەن ئەوە هەرنایدەن (10٪) یان (10٪)نیوە تەقریبەن موقابیلی (250) هەزار بەرمیل رۆژانەیە، خوشك و برایانی بەڕێز ئێستا (400) هەزار بەرمیل دەتوانین ئینتاج بکەین، بۆ ناوەخۆ (100) هەزار زیاترمان پێویستە بۆ تەسفیە، بەڵێ نەختێ ئالیاتی فەنی و ئەوانەمان دەوێ، بۆڕی وئەو شتانە بیخەینە بازاڕ، بەڵام ئەگەر چونکە هاوکارمان هەیە و تەبەنی هەیەو لە بازاڕی عالەمی و کوردستان، لە سەر خەریتەی عالەمی تاقەیە ئێستا من دەڵێم

ئەو موجازەفەیە ئەگەر وەکو کوردێك دەنگم هەبێ، من دەڵێم ئەو موجازەفەیە باشترە لەوەی بخنکێم و بوەستم بۆ رەحمەتی ئەوەی کە لە بەغدا نە تەقدیری هەیە بۆ دەستورەکە نە بۆ هیچ، ئینجا لەبەر ئەوە راستە شوێنی خۆیەتی کە مولاحەزەکە منیش لەگەڵ دا مە ئێمەش بیرمان لێ کردۆتەوە، بەڵام ئەوە خەتوەیەکە کە ئێمە فەرزی بکەین لە سەر حکومەتی ئیتیحادی تەبەنی فەقەراتی دەستوری بکا، داوای هیچمان نەکردووە لێرە، ئێمە دەڵێین تەبەنی بکا بەپێی دەستور ئێمە لەگەڵت داین داهاتەکە هەمووی بۆ خۆتە وەرە جێبەجێی بکە ئەگەر نەی کرد تۆ ئالیاتێکت هەبێ، وەکو کردوومانە بۆ کارەبا کردوومانە بۆ سووتەمەنی دەچین تەعویز موازەنەی خۆمان دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك عبدالسلام،

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنی تەواوی من بۆ ئەو سیاسەتەی کە ئەم ماددە تەعبیری لە سەر دەکات، من فکرەیەك لێرە تەرح دەکەم کە بەڕێزان هەردوو وەزیر و بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان و لیژنەکانیش ئەگەر باش بوو بە هەندی وەرگرن، عادەتەن ئەم شتانەی کە رۆژی تێدایە کە ئەگەر نەبوو چی دەکەن لە تەجاروبی فیدڕالی دەوڵەتەکانی تر ئەویش هەر یەك جیاواز لە ئەوی تر داخیلی ئیتیفاقیات دەبێ حکومەتی ئیتیحادی لەگەڵ ئەقالیم، و ئەم شتانە لەوێ تەسبیت دەکرێ من نازانم مەجال ماوە ئێمە لە بیدایەتی ئەم فەقەرە پێشی یەکەم و دووەم بڵێین بۆ ئەوەی ئەوحالەتانەی تا ئێستا روویداوە لە نەبوونی ئیلتیزامی حکومەت و پێشێلکردنی دەستور بۆ ئیجاد حەلی کۆتایی بۆ ئەو موشکیلە مالیە تا گەیشتن بە موعاهەدەیەك لە نێوان حکومەتی ئیتیحادی و ئیقلیم، حکومەتی ئێمە دەبێ وا بکات من نازانم وەقتی ماوە ئەو سیاغەیە بکەین یان نا؟ بەڵام بەشێوەیەکی گشتی ئەوانەی کە لە دەوڵەتی فیدڕالی ژیاون یان تەجروبەیان کردووە ئیتیفاقیە لە بەینی حکومەتی ئیتیحادی لەگەڵ ئەقالیم شتێکی تەبیعیە و رۆژانەیە هەموو ئەو خیلافاتی دەستوری و ئەوانە لە رێگای ئیتیفاقیات دەکرێ، و لەوێ باسی مەواعید و رۆژ و ئەو دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو د. صباح،

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە لە راستیدا فەحوای ئەم یاسایەیە، بۆیە هەرچەند موناقەشەی زیاتری لە سەر بکرێ، و ئەبعاد و لایەنە جیاوازەکانی باشتر بخوێنینەوە وابزانم زیاتر خزمەت بە غەرەز و غایەی قانونەکە دەکا، من پێم وایە یەعنی هەرچەند عێراق وەزعێکی زۆر تایبەتمەندی هەیە لەگەڵ بوونی دەستوردا، دەستورێکە لە

(85٪) خەڵكی عێراق دەنگی بۆ داوە، بەڵام تەماشا دەكەی زۆر ماددەی دەستوری هەیە موعەتەڵە، لە جێی خۆیدا وەكو بڵی هەڵوەری دەكا، مەبدەئێكیشمان هەیە كە لەو شوێنانە كە یاسا بێ دەنگە سیاسەت دەور دەبینێ، لەو شوێنانە كە سیاسەت رەنگە بوەستێ نۆرە، نۆرەی سیاسەتە یەعنی قەراری سیاسی دەتوانێ زۆر رێ گوشابێ بۆ ئەهلی قانون، منیش تەئكید لەسەر ئەوە دەكەمەوە ئەگەر ئەم ماددەیە بەو شێوەیە بەو سیاغەیە بمێنێ تەبعەن هەندێك ئاسار و موزاعەفات و سیاسی و قانونی لێ دەكەوێتەوە دەبێ حیسابی ئەوە بكەین كە مومكینە حكومەتی ناوەندی یان حكومەتی فیدڕالی تەعن بكا لە قانونەكە، بەڵام كە تەعنیش بكا ئێمە مومارەسەی حەقێك دەكەین با ئەمە ببێ بە نوقتەیەكی مفاوەزاتی حكومەتی هەرێم لەگەڵ حكومەتی ناوەندی، بۆیە من لەگەڵ ئەوە دام سیاغەكە ئەگەر زەعیف بێ بە قوەت تری بكەین، یەعنی من پێم وایە كە بڵێین (علی حكومة الإقلیم، علی مجلس الوزراء اتخاذ مایراه مناسبا) نەك بڵێن (یحق للإقلیم) چونكە بەڕاستی رۆژێك لە رۆژان هەر دەبێ كە هەرێمی كوردستان لەم قوناغەوە چەند هەنگاو بچێتە پێشەوە زۆر لەو حەقانەی كە رەنگ بێ هێشتا دەستور لەبەرئەوەی دەستوری تەوافوقی بووە زۆر لەو حەقانە هێشتا تەسبیت نەكرابێ، زۆر حەقی تریش كە هەیە ئێمە تەسبیتی بكەین، بۆیە من تەئیدی ئەو ماددەیە دەكەم، بەڵام بەرەچاوكردنی ئەوەی كە خۆمان ئامادە بكەین بۆ هەموو تەبیعاتێكی سیاسی و قانونی تەنانەت حەساریش كە لە سەر هەرێمی كوردستان دروست ببێ، ئەمەش پێویستی بە هەماهەنگی بە تەوافوقێكی سیاسی حەتمی هەیە لە نێوان هەموو مكەونات و لە نێوان بەتایبەتی پێكهێنانەكانی پەرلەمانی كوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو ئاشتی خان،

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیەبڕگەی دووەمی منیش پشتگیری لەوە دەكەم كە ئەو عیبارەتەی كە هەر رێ و شوێنێكی گونجاو بگرێتە بەر ئەمە جۆرێك لە مەتاتیەتی هەیە، تەبیعاتی سیاسی و قانونی لەوانەیە تا حەدێك بتوانین تەبیعاتە قانونیەكە بخەینە سەر شانمان، بەڵام ئایا بیر دەكرێتەوە لەوە تەبیعاتە سیاسیەكە، چونكە ئێمە وەكو ئەندامانی پەرلەمان مەسئولیەتەكە هاوبەشە ئەمڕۆ لێرە تەصویت دەكرێ لە سەری كەواتە ناكرێ لە نەتائیجەكان كە هەنگاوی تر دەگریتەبەر كە پەرلەمانی كوردستان لە مەسئولیەتەكە بهێندرێتە دەرەوە مادام قوەتمان هەیە بۆ یاساكە پرسمان پێ دەكرێ، و پێویست بە تەصویتی ئێمەیە بۆ تەسدیق كردنی ئەم یاسایە كەواتە بۆ هەر ئیجرائاتێكی تریش پێویستە ئەو مەكانەتە تەبیعیە بدرێتەوە بە پەرلەمانی كوردستان، و لەوێش لەو رێ و شوێنەدا ئیزافە بكرێ كە لە

دوای ئاگادارکردنەوە یان پرس کردن بە پەرلەمانی کوردستان رێ و شوێن بگرێتە بەر ئەمە لەو دیوە وەکو ئەندامی پەرلەمان، بەڵام لەم دیوەی تر وەکو کە بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان ئاماژە بەوە دەکا کە وەکو سیاسی قسە ناکا، منیش مافی خۆمە وەکو سیاسیەك قسە ناکەم، ئێمە (5) مانگ بەر لە ئێستا بودجەی هەرێمی کوردستانمان تەسدیق کردووە بە عجزێکی زۆرەوە، و ماوەی (4) ساڵە عیجزمان هەیە زۆر جار بۆ نەختینەیەك یان بۆ پێشینەیەك موشکیلەمان هەیە دەستمان بەستراوە دەڵێین هەرێمی کوردستان ناتوانێ قوەی دارایی ئەوەندە زۆر بێ کە ئەم پێشینانە زیاد بکات، یان بۆیە ناتوانین عیجزی پێشمەرگە پڕ بکەینەوە یان عیجزمان لە هەندێك سێکتەری تردا پڕبکەینەوە، لەبەر ئەوەی داهاتی هەرێمی کوردستان سەقفێکی دیاریکراوی هەیە، بەڵام ئەوەی کە ئێستا گوێبستی بەڕێزت بووم بە سوپاسێکی زۆرەوە زۆر بە تەلاقەت دەڵێ یەکێکە لە ئۆپشنەکان خیارەکان لەبەردەماندا ئەوەیە کە ئەگەری هەبێت میزانیەمان لە (17٪)کە لە حکومەتی فیدڕالەوە ببڕێت، باشە کامەیان راستە کامەیان قوەی دارایی هەرێمی کوردستانە ئەوە چوار ساڵە ئێمە موناقەشەی دەکەین بەردەوام بە عیجز دەڕۆینە دەرەوە (6) مانگ پێشینەکان ئەوەستن یان ئەو قوەتە ماددیەی کە جەنابت لە پشتی موناقەشەکردنی ئەم یاسایەوە من پێم خۆش نیە ئەوەندەی خۆشحاڵم، خۆشحاڵم بەو وەزعەی داراییەدا، بەڵام جەنابت وتت یەکێك لە ئەگەرەکان بۆ ئەوەی پەتەکە لە ملمان توند نەکەن وەکو چۆن سەربەخۆیی کارەبا پۆزەتیڤ بووە ئیعلانمان کرد، ئەکرێ لایەنەکانی تریش ئیعتیماد لە سەر خۆمان بکەین بۆ ئەوەی گوتمەوە بۆ ئەوەی جەنابت دڵنیابە کە بە باشی گوێم لە قسەکانت گرتووە، بەڵام کامەیان قوەی ئیقتیسادی هەرێمی کوردستانە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لێرە یەك شت دەڵێم ئەگەر ئەو یاسایەمان بەدەست بایە دوو ساڵ لەمەو پێش من دەمتوانی پارەی پێشمەرگە بدەم، بەپێی یاسایە ناتوانین ئیجرائات بکەین کە بچین مەسەلەن ئینتاج بکەین نەوت بفرۆشین بڵێین بەپێی ئەو برگەیە فەرموو ئەوەتە پارەی پێشمەرگە بزەبت ئەویە موشکیلەی ئێمە، ئێمە ئەمانتوانی (300) هەزار بەرمیل نەوت ئینتاج بکەین، بیفرۆشین، بەکاری بێنین، ئەگەر ئەم یاسایەم بەدەست بوایە تۆ ئالیەتت داوە بە حکومەتی خۆت ئیشەکەی خۆی بکا، زۆر سوپاست دەکەم بززەبت ئەوەیە موشکیلەی لەبەر ئەو سەبەبە ئێمە هاتووینە ئەو پەرلەمانە بۆ ئەوەی حکومەت دەعمێکی سیاسی، دەعمێکی یاسایی بەدەست بێ بۆ ئەوەی شەڕی خۆی لە بەغداد بکا، سەرکەوێ ان شاء الله، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو ئاهەنگ خان،

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی کاك دڵشاد و ئاشتی خان دەکەم بەڕێز جەنابی وەزیر زۆر بە سەراحەت قسەی کرد کە قوەتێکی یاسایی و پەرلەمانی دەوێ بۆ ئەوەی بتوانین بەرەنگاری حکومەتی ئیتیحادی ببینەوە، کەس نیگەران نیە لەوەی ئێمە بتوانین ئەم قوەتەمان هەبێ ئیتیجاهی ئەوان بە ئیقتیساد و بە قانون راوەستن و ئەوە خەونی هەموو تاکێکی کوردە، و هەتا پێمان بکرێ مەفروزە دیفاعی لێ بکەین، بەڵام جەنابت دەڵێی قوەتی قانونی هەبێ و دەڵێی پەرلەمان هەبێ من لەو فەسڵە بۆ ئەوە یاساکەزۆر زۆر سەغەراتی لێ نەگیرێ، چونکە هەندێك جار حکومەتی ئیتیحادی جەنابت دەزانی زۆر نا بیغەنە لە عەرەبی و لە عیباراتی عەرەبی و لە قانون بۆ ئەوەی سەغەراتمان لێ نەگرن ئێمە دەڵێین (علی مجلس الوزراء بعد تحدید وتخمین) لەگەڵ تۆمە ئەوە ئیجرائاتە عاید بە مەجلیس وزەرایە لە فەقەرەی ئەوەلەن، ثانیا: في حالة عدم اشعار حکومة الاقلیم من قبل الحکومة الاتحادیة) ئەوەش ما بەینی دوو حکومەتە، و حکومەتی خۆمان موقابیلی حکومەتی ئیتیحادی ئەگەر بە زیاتریشی دانەنێم من بە کەمتری دانانێم ئەوەش حەقێکی هەموو کوردە ئەوەش لەگەڵ جەنابتم، بەڵام دێیەوە خوارێ مەتاتیەکی تێدایە دەڵێ (یحق للإقلیم) من دەڵێم (یحق لحکومە الإقلیم بعد مصادقە البرلمان) ئایا نیگەرانی ئەگەر ئەو عیبارەیە زیاد بکەی لە فەقەرەکە لە ئاخیر (300) بێ، یحق لحکومة الاقلیم بعد مصادقة البرلمان حینئذ اتخاذ مایراه مناسبًا) بۆ ئەوەی هەر ئیجرائیکی جەنابت دەکەی دیسان قوەتی قانونی و پەرلەمانی لەگەڵ بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو ناسك خان،

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم ئێمە لەگەڵ سیاسەتی نەوت دا گرفتێکمان هەبووە ئەم چەند ساڵە گرفتی وازح نەبوونی داهاتەکەیە، ئەگینا بڕوا ناکەم هیچ کەسێك، هیچ هاووڵاتیەك، هیچ ئەندام پەرلەمانێك پێی خۆش نەبێ کە ئێمە خاوەنی داراییەکی سەربەخۆو ئیستقلالیەتێکی مالی بین و چاوەڕوانی ئەوە نەبین سووتەمەنیمان لە مەرکەزەوە بۆ بێت ئەو هەمووئەزمەیەی کە دروست بووە یان چاوەڕوان نەبین سولەفمان بە (36) جار لە بەغداوە بۆ بێ و دەی دێ و دەی ئەبرێ، دەی نایێ و دەی بانق پارەی تێدا نیە، بەڵام گرفت لەوە دایە کە بەڕاستی جەنابی وەزیر چەندین جار ئامادەیی ئەوەی دەربڕی وە کە کە بێتە ئەم پەرلەمانە مانگی (7)ی پار 2012 لە لیژنە وتی من و سەرۆکی حکومەت بیدایەتی مانگی (9) دێینە ئێرە و هەموو شتێك

تەوزیح دەدەین، بەڵام بەڕاستی لە 9/25 دا ئینجا ئێمە ئیمزامان کۆکردەوە هەتا ئێستا کە ئامادەیی خۆی دەردەبڕی دیارە بەڕێزیان ئامادەیە، و هیچ ئیشکالیەکی نیە من تەئەکیدم لەوە، دیارە ئیشکال لە شوێنێکی ترە، ئایا سەرۆکایەتی پەرلەمانە تەلەب ناکا، یان سەرۆکی حکومەت جەواب ناداتەوە؟ لەبەرئەوە من پێم وایە تا وتم ئەنانیەت دروست نەبێ لەبەینی پەرلەمان و حکومەتدا لە داهات، و بیزات ئەگەر ئێوە ناوێرن، ئێمە زۆرینە ئیشکالمان نیە ئاگامان لێیەتی وابزانم لەم مەوزوعە چۆن بە بەغدا دەڵێن نابێ بەزۆرینە و کەمینە ئیش کرێ، ئەمە شتێکی نیشتیمانیە، وابزانم مەوزوعی نەوتیش لەبەر ئەوەی دواتر هەر دەرهاویشتەیەکی سیاسی هەبێ هەمووومان تێدا بەشدارین لەبەرئەوە حەقی ئێمەشە وەکو ئۆپۆزسیۆن ئاگامان لە هەمووی بێ، ئەگەر فراکسیۆنی کوردستانی ئاگای لە هەموویەتی حەقی خۆمانە ئێمەش وەکو ئۆپۆزسیۆن لە ناو پەرلەمان دا ئاگامان لێ بێ، بۆیە ئەو مەقتەعەی بەجێ دەهێڵم بۆ ئەوەی ئیئتیمنان بین لە قەزیەکە ئەوەی کە جەنابی وەزیر ئامادەیی دەربڕی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەسەڵاتی خۆی بەکار بێنی مەوعیدێکی زوومان بۆ تەرتیب بکا با هەردووکیان بێنە ئێرە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ئەمە کەینێ لە زمنی ئەم ماددەیە، خۆت و خوای خۆت،

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نا، نا پێش من کاك سالار دواتر کاك دڵشاد بوو وابزانم ئیقراری ئەمەیان کرد، و تەلەبیان کرد، و منیش پشتیوانی لە قسەکانی جەنابی وەزیر دەکەم، ئاخر منیش ئەوە دەڵێم، دەڵێم ئەو ئیستیعدادی هەیە ئێمەش داوای دەکەین ئەی کێیە ناهێڵێ بێت؟ ئەوەی کە من دەمەوێ لێرە ئیشارەتی پێ بدەم بڕگەی یەکەم خەملاندنی مافە داراییەکانی هەرێم تەنها نەوت نیە، بۆچی بەستوومانەتەوە بە دەرکردنی یاسای نەوتەوە، بۆچی بەستوومانەتەوە بە دەرکردنی یاسای دابەشکردنی داهاتەکانی نەوت، چونکە کە دەڵێن لە سەر ئەنجومەنی وەزیران پێویستە دوای دیاریکردن و خوملاندنی مافە داراییەکانی هەرێم مافە داراییەکانی هەرێم ئایا هەمووی هەر ئەوەیە کە پەیوەندی بە یاسای دەرکردنی نەوت و غاز هەیە، بۆ بەستوومانەتەوە بەوە؟، ئەوە یەك، دوو پشتیوانی تەواو لە قسەکانی ئاشتی خان دەکەم و ئەوەی د. صباح کە دەڵێ من پێم وایە با ئەوە وا لێ بکەین، نەڵێین هەرێم مافی هەیە، بڵێین حکومەتی هەرێم دەبێ هەر رێ و شوێنێکی گونجاو کە پەرلەمان ئیقراری دەکا ئیتر هیچ ئیشکالێك دروست نابێ بۆ ئەوەی ئێمە ئاگامان لەم رێ و شوێنانە بێ کە حکومەتی هەرێم دەیگرێتەبەر مادام شتەکە دەستوری نیە، چونکە تۆ بەبێ دەستوری، چونکە ماددەکانی دەستور تەعتیل کراوە، کەواتە تۆ ئەم هەرێمە دەخەیتە بەر مەترسێکی گەورە تۆ شتێك دەکەیت پێچەوانەی دەستور، کەواتە دەبێ ئەم پەرلەمانە کە نوێنەری خەڵکی لێیە ئیقراری ئەو رێ و شوێنە بکا بۆ ئەوەی دوایی بە هەمووومانەوە بەرەنگاری مەترسییەکان بین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ئەم قانونە بۆ ئەوەیە تۆ دەستی حکومەت بکەیتەوە، کە قانونەکەت دانا ئیتر راوێژی بۆ چییە؟، حکومەتی هەرێمی کوردستان بەپێی ئەم قانونە تەعامول دەکا، فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتیەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هیوادارم مافی نەتەوایەتی و دەستوری تێکەڵ نەکەین لە ئەوەی لە ناوەخۆ هەمانە شەفافیەتە مەسەلەن شەڕی لە سەر بکەن هەتا ئاخیر دۆلار ئاشکرا دەبێ من لەگەڵتانم هیچ موشکیلەم نیە لە سەری، بەڵام ئەوە بابەتێکی جیایە لەوەی کە ئێمە مافی دەستوریمان هەیە لە سەر بابەتەکە کە هاتووین بۆ پەرلەمان ئەوە تەواو بێ، من ئامادەم دووبارە دەیڵێمەوە چیتان دەوێ حازرین ناحیەی مالی شیرنیەکانە، داهاتی نەوتە هەمووی حازرە بەدڵتان دەبێ من موتەئەکیدم لە سەر ئەوە، بەڵام با تێکەڵی نەکەین لە سەر ئەم دووشتە، و لەگەڵ ئەوەش دام کە ئەگەر هاتو لە باتی ئەوەی بڵێی (يحق للإقليم) ئەگەر دەتەوێ بە توندتر بڵێ (على حكومه الإقليم) منیش رازیم لە سەر ئەوە موشکیلەم نیە لە سەر ئەوە، ئەو شتانە ئیجرائات بکا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو عبداللە،

بەڕێز عبداللە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە زۆر گرنگە لەبەرئەوەی کاتی دیاری کردووە، بە بۆچوونی من دەرکردنی ئەم یاسایە زۆر گرنگە، چونکە دەبێتە پاڵپشتی فەراغی سیاسی و دارایی لەهەرێمی کوردستان، بە کۆی گشتی ناوەڕۆکی پرۆژەکە، ئەگەر بەخێرایی چاوێکی پێ دا بخشێنینەوە کە هاتۆتە پەرلەمان، لایەنی سیاسی، لایەنی توانای دەرکردنی زیاتری دارایی، مافی قەرزی نێو دەوڵەتی، قەرەبوو، پارەی کەڵەکە بووی کە لای عێراقە دیارە مەسەلەی پێشمەرگەشی تێدایە، مافە سیادیەکان، مەسەلەی جینۆساید، پاراستنی یەکێتی گەلی عێراق لە مەسەلەی داهات، لەبەرچاوگرتنی نەوت و غاز بە یەکسانی بۆ گەلانی عێراق، دیاریکردنی نوێنەر لە داهاتە فیدڕالیەکان، دانانی یاسا و دابەشبوون، بەشداری کارای هەرێم لە خۆماڵی نەوتی ئێستا و ئایندە بە لەبەرچاوگرتنی تایبەتمەندی هەرێم و هاوسەنگی بووژاندنەوەی مافی هاووڵاتیانی کوردستان ئاماژەی نەوتی خاو بۆ وەبەرهێنانی کارەبا، پارەی، سیادی بەشی پارێزگاکانی هەرێم لە پترۆ دۆلار، داهاتی سنووری پارێزگاکان کە بخرێتە سەر سامانە سروشتیەکان ئەمانە بەگشتی لەم پرۆژە یاسایە دا هاتووە، بە بۆچوونی من دیاری کردنی کات زۆر گرنگە ئەگەر حکومەتی عێراق پابەندبوو بە یەکێتی گەلانی عێراق کە عێراقی تازەی لە سەر بنیات نراوە ئەوە ئەهلەن وەسهلەن، ئەگەر نەبوو ئەو بەرێی خۆی و هەرێمی کوردستانیش بە رێی خۆی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك قورشيد،

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی دووەم بەڕەئی من سیاغەکەی زۆر وازح نیە، ئێمە دەتوانین سیاغەیەکی تری بۆ بدۆزینەوە مرەتەب تر بێ و باشتر بێت، من سیاغەیەکم حازرکردووە ئەگەر برادەران رەئیان لە سەر بێ، ثانیا: في حالة عدم استلام حكومة الاقليم إشعاراً من الحكومة الاتحادية، تبدي استعدادها للتباحث حول مستحقات الاقليم، خلا (30) يوماً من تأريخ استلامها طلب الإقليم، او مضي 90 تسعون يوما من تاريخ بدء المباحثات دون التوصل الى اتفاق بين الطرفين أو رفض مطالب الإقليم ضمنا أو صراحة أوالسكوت عندها على حكومة الإقليم حينئذ اتخاذ مايراه مناسبا من الاجراءات لاستحصال حقوقه المالية بما فيها انتاج وتصدير وبيع النفط الخام والغاز لتغطية كل المستحاقات التى تمتنع الحكومة الاتحادية عن ادائها، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك عمر،

بەڕێز عمر صديق محمد (هەورامی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا ئەزانم ناوەڕۆکی یاساکە بەشێکی زۆری ئەمەیە، و بڕیارەکەش ئێستا دەدرێ ئەمڕۆ، واتا جارێکی تر ناکرێ بگەڕێنەوە بۆ پەرلەمان، ئێستا دەبێ بڕیار بدەین، ئایا ئەم حەقە دەدەین بە هەرێمی کوردستان ئەگەر حکومەتی فیدڕالی پابەند نەبوو بەوەی کە مافە داراییەکانی هەرێمی کوردستان بدات، هەرێمی کوردستان ئەم مامەڵە بکات یان نا؟ هەموومان دوو ساڵە دەڵێین حکومەتی فیدڕالی پێویستە ئەو مافە داراییانەی کە هەرێمی کوردستان هەیەتی لە گەڕانەوەی مووچە و تەسلیح کردنی هێزی پێشمەرگە ئەو موستەحەقانەی پەیوەندارن بە دەرماڵەکان، ئەو موستەحەقانەی پەیوەندارن بە زیادەی خانەنشین و خەرجی سیادی و حاکمە و هەر بابەتێکی تر کە پەیوەندارە بە حەقی هەرێمی کوردستان ئێستا ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان بەپێی ئەو ماددەیە موشارکین لە بڕیارەکە، بڕیارەکە لە حکومەتەوە هاتووە، پەرلەمانی کوردستان پەسەندی دەکات پاشان دەڕواتە لای بەڕێز سەرۆکی هەرێم، لەوێش بە هەمان شێوە پرۆسەکە پەسەندی دەکات یان پەسەندی ناکات، کەواتە هەر سێ لایەنەکە موشارك دەبن، و ئەمڕۆش بڕیارەکە دەدرێ، و من لەگەڵ ئەوەم ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك کاردۆ،

بەڕێز کاردۆ محمد پيرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمه هەرچەند هاوڕێکانم باسی ماددەکەیان کرد، و روونیان کردەوە ئەو مەترسیانەی کە لێرە هەیە، بەڵام چونکە مەترسین دەبێ تەئکیدی لێ بکەینەوە، رۆژ دیاریکراوە، و ئێمە لە دۆخێك دەژین بەرەو هەڵبژاردن دەچین تێشدەگەین بەرەوە هەڵبژاردن یەعنی ئیستقراری دەوێ، و ئەو یاسایە یەکێکە لەو بڕیارانەی کە پەیوەندی بە بڕیاری چارەنووسیشەوە هەیە لە ئاینده بدرێ، بۆیە دەبێ پەرلەمان ئاگادار بێ، مەبەستەکە ئەوە نیە بۆ بڕیاری چارەنووسی بۆ پرسەك کە گرنگە هەرێم دەیگرتە بەر دەسەڵاتی رەها لە دەستی حکومەت نیە، بەڵام بۆ جێبەجێکردنی ئەو یاسایە بەڵێ، بۆ رێ و شوێنە یاساییەکان بەڵێ، بەڵام کاتێك دەیەوێ لەم پەرچەکرداره رێگایەکی تر بگرێتەبەر دەبێ پەرلەمانی کوردستان ئاگادار بێ بەپێی بڕیارێك کە بەپێ ی یاسا مەسەلەیەك، پرسەك کە چارەنووسسازە دەبێ پەرلەمانی کوردستان بڕیاری لێ بدات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کوێستان خان،

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ خاڵم هەیە، یەکەم وەکو هاوڕێکانم باسیان کرد، بەڵێ ئەمە پرسێکی سیاسی زۆر هەستیارە پێویستی بە دیراسەی زۆرترو وردترر هەیە، دووەم من پێم وایە پەسەندکردنی ئەم بڕگەیە واتە لە ئاییندەدا بە ناڕاستەوخۆ وازهێنانە لە موستەحەقاتی خۆمان لە مەرکەز، و هەموو ئەوەی پێویستە شەڕی لە سەر بکەین ئێستا دەست بەرداری دەبین، و بەهەدەر دانی سامانی ژێر زەوی نەوەکانی و ئاییندەمانە، خاڵی سێیەمم ئەوەیە کە من بۆ خۆم پێم وایە هەموو یاساکە بۆ ئەم بڕگەیەی دووەمی ماددەیە دانراوە، من بەخۆم دژی ئەو بڕگەیەم، بەڵام ئەگەر پەسەندکرا پشتگیری ئەوە دەکەم .. لەبەرئەوەی ئەمە پرسێکی هەستیارە، پرسێکی سیاسیە نابێ بەتەنها حکومەت بڕیاری لێ بدات، پێویستە پەرلەمان بڕیاری لێ بدات کە ئایا پێویستە ئێمە دەرهێنان و ناردنی نەوت و بەرهەمەکانی دەست پێ بکەین دەبێ ئەمە پەرلەمان بڕیاری لێ بدات نەکوحکومەت بەتەنها بڕیاری لێ بدات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی وەزیری سامانە سروشتیەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەئەو ئالیەتە بەڕاستی دەستمان دەبەستێ ناتوانین ئیشەکە بکەین، ئەوە یەکەم، دووەم: ئەو ئیشە ئێستا دەڕوا حالیەن ئێمە نەوت تەصدیر دەکەین موشتەقات دەهێنی، ئەو دانێ بە موافەقەتی پەرلەمان دەبێ من بوەستێنی کارەبا بکوژێنیتەوە، ئینجا لەبەر ئەوە وەکو دواجار کاك عمر وتی ئەمڕۆ بڕیارە، لێرە دەبێ ئەم بڕیارە بدرێ حکومەت دەسەڵاتی هەیە ئەم ئیشە بکات دەبێ سیقەت بە حکومەتی خۆت هەبێ،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

ئێ خۆ ئەم پەرلەمان بەتەنها معارەزەی تێدا نیە، بە ئەم پەرلەمانە لە هەموو پێكهاتەكان پێك هاتووە، موناقەشە زۆر كرا تكایە ئەمە یەك، ئەمە دوو، ئەمە سێ، ئەمە چوار، ئەمە شەش ، ئەمە حەوت دەبێ ڕێگا بە حەوت كەسی دیكە بدەم، فەرموو كاك سەرهەنگ.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مەسەلەیەك هەیە ئێمە دەبێ وردی بكەینەوە، ئێمە ئەوەمان بۆ هەڕەشەیە یان بە جدی مانە؟ ئەگەر بۆ هەڕەشەمان بێ دیارە قسەیەكی تری لە سەرە، ئەگەر بەجدیمان بێ قسەیەكی تری لە سەرە، مادام مەسەلەكە پەیوەندی بە داهاتی هەرێمی كوردستانەوە هەیە، ئێمە دەبێ لێرە بە ڕەقەم قسە بكەین، دەبێ جەنابی وەزیری سامانە سروشتیەكان و وەزیری دارایی بۆمان روون بكەنەوە ئەو موستەحەقەی لە فرۆشتنی نەوتی هەرێمی كوردستان دەست دەكەوێ زیاتر لەوەی كە لە بەغداوە دێت، دەبێ بە ڕەقەم روونی بكەنەوە، بۆ ئەوەی ئەم بڕگەیە زۆر روون بێ هیچ شك و گومانێك هەڵنەگرێ، مەسەلەن ئێمە باسی شەفافیەت و نا شەفافیەت دەكەین بۆ شەفافیەت لەو مەوزوعە گرنگە بۆ ئەوەی من قەناعەت پێ بێنی دەنگت پێ بدەم، بەڕاستی مەسەلەی نەوت دەفرۆشین، نەوت فرۆشراوە لە پێشتردا، جەنابیشت ئیقرارت كردووە، بە ئەنواع ڕێگا نەوت فرۆشراوە، ئەمە نوقتەی ئینتیلاقی نەوت فرۆشتن نیە، پێشتریش نەوت فرۆشراوە، مەسەلەی كارەبا، جەنابت باسی كارەبا دەكەی، نزیكەی (3) ترلیۆن ساڵانە بۆ بەرهەم هێنانی كارەبا لە بودجەی هەرێمی كوردستان خەرج دەكرێ، باسی سەربەخۆیی كێشەی نەوت و بەنزین دەكەی، جەنابی وەزیر ئاگات لێ نیە خەڵك ناو سەیارەی خۆی دەخەوێ لە سڕەی بەنزین شەو تا بەیانی، خراپترین جۆری بەنزین لە بەنزینخانەی ئەهلی دا بە (950) دینارە، لە بەنزینخانەی حكومی دوو رۆژ سڕە بگری بە (500) دینارە، لە عێراق بە (400) دینارە، ئەوانەشی لە پاڵاوگەكانی ئێرە بەرهەم دەهێنرێ ئەیفرۆشن بە مووسل لە كاتێكدا ئێمە خۆمان ئەزمەمان هەیە، بۆیە ئەو مەوزوعانە پێویستی بە روونكردنەوە هەیە پێویستی بەوە هەیە بە ڕەقەم بخرێتە روو بەڕاستی لەگەڵ ئەوەش دا هەر قرارێ لەو بارەیەوە بدرێ بەڕاستی ئەم قەرارە نابێ بە موئەسەسەیەك بدرێ، چونكە بەپێی بڕیاری ژمارە یەكی ساڵی 2005ی پەرلەمانی كوردستان مەرجەعی سیاسی یاسایی خەڵكی هەرێمی كوردستانە بۆ بڕیارە چارەنووسسازەكان، ئەمە بڕیارێكی چارەنووسسازە، ناكرێ ئێمە تەنازول لەم حەقەی خۆمان بكەین كە بە بڕیاری ژمارە یەك تەسبیت كراوە لەم یاسایە بۆ هەرێمی كوردستان، یان بۆ هەر لایەنێكی تر بەڕاستی ئەگەر مەسەلەی حكومەت بێ حكومەت هی زۆرینەیە لە ناو پەرلەمان دا، هی هەموو پەرلەمانی كوردستان نیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی (وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە هەموو ئیتیهاماتە سەحافەش وا لەگەڵمان قسە ناکات، تکات لێ دەکەم ئەمە مەسەلەیەکی نیشتیمانیە دەبێ وەکو کوردێك هەمووومان دیفاعی لە سەر بکەین، شەڕت هەیە لە سەر شەفافیەت بە سەر چاو دە جارم پێ وتی مەبەستێکی سیاسیت هەیە تێکەڵی مەکە، ئەمە شتێکی نیشتیمانیە واجیبە لە سەر هەمووتان لە موعارەزە تاوەکو دەسەڵات، ئەمە بۆ منی مەکە بۆ خۆتی ناکەی لە جیاتی قادیمەی دەکەی، واجیبە لە ئەم دەستورە دیفاعی لە سەر بکەی، شەڕێکت هەیە بەینی خۆت و دەسەڵات و نازانم شتی وا، موعارەزە هیچ نیە، مانع نیە، شەڕی لە سەر بکە، بەردەوام بە لە سەری.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ئەو قسەیە لە پرۆتۆکۆل دەسرێتەوە، تکایە دانیشن، جەنابی وەزیر ئەگەر قسەیەکت کردووە مخالەفەی قانونیە یان بۆ بریندار کردنی پەرلەماناره بەڕێزەکانە حەق نیە بیکەی، فەرموو،

بەڕێز ئاشتی هەورامی(وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیعتیزار دەکەم، هیچ مەبەستێکی شەخسیم نیە،دەڵێم وەکو کورد دەبێ دیفاع لە مافی خۆمان بەرامبەر بەغدا بکەین، سوپاستان دەکەم پێشوازیتان کردووە هەمووتان، با شتەکە حدوودی بۆ دانیێن لە سەر ئەم یاسایە، نەك لەگەڵ شەڕەکانی تر سیاسی هەیە تەبعەن، تەبیعیە لەگەڵ شەڕەکانی تر کە لە سەر شەفافیەت هەیە تەبیعیە بیکە، رامکێشە بۆ پەرلەمان، باسی بکە، موشکیلە نیە، بەڵام تێکەڵی مەکە، یەك شت قبوڵ ناکەم قسەی بازاڕ، سەحافە کە بێ بڵێ نەوتی خاو دەدزرێ یان ئەوە دەبڕێ موستەمسەکت هەیە، بیهێنە، بمبە بۆ مەحکەمە، بەبێ موستەمسەك ئەمە شوێنێکی موقەدەسە، بەبێ موستەمسەك ئیتیهام دەکەی، مەعنای نیە، من لەبەر ئەوە توڕەم لەگەڵت مەبەستی هیچ لایەنێکم نیە، ها داوای ئیعتیزار دەکەم، بوەستە، بوەستە من مەبەستی شەخسی ئەو برادەرەمە فەقەت،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

وەڵلا دەمەوێ پرۆتۆکۆل ئەو قسەیەم بۆم دەربینێ بۆم بنووسێ، ئێستا چاوەڕێ دەکەم، پرۆتۆکۆل ئاخیر قسەی د. ئاشتیم بۆ بنووسنەوە بزانم، بۆم بێنن بەشی راگەیاندن، بەڕاستی ئێمە وەکو پەرلەمان هەمووتان جێی تەقدیری ئێمەن، هەمووتان نوێنەری میللەتن ئەوەی کە یەك کورسیشی هەبێ تا (59) کورسی یەکێتی و پارتی ئەبێ حورمەتتان بگیرێ، حەقی خۆتانە دەبێ رەئی خۆتان دەربڕن لە چوار چێوەی قانونیەوە، و ئێمە سەرۆکایەتی پەرلەمان دیفاع لە هەموو پەرلەمانتارێك دەکەین لە چوار چێوەی قانونی

بەپێ ی پەیڕەوی ناوەخۆی کوردستان، و داوا لە د. ئاشتی دەکەین ئەگەر زەلەت لیسان شتێکی لە دەم دەرچووە بەڕاستی رووبەرووی خۆی دەکەمەوە، داوای لێبوردن لەو برادەرانە بکا، ئەگەر قسەی وای کردووە، وئەو برادەرانەی کە قسەیان کردووە دەبێ ئەوانیش قسەکەیان لە پڕۆتۆکۆل دەسڕینەوە ئەگەر ئیتیهامی حکومەتی هەرێمی کوردستانیان کردبێ ئینجا ئەوە رووبەرووی د. ئاشتی دەکەمەوە با د. ئاشتی خۆی قەراری لە سەر بدا، فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی (وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هیچ مەبەستێکی ئیتیهامم نەبووە، ئیعتیزار دەکەم بەغەڵەت دەرچووە، بەڵام هیوادارم ئەو قسەی ئیعتیزار دەکەم دووبارە بۆ هەموو لایەك بە غەڵەت تێگەیشتووە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك عونی بیخوێنەوە،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

اولا: على مجلس الوزراء بعد تحديد وتخمين الحقوق المالية للإقليم بموجب احكام هذا القانون مطالبة الحكومة الاتحادية بتسديد المستحقات المالية المقدرة وفق القانون خلال مدة 90 تسعون يومًا من تأريخ تبلغها بالمطالبة وقيامها بتشريع قانون توزيع واردات النفط والغاز استناداً الى البند اولاً من المادة 112 من الدستور.

ثانيا: في حالة عدم استلام حكومة الاقليم إشعاراً من الحكومة الاتحادية، بأستعدادها، للتباحث حول مستحقات الاقليم خلال 30 ثلاثين يوماً من تاريخ استلامها طلب الإقليم او مضي 90 تسعين يومًا من تأريخ بدء المباحثات دون التوصل الى اتفاق بين الطرفين أو رفض مطاليب الإقليم ضمنا أو صراحةً أو السكوت عنها عندها على حكومة الإقليم، اتخاذ ماتراه مناسبًا من الاجراءات لاستحصال حقوقه المالية بما فيها انتاج وتصدير وبيع النفط الخام والغاز لتغطية كل المستحقات التي تمتنع الحكومة الاتحادية عن ادائها سواء كان قبل نفاذ هذا القانون او بعده واعلام البرلمان بذلك.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ (60)کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دا نیە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ (18) کەس لەگەڵ دا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السابعة:

يلتزم الاقليم في القرارات والاجراءات التي يتخذها وفق هذا القانون باحكام قانون النفط والغاز رقم 22 لسنة 2007 من ضمنها تعامله مع الواردات المستحصلة ويمارس مسؤولياته وفق المبادئ والمعايير الخاصة بمبادرة الشفافية في الصناعات الاستخراجية (EITI)

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری ماددەكە دەكەین وەكو ئەوەی كە هاتۆتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو لیژنەی دارایی،

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری ماددەكە وەكو خۆی دەكەن كە لە یاساكە دا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ قسەی لە سەر هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (كاك بورهان، كاك دڵشاد، سۆزان خان،كاك جمال، كاك دلێر) كەسی دیكە هەیە، بەڵام ئەوەی قسە دەكا لە سەر ئەو ماددەیە قسە بكا، دەنا دوایی لە پڕۆتۆكۆل دەیسڕمەوە، ئێمە پشتگیری ماددەكە وەكو خۆی دەكەین كە لە یاساكە دا هاتووە.

بەڕێز برهان رشيد حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من قسەم هەیە لە سەر ماددەی حەوت ئەگەر بشیسریتەوە قسە دەكەم، تەبیعیە لەلام لیژنەی قانونی ماددەی پێشووتری خوێندەوە خۆی لە ئەسڵدا بەڵێ بشیسریتەوە تەبیعیە لەلام، بەڵام ئەوەی (حق للإقليم) نەك (حكومة الإقليم) بە هەڵە تەسجیلی كرد كاك عەونی، ماددەی حەوتەم بەڕاستی باس لەوە دەكات كە حكومەتی ئیقلیم مولتەزیمە بەو قەراراتانە و ئیجرائاتانەی بەپێی ئەحكامی نەوت و غازی 2007/22 دانراوە، من لە بەڕێز جەنابی وەزیری سامانی سروشتی دەپرسم پێم باشە تۆ قانونێكت داناوە دەگەڕێتەوە بۆ قانونێكی تر كە 22/ 2007 دەیكەی بە ئەساس، باشە تۆ جارێ هێشتا ئەوەت تەنفیزكردووە تا ئەمە تەنفیز بكەی؟ ماددەی (15 و16)ت تەنفیز كردووە؟ باسی واریداتی موتەحەسیل دەكا، ئێمە كەی ئاگامان لە واریداتە، ئێمە كەی ئەیزانین؟ تۆ جارێ قانونی 2007 جێبەجێ بكە، ئینجا ئەمە بكە بە ئەساس، ئیلتیزام بكەی بە قانونی 2007، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

لە سەر ئاخیر ماددە قسە بكا تكایە، فەرموو كاك دڵشاد،

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەو پێنج کەس پێشنیاری کرد دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، مەعقول نیە ئەوە تێپەڕی، ئەو تێی پەڕاند بەڕاستی ئەوە تێپەڕاندنێکی نا یاساییە، بەڵێ ئەمە هەر دێتە سەر ئەوەی کە باس لە شەفافیەت و لە پێشەسازی نەوت و وەبەرهێنان دەکا لە راستیدا ئەوەی پێشوو کە تێپەڕی کە بەبڕوای من بەپێی پەیڕەو نەخرایە روو، تێپەڕی، بۆیە پێویستە حکومەتی هەرێم بەتایبەت وەزیری سامانە سروشتیەکان پێش ئەوەی ئەم بڕیارانە وەرگرێ بە راپۆرتێك پەرلەمان ئاگادار بکاتەوە لە داهات و خەرجیەکانی نەوت بۆ ئەوەی ئێمە بزانین هەرێمی کوردستان دەتوانێ بەرەنگاری ئەم تەنگەژانە ببێتەوە کە لە داهاتوو دێتە پێشەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو سۆزان خان،

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەگەر هاتو ئەم یاسایە جێبەجێ بوو، و بەتایبەتی ماددەکەی پێش ئەم کە ماددەی شەشەمە، و حکومەتی هەرێمی کوردستان توانی ئەو بڕیارە بدات بۆ ئەوەی ئەو متمانەیەی کە هەمووان باسی دەکەن، بەڵێ هەموو شەریکاتی نەوت و حکومەتی هەرێمی کوردستانیش بە موبادەرەی شەفافیەتەوە مولزەمە ئەوە هیچ هینی تێدا نیە، بەڵام ئەوەی کە لێرەدا پێویستمانە بۆ ئەو متمانەیە، پێویستمانە بۆ ئەو روونیە، پێویستمانە بۆ ئەوەی پەرلەمانی کوردستان ئاگاداری ئەو دارایی و عائیداتە بێ، ئەگەر هەرچەندە حکومەتی هەرێمی کوردستان یاسای صندوقی عائیداتی ناردووە هێشتا لە پەرلەماندا دەرنەچووە، دەبێ لێرەدا زکر بکرێ، داوای لێ بوردن دەکەم بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمان گوێتان لێ نەبوو ئاگادار نەبوون، دەبێ لێرە صندوقی عائیداتی نەوتی هەرێمی کوردستان زکر بکرێ، چونکە ئەو عائیداتە کە هەمووی کۆ دەبێتەوە ئیتر لەمەو دوا تۆ دەبێ بیخەیتە ناو صندوقێکەوە ئەوە دەبێتە داهاتی هەرێمی کوردستان لە سەر ئەساسی ئەو داهاتە تۆ لەمەو لا موازەنە دادەنێی، کەواتە بەبێ ئیقرارکردنی صندوقی عائیداتی نەوت ئەمە ناکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل / سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو جەنابی وەزیر،

بەڕێز ئاشتی هەورامی (وەزیری سامانە سروشتییەکان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تێبینیانە بەڕاستی شوێنی خۆیانە، هیچ موشکیلەم نیە لە سەری، بەڵام ئێمە مسوەدەیەکمان ناردووە بۆ پەرلەمان حەلەکە لەوێیە کە بوو بە یاسا موشکیلەکە حەل بوو تەواو هیوادارم بەزووترین کات لە

ماوەی (90) رۆژ (6) مانگی دەوێ تا داهاتمان هەبێ، هیوادارم ئەو یاسایە تێپەڕێ زووتر پێش ئەوان، یاسا مسوەدەکەمان لە پەرلەمانە بەپێ ی یاسای نەوت و غازی هەرێمی کوردستانی 2007 هێناومانە بۆ پەرلەمان با تێپەڕێ موشکیلەکە حەل دەکا بۆمان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك جمال ،

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موداخەلەم سەبارەت بەو ماددەیە زیاتر زمانەوانیە دەڵێ (یلتزم الاقلیم في القرارات والاجراءات) نازانم یەعنی جوملەکان رێك یەکتر ناگرن باش، ماددەی حەوتەم پێشنیار دەکەم بەم شێوە دابرێژرێت، (عند إتخاذه القرارات أو وضعه الاجراءات وفق احكام هذا القانون یلتزم الإقلیم باحكام قانون النفط والغاز رقم 22 لسنة 2007 بما فیها تعامله مع الواردات المستحصلة وممارسة مسؤولیاته وفق المبادیء والمعاییر الخاصة بمبادرة الشفافیة في الصناعات الاستخراجیة (EITI)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو کاك دلێر ،

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ئێمە مافە داراییەکانمان بەدەست ناخەین غەدرمان لی دەکرێ و زۆربەی ئاشکرایە لە کاتی ئامادەکردنی پڕۆژە یاسای بودجە دایە، کێشەکانی ئێمە ئەوەیە خەرجە سیادیەکان، خەرجیە حاکیمەکان بەو ناوانەوە لێمان دەبڕن کە ساڵانە (17٪)کە دەگاتە لە (11٪) و شتێك ئەوەیە کێشەکانی ئێمە، و زۆربەی ئەم کێشانە کە لێرە باسکراوە ئەوە بووە، بۆیە من داواکارم کاتی خۆیەتی ئێستا وەکو بەندێك بێ، وەکو ماددەیەکی بێ تێی بخرێ کە حکومەتی هەرێم ئاگاداربێ لە کاتی ئامادەکردنی بودجەی حکومەتی فیدڕالیدا ئاگادار بێ، لەوانەیە ئێستا کۆمەڵێك برادەر وەکو ئیقتیسادی بڵێ ئەوە حکومەتی زۆرینەیە ئێمە مەعارەزە نین لە ناو حکومەتی عێراقیدا ئەوە حکومەتی تەوافوقی نیشتیمانیە، حکومەتی شەراکەتە، لەبەرئەوە پێویستە کە ئێمە لەوێ ئاگادار بین و موشارەکە بکەین لە کاتی ئامادەکردنی بودجەی حکومەتی عێراقی فیدڕالی دا لەبەرئەوەی زۆربەی غەدرەکان کە لێمان دەکرێ زۆربەی مافە داراییەکانمان کە لێمان زەوت دەکرێ لەو کاتە دایە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السابعة:

تلتزم حكومة الاقليم في القرارات والاجراءات التي يتخذها وفق هذا القانون باحكام قانون النفط والغاز رقم 22 لسنة 2007 من ضمنها تعامله مع الواردات المستحصلة ويمارس مسؤولياته وفق المباديء والمعايير الخاصة بمبادرة الشفافية في الصناعات الاستخراجية (EITI).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟(1) كەس لەگەڵ دا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرمون بۆ ماددەیەكی تر،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثامنة: لایعمل باي نص قانوني او قرار یتعارض واحكام هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ تێبینی هەیە؟ فەرموو كاك نەژاد،

بەڕێزنەژاد عزیز سورمێ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم باشە ماددەی هەشتەم بێتە ئەخیر ماددە، ماددەی دەیەم بێتە جێی ماددەی نۆیەم، ماددەی نۆیەم بێتە جێی ماددەی دەیەم، ماددەی هەشتەمیش بیچتە ئاخیر ماددە، وای لێ بێتن لەبەرئەوەی (على المجلس الوزراء) گەورەترە لە وەزیری سەروات تەبیعی بێتە پێشە وی، ئینجا دوایی وەزیر،ئینجا دوایی : (لایعمل باي نص قانوني او قرار یتعارض واحكام هذا القانون) ئاخیر شت (ینفذ هذا القانون) سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

فەرموو لیژنەی یاسایی،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەكە بخرێتە دەنگدانەوە (لایعمل باي نص قانوني او قرار یتعارض واحكام هذا القانون)

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

ماددەی هەشت بەو شێوەیە خوێندرایەوە، كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ بەكۆی دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة: لوزير الثروات الطبيعية وبالتنسيق مع وزير المالية والأقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ تێبینی هەیە؟ كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ بەكۆی دەنگ پەسەند كرا، فەرمون بۆ ماددەیەكی تر،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العاشرة: على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ تێبینی هەیە؟ كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ بەكۆی دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الحادي عشر: ينفذ هذا القانون اعتباراً من تأريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ تێبینی هەیە؟ كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نیە تكایە دەست بەرزكاتەوە؟ بەكۆی دەنگ پەسەند كرا،

بەڕێزعونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الأسباب الموجبة

حيث ان الدستور العراقي قد نص على حقوق الإقليم المالية سواء ما يستحقه من الواردات الاتحادية بما فيها النفط والغاز أو ما يستحقه من تعويضات بما فات الإقليم من منافع او ما يلحقه من أضرار جراء حرمانه من استحقاقاته من واردات الدولة العراقية لعقود من الزمن وما لحق مواطن الإقليم من خسائر في الأرواح والأموال جراء السياسات القمعية الجائرة من الحكومات العراقية المتوالية وتنفيذها سياسة الأرض المحروقة لكوردستان والأبادة الجماعية لشعبها ولما نص الدستور من الصلاحيات للإقليم وما أناط به من اختصاصات ولضمان حقوق الإقليم ومستحقاته المالية فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان:

كێ تێبینی هەیە؟ ئەم هۆكاری دەرچوونە لەگەڵ سەرجەم، تێبینیت هەیە كاك احمد؟ فەرموو،

بەڕێز د. أحمد ابراهيم على (وەرتى):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە دێڕی سێیەم کە دەڵێ (من واردات الدولة العراقية لعقود من الزمن وما لحق مواطن الإقليم)مواتینی ئیقلیم نەك مواتین و ئیقلیم ئەم درێژیەش بەڕاستی کە لە دێڕی سێیەم و چوارەم و پێنجەم و شەشەم هاتووە، بەڕای من کورت بکرێتەوە تا ئەوەی کە دەڵێ (والأموال جراء السياسات القمعية الجائرة من الحكومات العراقية المتوالية) بکرێتە موتەعاقیبە، ئەوە زیادە بەڕاستی (وتنفيذها سياسة الأرض المحروقة) چونکە ئەوە هەمووی سیاساتی قەمعی بووە، یەعنی بەڕای من ئەوە زیادە تا دەگاتە (سياسة الأرض المحروقة لكوردستان والأبادة الجماعية لشعبها) بەڵکو هەتا (لحكومات العراقية لمتعاقبة)، و پاشان (ولما نص الدستور من الصلاحيات للإقليم وما أناط به من اختصاصات ولضمان حقوق الإقليم ومستحاقاته المالية فقد شرع هذا القانون). سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

بیخوێنەوە کاك عەونی جارێکی دیکە،

بەڕێزعونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الأسباب الموجبة

حيث ان الدستور العراقي قد نص على حقوق الإقليم المالية سواء ما يستحقه من الواردات الاتحادية بما فيها النفط والغاز أو ما يستحقه من تعويضات بما فات الإقليم من منافع او ما يلحقه من أضرار جراء حرمانه من استحقاقاته من واردات الدولة العراقية لعقود من الزمن وما لحق مواطن الإقليم من خسائر في الأرواح والأموال جراء السياسات القمعية الجائرة للحكومات العراقية المتعاقبة وتنفيذها سياسة الأرض المحروقة لكوردستان والأبادة الجماعية لشعبها ولما نص عليه الدستور من صلاحيات للإقليم وما أناط به من اختصاصات ولضمان حقوق الإقليم ومستحاقاته المالية فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان:

ئەسبابی موجیبە لەگەڵ قانونەکە، کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دا نیە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ (12) کەس لەگەڵ دا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، ئومێد دەکەین ئەمە ببێتە خێر و بەرەکەت بۆ میللەتەکەمان تا سبەینێ سەعات (11)ی پێش نیوەڕۆ بە خواتان دەسپێرین هەر بژین.